

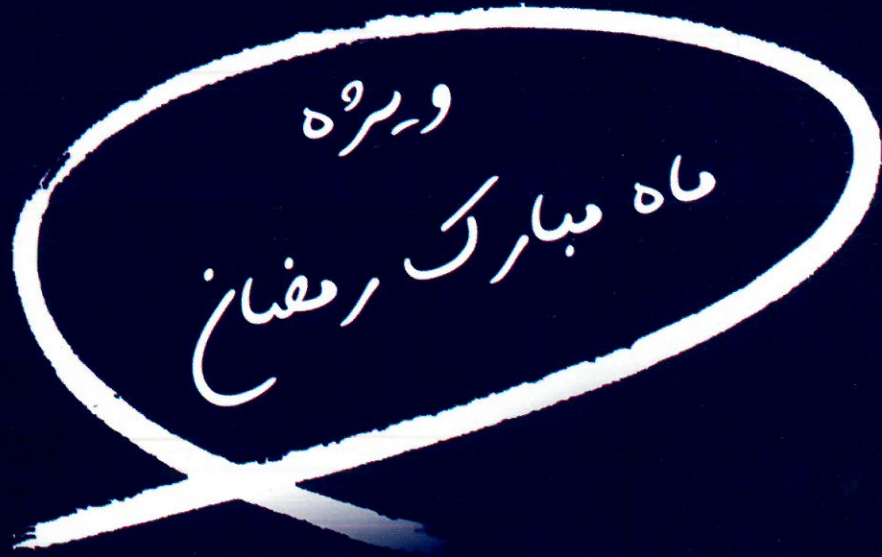

پوهنتون
خاتم النبیین (ص)
شعبه غزنی

پیام خاتم

سال سوم | شماره ششم | تابستان ۱۳۹۳

ویریه
ماه مبارک رمضان

پوهنتون خاتم النبیین (ص)

در خاتم النبیین (ص) تحصیل کنید

و از امتیازات و سهولت های آن بهره ببرید.

شعبه غزنی

پوهنتون خاتم النبیین (ص) چندین سال است که به عنوان «مرکز تحصیلات عالی معتبر» جایگاهش را در میان داوطلبان ورود به مقطع تحصیلات عالی باز کرده است، کدر علمی ورزیده، سیستم آموزشی معیاری، فضای امن و متناسب با ارزشهای دینی، امکانات و تکنولوژی تعلیمی به روز، از ویژگی های مهم این پوهنتون بحساب می آید.

استقبال قابل توجه داوطلبان علم و دانش برای پیوستن به جمع پوهنتون ازیک سو و خلاء موجود در ارایه بسیاری از رشته ها در کشور ازسوی دیگر، پوهنتون خاتم النبیین (ص) را برآن داشت تا فعالیت خود را درسال تحصیلی ۱۳۹۱ در شهرباستانی غزنی نیز آغاز نماید، شعبه غزنی این پوهنتون عنقریب دوسال است در رشته های حقوق، علوم سیاسی، اقتصاد و مدیریت، طب معالجوی و قابلگی، درخدمت دانشجویان می باشد.

پوهنتون خاتم النبیین (ص) برای سال تحصیلی ۱۳۹۳ مطابق جدول ذیل از میان داوطلبان تحصیلات عالی، محصل می پذیرد و از ورود مشتاقان تحصیل دراین پوهنتون، به گرمی استقبال می کند.

دانشکده	رشته	طول دوره	مرکزی	غزنی	جاغوری
حقوق	فقه و حقوق	۴ ساله	۲۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۴۰۰۰۰
	قضا و سارنوالی	۴ ساله	۲۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۴۰۰۰۰
	حقوق عامه و خاصه	۴ ساله	۲۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۴۰۰۰۰
علوم سیاسی	روابط بین الملل	۴ ساله	۲۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۴۰۰۰۰
	اندیشه سیاسی	۴ ساله	۲۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۴۰۰۰۰
	جامعه شناسی سیاسی	۴ ساله	۲۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۴۰۰۰۰
اقتصاد و مدیریت	اقتصاد تجارتی	۴ ساله	۲۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۴۰۰۰۰
	مدیریت تجارتی	۴ ساله	۲۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۴۰۰۰۰
طب	مدیریت اقتصادی	۴ ساله	۲۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۴۰۰۰۰
	طب معالجوی	۶ ساله	۲۵۰۰۰	۳۶۰۰۰	
	فارمسی	۴ ساله	۲۵۰۰۰		
	قابلگی	۴ ساله	۲۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۴۰۰۰۰
	قابلگی	۲ ساله	۱۵۰۰۰	۱۴۰۰۰۰	۱۴۰۰۰۰
کمپیوتر ساینس	تکنولوژی طبی	۴ ساله	۲۵۰۰۰		
	تکنولوژی معلوماتی	۴ ساله	۳۰۰۰۰		
	کمپیوتر ساینس	۴ ساله	۳۰۰۰۰		
انجینیری	انجینیری برق	۴ ساله	۳۰۰۰۰		
	انجینیری ساختمان	۴ ساله	۳۰۰۰۰		
علوم اجتماعی	جامعه شناسی	۴ ساله	۲۰۰۰۰		
	روان شناسی	۴ ساله	۲۰۰۰۰		
	تربیه معلم	۴ ساله	۱۰۰۰۰		

آدرس: شعبه مرکزی: کابل سرک اول کارته چهار. شماره تماس: ۰۷۸۷۷۰۰۷۰۰ - ۰۲۰۲۵۰۱۲۱۳
 شعبه غزنی: شهر غزنی، پلان چهار، پشت شفاخانه چشم (نور) شماره تماس: ۰۷۸۱۱۹۲۰۱۵
 شعبه جاغوری: بازار غجور شماره تماس: ۰۷۸۵۵۳۷۶۱۵

Email: info.ghazni@khu.edu.af Web: www.khu.edu.com

پوهنتون خاتم النبیین (ص) شعبه غزنی

آمریت فرهنگی_ تربیتی

نشریه «پیام خاتم»

صاحب امتیاز:	شعبه غزنی، پوهنتون خاتم النبیین (ص)
مدیر مسئول:	محمد ضیاء «حسینی»
ویراستار:	فاطمه «احمدی»
طرح روی جلد:	جلیل «کریمی»

«پیام خاتم» در ویرایش مقاله ها آزاد می باشد.
«پیام خاتم» از مقاله های اساتید و دانشجویان به گرمی استقبال می کند.
غیر از «پیام اول» مسئولیت مقاله ها به عهده نویسندگان آنها است.

یاد آوری

از آن عده از دانشجویان عزیز که نوشته های شان در این شماره از نشر باز مانده است،
پوزش خواسته می شود.

آدرس:

- کابل: کارته ۴، سرک اول، ۰۷۸۷۷۰۰۷۰۰
- غزنی: شهر غزنی، پلان ۴، ۰۷۷۷۷۷۹۰۹۷ - ۰۷۸۵۹۲۹۹۴۴
- جاغوری: بازار غجور، ۰۷۸۵۵۳۷۶۱۵
- ایمیل: info.ghazni@khu.edu.af
- وبسایت: www.khu.edu.af

آنچه در این شماره می خوانید

- ۳..... سر مقاله
۴..... پیام دکتر سجادی ریاست پوهنتون خاتم النبیین به مناسبت حلول ماه مبارک رمضان

مصاحبه ها

- ۷..... گفتگو با دکتر محمد قاسم الیاسی معاونت علمی_ تدریسی دانشگاه خاتم النبیین (ص)
۹..... گفتگو با دکتر مکارم رئیس دانشکده طب خاتم النبیین (ص)

نوشته های اساتید

- ۱۱..... فرازی از مناجات شعبانیه / دکتر عبدالطیف سجادی
۱۳..... رمضان و فرصت ها / حسین حبیبی
۱۵..... قرآن و ماه رمضان / محمد رحیمی
۱۹..... تاثیرات روزه بر رفتارهای فردی و اجتماعی انسان / محمدجواد محدثی
۲۳..... رمضان و تاثیر آن بر عرضه و تقاضا / محمداسحاق مهدوی
۲۷..... عظمت ماه رمضان / محمدضیاء حسینی
۲۹..... زندگی نامه خدیجه الکبری (نهم رمضان مصادف با وفات حضرت خدیجه کبری) / شاولی اصغری
۳۱..... فضیلت شب قدر / جمعه علی نظری
۳۴..... بررسی دعا های ماه رمضان / محمد آصف تقوی
۳۸..... فواید بهداشتی روزه / محمدعارف صداقت
۴۲..... ماه رمضان، مساجد و نقش امامان مساجد / جواد محقق
۴۶..... رمضان ماه تفسیر و اصلاح / مولوی سید عبدالصبور قریشی
۴۸..... توصیه های غذایی در ماه رمضان / خانعلی محمدی
۵۰..... ماه مهمانی خدا / نجیبه شریفی
۵۱..... اهمیت آب و تاثیر آن در ماه مبارک رمضان بر روی بدن / خان محمد توسلی

نوشته های دانشجویان

- ۵۴..... رمضان ماه مهمانی خدا / محمدعطاء رضایی
۵۷..... رمضان ماه معاد انسان با خدا / علی رحم حسنی
۵۹..... ارتباط نزول قرآن با شب قدر / سید حیات الله هاشمی
۶۴..... بهار قرآن، بهار هدایت و روشنگری / محمدحسین ناصری
۶۷..... آثار اجتماعی و تربیتی روزه در آینه آیات و روایات / کمال الدین عظیمی
۷۰..... قرآن کتاب تدبیر و تفکر / سید نظیم سیرت
۷۴..... رسم و چگونگی بزرگداشت مردم غزنی از ماه رمضان / بصیر احمد شریفی

همراه با نخبگان

- ۸۲..... نگاه کوتاه به زندگی حضرت آیت الله العظمی محسنی (دام ظلّه)

گزارشها

- ۸۸..... دانشجویان برتر سال تحصیلی ۱۳۹۲ و کانکور ۱۳۹۳
۹۰..... سمینار علمی وضعیت بیماری توپرکلوز در افغانستان
۹۲..... سمینار علمی لغزش زمین و عوامل موثر آن
۹۲..... گزارش از بازدید هیئت وزارت تحصیلات عالی از شعبه غزنی خاتم النبیین (ص)
۹۳..... گزارش از سمینار دانشجویان دیپارتمنت قابلگی شعبه غزنی خاتم النبیین (ص)

رمضان، نامی از نامهای پروردگار و ماه رمضان، ماه خداست. نزول قرآن، ضیافت بندگان خدا بر سفره پروردگار، به این ماه مبارک جایگاه ویژه ای بخشیده است. آثار تربیتی و بهداشتی این ماه مبارک سبب شده که از آن به ماه رحمت، برکت و مغفرت یاد شود که در آن، درهای جهنم بسته، درهای بهشت باز، گناهان بندگان آمرزیده و شیاطین در زنجیر کشیده می شود. به همین دلیل، روزه ابعاد گوناگون و آثار فراوانی از نظر مادی و معنوی در وجود انسان می گذارد که از همه مهمتر، بعد تربیتی و بهداشتی روزه و رمضان است که به مواردی از آن اشاره می شود.

الف) آثار تربیتی رمضان

۱ لطافت روح: در ماه رمضان، به دلیل امساک از خوردن، آشامیدن و کنترل حواس پنجگانه در ساعات معین زمینه فراغت روح و نفس آدمی فراهم می شود و فعالیت روح از پرداختن به امور مادی و دنیوی کاهش می یابد و امکان توجه به امور معنوی بیشتر می شود. در نتیجه روح از لطافت بیشتری برخوردار شده که در نهایت بهتر می تواند به تدبیر بدن پردازد.

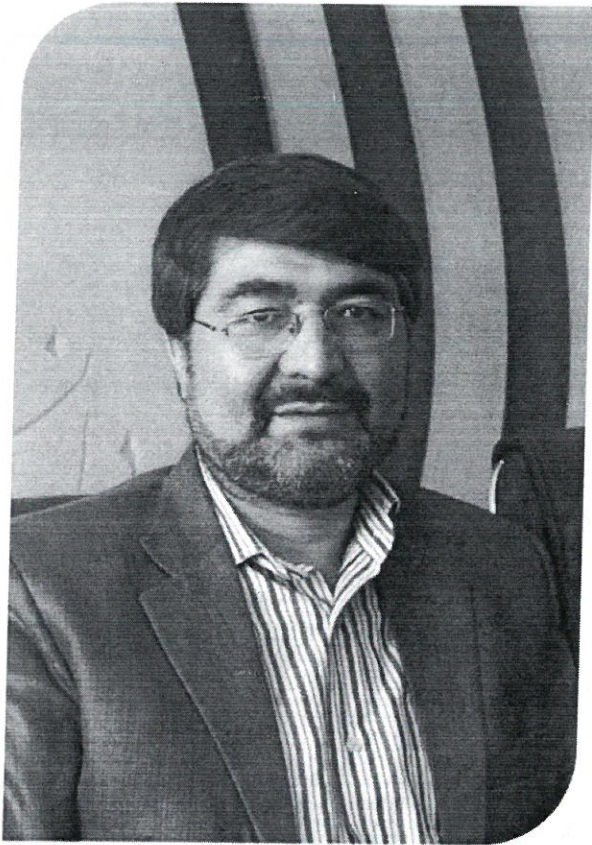
۲ تقویت اراده: خداوند روزه داری را طوری تنظیم کرده که انسان در ساعات معینی از خوردن، آشامیدن و مسایل دیگر پرهیز و در ساعات معینی از این محدودیت خارج و در نهایت از لذتهای حلال استفاده می کند. الزام انسانها به اجرای این برنامه و تکرار آن طی یک ماه، تمرین مناسبی برای عادت دادن نفس به امور است که این عمل، عزم و اراده انسان را بسیار قوی می سازد.

۳ کنترل غرایز: روزه دار در حال روزه با تحمل تشنگی و گرسنگی از تمام خوردنیها و آشامیدنیها چشم می پوشد و ثابت می کند که او بسان حیوانات در اسارت شکم و خواسته های حیوانی نیست. او می تواند زمام نفس را بدست گرفته و بر شهوات مسلط گردد. این امر سبب می شود که غرایز او در کنترل او در آمده و سرانجام در بهره وری از آنها تعدیلی ایجاد گردد. در تربیت اسلامی، پرهیزگاری نقش بسیار مهمی دارد که برای رسیدن به آن صفت، بهترین عبادت روزه است. به همین دلیل قرآن شریف فرمود: لعلکم تتقون.

ب) آثار بهداشتی رمضان:

امروزه در دانش پزشکی، آثار معجزه آسای امساک در درمان و تداوی انواع بیماریهای جسمانی و روانی به اثبات رسیده است. زیاده روی در خوردن غذاهای مختلف در طول عمر از عوامل مهم بیماریها محسوب می شود. منشأ بسیاری از بیماریهای روانی نیز افکار غلط، سوءظن و گناه است که روزه با ایجاد محدودیتهایی، روان انسان را از آلودگیها باز می دارد. در واقع روزه، زباله ها و مواد اضافی و جذب نشده بدن را می سوزاند و بدن انسان را خانه تکانی و روح را با تلاوت قرآن و خواندن دعاهای ویژه تقویت می کند. از این رو، با روزه سلامتی جسمانی و روانی انسان تضمین می شود. به همین دلیل رسول خدا فرمود: صوموا تصحوا. یعنی روزه بگیرید تا سالم شوید.

شعبه غزنی پوهنتون خاتم النبیین^(ص) ضمن آرزوی قبولی طاعات مردم مسلمان افغانستان، افتخار دارد که گامی دیگری در جهت آگاهی بخشی به مردم و تشویق آنها به روزه، برداشته و این شماره از پیام خاتم را به صورت ویژه نامه رمضان منتشر سازد. این مرکز علمی معتقد است که آموزش علم بدون تربیت و تذکیر نمی تواند منشأ اثر سازنده باشد. از این رو، این شماره از نشریه پیام خاتم حاوی مطالب متنوعی در رابطه با رمضان و روزه است که جا دارد از ریاست محترم دانشگاه، اساتید، دانشجویان تشکر نماییم که در تهیه و تنظیم این مجموعه همکاری و همفکری نموده اند.

پیام

دکتر عبدالقیوم سجادی

نماینده مردم در پارلمان

و

رئیس پوهنتون

خاتم النبیین (ص)

به مناسبت

حلول ماه مبارک رمضان

بعنوان نمادی از جد و جهد شبانه روزی برای ریشه کن سازی جهل و تاریکی از میان امت اسلامی است. برای دانشجویان و فرهنگیان فرهیخته کشور اسلامی ما، میهمانی خدا و حضور بر سر سفره رحمت بی کران الهی، همزاد و همراه با تلاش و جدیت دانشجویان روزه دار برای کسب دو ارزش بلند انسانی و قرآنی است که از زبان وحی الهی در دو مفهوم کلیدی تقوی و خدا گرایی (همان گرامی ترین شما متقی ترین شماست) و علم اندوزی و خردگرایی (همانا خداوند مومنان و عالمان را در جایگاه برتر از دیگران قرار داده است) شناخته می شود.

رمضان برای دانشجویان و فرهنگیان پیام دو گانه دارد. در این پیام علم اندوزی و اخلاق گرایی، تعلیم و تربیت همزاد و توأم باهم بعنوان درس بزرگ رمضان در دفتر خاطرات و مشق درس و بحث دانشجویان جامعه اسلامی

ماه رمضان به ماه میهمانی خداوند و ماه نزول قرآن و ماه رحمت و برکت در میان ایام و ماه های سال شناخته می شود. رمضان بهار قرآن، فصل شکوفایی وحی الهی و عصر بالندگی خوبی ها و زیبایی ها است. رمضان فصل نزول کلام الهی و عصر نیایش و ایجاد ارتباط خلق با خالق هستی و اتصال عرشیان با فرشیان، قدسیان با خاک نشینان است.

رمضان در کلام پیام آور وحی و نبی رحمت ماهی است که با رحمت الهی آغاز، با بخشش خداوندی استمرار و با نعمت بی پایانش همدم و همراه می باشد. اما در این میان رمضان دانشجویان و فرهنگیان رنگ و بوی تازه ای دارد. فصل شکوفایی اراده و انگیزه عمیق جوانان دانشجو برای علم اندوزی و همراهی روزه بعنوان نمادی از تربیت اخلاقی و دینی با جهاد علمی

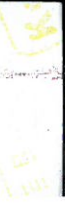
اندوژی گره می زند، نماد برجسته و بلندی از جمع میان علم و دین، تعلیم و تربیت و تعهد و تخصص است که نیاز امروز جامعه ما و رسالت عالمان و روشنفکران زمانه ماست.

امید است در این ماه با برکت همه با الهام از آموزه های قرآن، قدر و رمضان بتوانیم درخت ریشه دار اخوت و برادری اسلامی را با قطع نمودن ریشه های جهل و تعصب بیش از هر زمان دیگر بارور سازیم و با استفاده از برکات ماه نزول قرآن، محیط فردی و اجتماعی، خانواده و جامعه خویش را قرانی و بدور از جنگ و نفرت، تعصب و تحجر، شقاق و نفاق رقم زده و زمینه های جامعه امن و بدون جنگ و نفاق، جامعه آباد و بدون فقر، جامعه آزاد و بدور از وابستگی را در پرتو آموزه های قرآن و رمضان فراهم سازیم.

عبدالقیوم سجادی، نماینده مردم در پارلمان و رئیس

دانشگاه خاتم النبیین (ص)

ما به ثبت می رسد. شایسته و زیبا است که دانشجویان عزیز ما در ماه پر خیر و برکت رمضان ضمن استفاده از برکات معنوی این ایام و استفاده از فرصت های معنوی آن برای پالایش جان و روح و تقویت اراده و انگیزه دینی و الهی این برکات را با تقویت روحیه ی ایثار و فداکاری و دست گیری از بی نوایان و تهی دستان به اکمال و اتمام رسانیده و نمادی از روزه دار واقعی باشند. بدون تردید روزه بعنوان نمادی از رفتار دسته جمعی امت اسلامی برای ابراز همدردی با بی نوایان و ابراز اراده جمعی قوی و نیرومند به منظور مقابله با خواهش ها و هوس های نفسانی، برای دانشجوی روزه دار تمرین همزادی روزه معنوی و جهاد دینی برای ریشه کن سازی جهل و بی سوادی در کشوری است که همواره قربانی جهل و تاریکی بوده اند. برای جوان مسلمان و روزه داری که با لبان خشکیده به پای کرسی علم اندوژی می نشیند و همزمان تربیت و اخلاق اسلامی را با تعلیم و علم

گفتگو

○ گفتگو با دکتر محمد قاسم الیاسی، معاونت علمی _ تدریسی دانشگاه خاتم النبیین (ص)

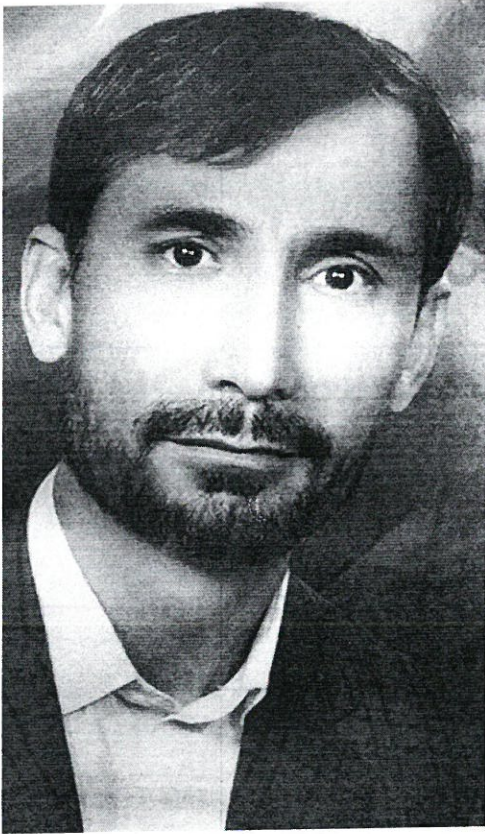
○ گفتگو با دکتر مکارم رئیس دانشکده طب دانشگاه خاتم النبیین (ص)

گفتگوی اختصاصی با معاونت علمی_ تدریسی

دانشگاه خاتم النبیین (ص)

جناب دکتر محمد قاسم الیاسی

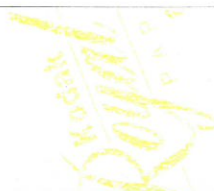

جناب دکتر الیاسی معاونت علمی_ تدریسی، با سلام و آرزوی توفیقات بیشتر ضمن تشکر از این که وقت گرانبهای خود را در اختیار نشریه «پیام خاتم» قرار دادید به عنوان اولین سوال: «پیام خاتم» جناب دکتر وضعیت آموزشی را در دانشگاه خاتم النبیین (ص) چگونه ارزیابی می کنید و چه تعداد دانشجو در این دانشگاه مشغول تحصیل هستند؟

دکتر الیاسی: در حالی که فقر فرهنگی و علمی و کمبود نیروی متخصص انسانی به اوج خود رسیده بود. دانشگاه خاتم النبیین (ص) در سال ۱۳۸۶ تاسیس گردید و در سال ۱۳۸۷ در رشته حقوق اولین دانشجویان خود را پذیرفت. اکنون دانشگاه، این افتخار را دارد که بیش از چهار هزار دانشجو را آموزش و پرورش می دهد و در چهار رشته ی علوم انسانی مانند حقوق، علوم سیاسی، علوم اجتماعی و اقتصاد حدود ۴۵۰ نفر را با بهترین کیفیت آموزشی- پژوهشی به عنوان نیروی توانمند متخصص و کارآمد یا راهی بازار کار نموده است یا در مقطع ماستری مشغول تحصیلات تکمیلی می باشند و بدین طریق خود را در بالا بردن توانمندی ها و ظرفیت های انسانی که مهمترین نیازمندی های جامعه ی ما را تشکیل می داد سهیم ساخته است.

دانشگاه خاتم النبیین (ص) در کابل و شعبات غزنی و جاغوری فعالیت های علمی خود را در رشته های علوم انسانی، مانند حقوق، علوم سیاسی، اقتصاد، علوم اجتماعی و علوم قرآنی، در رشته های علوم فنی، مانند انجینیری ساختمان و برق، و کامپیوتر ساینس، در رشته های علوم پزشکی، مانند طب معالجوی، تکنولوژی طبی، قابلگی و طب دندان آغاز نموده و به پویایی

در سال ۱۳۹۳ در مقطع لیسانس در رشته های حقوق، علوم سیاسی، اقتصاد حدود سه صد نفر و در مقطع ماستری در رشته های حقوق و علوم سیاسی و زیرشاخه هایش بیش از صد نفر را به عنوان نیروهای انسانی متخصص و متعهد با توانمندی های عالی و با کیفیت فارغ التحصیل خواهد کرد.

رسانده است. در ماستری رشته‌های حقوق و علوم سیاسی، جزا و جرم‌شناسی، حقوق بین‌الملل، و روابط بین‌الملل را گسترش داده است و در تمام موارد بیشتر به کیفیت مطابق با استانداردهای آموزشی و پژوهشی جهانی توجه دارد و به تناسب امکانات جامعه‌ی افغانستان عیار نموده است.

«پیام خاتم» چه تعداد از اساتید عضو هیئت علمی، مدعو و قراردادی در این دانشگاه مشغول تدریس هستند؟

دکتر الیاسی: خوشبختانه در دانشگاه خاتم النبیین (ص) حدود ۶۵ نفر عضو هیئت علمی و بیش از صد نفر اساتید قراردادی مشغول تدریس و پژوهش می‌باشند که تماماً از مدرک ماستری برخوردارند و حدود ۳۰٪ شان دارای مدرک دکتری یا دانشجوی دکتری می‌باشند و در رتبه‌های علمی از پوهنیار تا پوهاند قرار دارند.

«پیام خاتم» پلان‌های آینده شما چه می‌باشد؟

دکتر الیاسی: در سال جاری به خاطر نهادینه شدن معیارهای آموزشی متناسب با نیازهای روز و استانداردهای جهانی و به دلیل رعایت قوانین و مقررات وزارت محترم تحصیلات عالی، تمام اصول تضمین کیفیت را در دست اقدام به تطبیق داریم که به زودی شاهد شکوفایی و رونق بیشتر و بالنده‌تر خواهیم بود. تاکنون نصف این برنامه در مرکز تطبیق شده است و در حال اجرا است امیدوارم تا پایان سال بتوانیم با همکاری و حمایت وزارت محترم تحصیلات عالی به تمام موارد و برنامه‌های تضمین کیفیت مربوط به امسال دست یابیم.

«پیام خاتم» برای محصلین این دانشگاه چه گفتنی‌هایی دارید تا از طریق نشریه پیام خاتم منتشر شود؟

دکتر الیاسی: توصیه‌ام توجه به رعایت مقررات وزارت، همکاری همکاران خوب و دلسوز، تعهد و تخصص اساتید، پشت کار و کوشش دانشجویان، جدیت مسئولین و مدیران است، امیدواریم که دانشگاه خاتم النبیین (ص) در آینده نزدیک بتواند از بهترین دانشگاه‌های کشور به شمار آید.

با محترم دکتر مکارم بختیاری

رئیس دانشکده طب خاتم النبیین (ص)

جناب دکتر مکارم ریاست محترم دانشکده طب، با سلام و آرزوی توفیقات بیشتر ضمن تشکر از این که وقت گرانبهای خود را در اختیار نشریه «پیام خاتم» قرار دادید.

«پیام خاتم» هم اکنون در خاتم النبیین (ص) چه رشته های طبی وجود دارد و چه تعداد دانشجو در این رشته ها مشغول تحصیل هستند؟ دکتر مکارم: با سلام و آرزوی توفیقات!

ضمن تشکر و سپاس از اینکه فرصتی را ایجاد نمودید تا با خوانندگان محترم نشریه پیام خاتم صحبت هایی داشته باشم.

رشته های موجود طبی در دانشگاه خاتم النبیین (ص) عبارت است از: طب معالجوی، طب دندان، قابلگی عالی و تکنالوژی طبی، قریب به دو هزار دانشجو در رشته های متذکره در کابل و شعبه غزنی مشغول تحصیل هستند.

«پیام خاتم»: چه تعداد از اساتید در این دانشکده مشغول تدریس هستند؟

دکتر مکارم: در دانشکده طب مرکز قریب به ۵۵ (پنجاه و پنج) استاد به صورت هیئت علمی دائمی و مدعو مشغول تدریس هستند.

«پیام خاتم» امکانات شفاخانه تدریسی این دانشکده چگونه است، آیا پلان ایجاد این شفاخانه را برای دانشجویان طب شعبه غزنی ندارید؟

دکتر مکارم: شفاخانه تدریسی (کادری) این دانشکده پنجاه بستر است که تمام استاندارد ها و معیاری که یک شفاخانه پنجاه بستر دارد را دارا می باشد. شفاخانه کادری خاتم النبیین (ص) با بخش های مختلف همچون داخله عمومی، اطفال، جراحی عمومی، نسائی و ولادی کلینیک دندان و غیره شروع به فعالیت خواهند نمود و مشکل اکثر هموطنان عزیز و مراجعین محترم حل خواهد شد. در شفاخانه کادری خاتم النبیین (ص) این پالیسی خواهد بود که خدمات صحی معیاری با قیمت بسیار مناسب ارائه شود تا باشد که همه مراجعه کننده گان محترم را در همه سطوح تحت پوشش قرار دهد. چنانچه مستحضر هستید یکی از الزامات دانشکده طب داشتن شفاخانه کادری است چنانچه در ابتدای صحبت عرض شد که ان شاءالله شفاخانه کادری خاتم النبیین (ص) در کابل بزودی افتتاح خواهد شد. پلان ایجاد شفاخانه برای شعبه غزنی هم در دست اجرا است (آقای دکتر اخلاصی در این زمینه فعالیت دارند) و در آینده ای نزدیک عملیاتی خواهد شد. البته یک چیز را ناگفته نباید گذاشت که

ایجاد شفاخانه کادری یک پروسه زمان گیر می باشد و ما در کابل این پروسه را از دو سال قبل آغاز نموده بودیم.

«پیام خاتم»: چه گفتنی با محصلین این دانشگاه دارید؟

دکتر مکارم: طبق گفته های اساتید عزیزی که برای تدریس به شعبه غزنی تشریف می برند خدا را شکر دانشجویان این دانشگاه در شعبه غزنی هم از سطح علمی بالایی برخوردارند درس می خوانند و کوشش تلاش فراوان دارند. ضمن تشکر و قدردانی از زحمات این عزیزان، بنده به عنوان یکی از اساتید این دانشگاه به دانشجویان عزیز خود در کابل و غزنی توجه می کنم که درس بخوانند و تلاش نمایند خصوصاً که رشته طب با جان انسان ها سرکار دارند و چون کشور ما در عصر حاضر نسبت به هر زمان دیگر نیازمند نیروهای متخصص و متعهد در تمام عرصه ها می باشد. یکبار دیگر به دانشجویان عزیز شعبه غزنی سلام می فرستم و عرض می کنم که دوستان دارم و قول می دهم که ان شاءالله به زودی به شهر غزنی خواهم آمد و همه عزیزان را از نزدیک زیارت خواهم کرد. برای همه شما وارثان واقعی این آب و خاک آرزوی موفقیت دارم. در خاتمه از همه دست اندر کاران این نشریه اظهار سپاس و تشکر می کنم.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند:

هر چیزی را زکاتی است و زکات بدن ها روزه است.

امالی صدوق رحمه الله ص ۱۳۷، عیاش برقی، ص ۷۲، نوادر راوندی، ص ۴، بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۲۵۷.

گفتار

مقاله های

اساتید

RAMAZAN

TEBYAN

فرازی از مناجات شعبانیه

دکتر عبدالطیف سجادی،

عضو هیئت علمی دانشگاه خاتم النبیین (ص)

امکان وصول به معرفت ذات اقدس حق برای انسان حاصل میشود عطا شد، با این نور ملکوت همه این عوالمی را که برای مردم محسوس است خواهد دید و انسان ملکوتی خواهد شد. راستی! اگر انسان از طهارت اعضا و جوارح برخوردار گردید، راهی به مسجد و نماز و سایر عبادات مشروط به طهارت پیدا میکند، چگونه ممکن است با نور درون و پاکی باطن، تمام مظاهر قدرت و آنچه را که این عالم محسوس (عالم طبیعت و عالم ظلمانی) اقتضا میکند، تغییر نداده و به دار الخلود که دار السلام، سرای زندگی و جوار حضرت حق است رهنمون نگردد؟! نور عزت الهی غرور، خود برتر بینی، استبداد رأی، توجه به خود و خانواده و قبیله خود را از میان بر میدارد و بنده را داخل سرای یگانه الهی نموده و آدمی را به خداوند نزدیک میکند و در فرجام هر آنچه دارد را برای خدا میبندد و آنچه را نزد خدا است بهتر از آنچه نزد خود او و دیگران است میداند. کسی که دلش به نور معرفت نورانی گردد، در می یابد که این جهان و قدرت این جهان، عالم غرور است و آنگاه از نهان خانه جانش فریاد میزند: «الهی، هَبْ لِي كَمَالَ الْأَنْقِطَاعِ إِلَيْكَ، وَ أُنِرْ أَبْصَارَ قُلُوبِنَا بِضِيَاءِ نَظَرِهَا إِلَيْكَ حَتَّى تَحْرِقَ أَبْصَارَ الْقُلُوبِ حُجُبَ النُّورِ، فَتَصِلَ إِلَى مَعْدِنِ الْعَظْمَةِ وَ تَصِيرَ أَرْوَاحُنَا مُعَلَّقَةً بِعِزِّ قُدْسِكَ» «بارالها، بریدگی همه جانبه (از متعلقات دنیوی) برای توجه به خودت را ارزانیم فرما، و چشم دلهای مان را به فروغ نظر کردن به خودت روشن گردان تا دیدگان دل پرده های نور را دریده به معدن عظمت و جلال برسد و جان های مان به عزت قدس تو تعلق یابند». ای رهبر عزیز! ای استاد! ای رئیس! ای وکیل! ای هر کسی هستی! شیطان تو را وسوسه نکند و به آنچه داری اکتفا نکنی که بارت بسی سنگین است.

سید محمد باقر شفتی می نویسد؛ «هر قدر بنده دور است از خداوند عالم، در نهایت نقصان و افتقار است. و هر چه

یکی از فرازهای مناجات شعبانیه که سید بن طاووس نقل کرده این است؛ «الهی وَ الْحَقْنِي بِنُورِ عِزِّكَ الْإِبْهَاجِ، فَأَكُونَ لَكَ عَارِفًا، وَ عَنْ سِوَاكَ مُنْحَرَفًا، وَ مِنْكَ خَائِفًا مُرَاقِبًا، يَا ذَا الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ» بار پروردگارا! و مرا به نور عزت خودت که فروزنده تر است ملحق فرما تا عارف بتو گردم و از غیر خودت روگردانم گردان! و از خودت هراسان و بیمناکم کن! و مراقبم قرار ده! ای صاحب شکوه و بزرگواری! برای توضیح این فراز از مناجات شعبانیه نیاز است تا واژه ها و مقوله های نظیر؛ نور عزت الهی، رو گردانی از غیر خداوند، خدا ترسی و مراقبت توضیحاتی هر چند مختصر ارائه گردد.

الف) نور عزت الهی

بارالها! مرا به نور عزتت که فروزنده تر است، ملحق فرما! مراد از نور عزت الهی، نور معرفت نفس است و آن عبارت است از اینکه؛ آدمی حقیقت نفس خود را که نوری دارای زندگی و علم و مجرد از صورت و ماده است ببیند، و همین نور است که در آخر مناجات شعبانیه بدان اشاره شده و میفرماید: «و الْحَقْنِي بِنُورِ عِزِّكَ الْإِبْهَاجِ فَأَكُونَ لَكَ عَارِفًا» و مرا به نور عزتت که تابنده تر است ملحق فرما تا عارف بتو گردم. بعضی از بزرگان از اهل معرفت و دانشمندان عارف می نویسد؛ «هر گاه بیننده نور معرفت نفس که به وسیله آن

معرفت او به قادر بی‌مثل و نظیر کمتر است در خسارت و ضلالت است، و استخلاص از این الم شدید و انفکاک از این محنت ردید ممکن نیست مگر به مبالغه و اصرار در تضرع و ابتهاج به درگاه کریم غفار، و مبادرت به ناله و اضطراب به بارگاه پروردگار رحیم و ستار.

ب) روگردانی از غیر خداوند

بسیار زیاد اتفاق افتاد که از کسی که به او علاقه داشتیم بت ساختیم و ناآگاهانه به عبادت او پرداختیم اما باید فهمید و دعا کرد که؛ بار خدایا! از غیر خودت رو گردانم گردان! و خانه دلم را تنها مکان حضرت حق قرار بده! در اوصاف و ویژگیهای مومنان آمده است؛ «وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ» و تنها بر پروردگارشان توکل دارند.

افق نگاه و اندیشه مؤمن آن چنان بلند است که از اتکا بر مخلوقات ناتوان و فرومایه هر اندازه که به حسب ظاهر، عظمت داشته باشند، ابا دارد، مؤمن آب را از سرچشمه میگیرد و هر چه میطلبد از اقیانوس موج و بیکران عالم خلقت و از ذات اقدس الهی میخواهد. روح انسان مؤمن بزرگ و تکیه گاهش تنها خدا است.

ج) خدا ترسی

خداوند! پروردگارا! از خودت هراسان و بیمناکم کن! خدا ترسی یکی از شاخصه ها و ویژگیهای مؤمن است. مؤمنان تنها کسانی هستند که هر وقت نام خدا برده شود، دلهای آنها در پیشگاهش ترسان می‌گردد" (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ). در سوره فاطر آیه ۲۸ میخوانیم؛ "إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ" تنها بندگان عالم و آگاه از عظمت خدا، از او می‌ترسند" ولی امروزه جای تأسف است. گویند یکی از فضیلتی نجف درصدد بود از شیخ انصاری رحمه‌الله اجازه اجتهاد بگیرد. شیخ چون او را مجتهد نمی‌دانست، به وی اجازه نمی‌داد. فاضل مذکور درصدد چاره جویی برآمد و از عالمی دیگر اجازه اجتهاد گرفت و آن را نزد شیخ آورد تا شیخ آن را تأیید کند و به رسم معهود، ذیل آن بنویسد: «صَدَرَ مِنْ أَهْلِهِ وَوَقَعَ فِي مَحَلِّهِ». شیخ هم با کمال شهامت و صد البته از روی دیانت، معاد باوری، خدا ترسی و برای صیانت حوزه، ذیل آن اجازه نوشت: «الكلام في المُجيز»!! با همه سخت گیریهایی که در صدور اجازه اجتهاد، در حوزه‌ها معمول بوده و هست، متأسفانه در زمان ما

بعضاً دیده شده برخی که اجتهادشان مشکوک است، برای اثبات اجتهاد خود به دیگران اجازه اجتهاد می‌دهند! پروردگارا! از خودت هراسان و بیمناکم کن! که اگر از تو ترسیدم دیگر دستی به آتش نمیزنم و اگر زدم به جای توجیه و پیدا کردن حجج خود ساخته، توبه میکنم و به تو باز میگردم.

د) مراقبت نفس

خداوند! از سوی خودت مراقبم قرار ده! تا از خطاها و لغزشهایم مراقبت کنم. امروزه متأسفانه دانشمندان خبیر و عالمان آگاه در انجام رسالت گرفتار اشتباه میگردند. یکی از نویسندگان می‌نویسد؛ شأن نبی یاد دادن آیات الهی، دعوت به حق و ابلاغ احکامی است که بر او نازل شده است. شأن نبی این نیست که محاسب رفتار بندگان خدا و مراقب رفتار آنان بوده و همانند چوپان دنبال آنان باشد. اما دانشمندان که وارثان انبیای الهی هستند، تا چه حد از این اصل پیروی میکنند. خدا میداند. «فإن شأن النبى (ص) تعليم الآيات الإلهية و دعوتهم الى الحق و ابلاغ الأحكام النازلة، و ليس من شأنه أن يكون حسيبا على العباد و مراقبا لهم في أعمالهم و مراعيًا لهم».

چه خوب است که به جای مراقبت اعمال دیگران هم با سیره عملی و هم از طریق تعلیم و تبلیغ آموزه های زوایی مراقبت از خویشان را به دیگران یاد داده و بار سنگینی را که بر دوش داریم نه تنها سنگین تر نکرده بلکه از این طریق سبکتر سازیم؛ «حسین بن یزید، از علی بن غراب روایت کرده است که گفت: امام صادق جعفر بن محمد علیهما السلام فرمود: کسی که به قصد ارتکاب گناهی خلوت گزیند، پس در آن حال خدای تعالی را مشرف و مطلع بر خویشان بیابد، و از فرشتگان حافظ و مراقب خود حیا کند، و آن گناه را واگذارد، خداوند عز و جل همگی گناهانش را، اگر چه برابر با گناه ثقلین باشد، برای او می‌آمرزد.

مرحوم محمد بن علی بن بابویه قمی در شرح این حدیث مینویسد؛ شرح: «مراد از ثقلین جن و انس میباشد و البته چنین شخصی به خدا روی آورده و از ارتکاب گناه حذر کرده و در حقیقت به خدا بازگشته و این خود توبه است که موجب آمرزش گناهان خواهد بود ان شاء الله».

رمضان و فرصت ها

حسین حبیبی، رئیس شعبه غزنی پوهنتون خاتم النبیین (ص)

مقدمه

اخلاقی و تربیتی و اجتماعی، برای یک مسلمان، بخصوص «جوان»، ضروری است. برای تامین این «نیاز»، همه ایام و فصول سال مناسب است، ولی حال و هوای ماه مبارک و برنامه های تبلیغی و معارفی که در مساجد و منابر و جلسات و رسانه های عمومی و مدارس و ... فراهم می شود، ویژگی خاصی دارد.

باید کوشید تا رمضان را به یک کرسی «درس معارف» تبدیل کرد. در جلسات و سخنرانیهای شرکت کرد که جنبه ی معرفتی بیشتری دارد. نوع مطالعات را باید بر اساس این هدف، تنظیم و برنامه ریزی کرد. بدون آگاهی عمیق از مبانی فکری و پایه های دین، جوانان عزیز در معرض شبهه آفرینی ها و القاءات سوء دشمنان قرار می گیرند و چه بسا شبهه پراکنی های مغرضان، میان نسل جوان و مکتب فاصله بیندازد.

۳. یادگیری احکام

یک مسلمان باید در ریزترین برنامه های روزانه و تکالیف فردی، تا مهمترین وظایف اجتماعی و عمومی، طبق فقه عمل کند. شناخت حلال و حرام الهی و واجبات و تکالیف و نحوه انجام صحیح وظایف عبادی و عبادات و معاملات و معاهدات و ... «آشنایی با احکام» را می طلبد و نقش مهم مسأله برای یک مسلمان، هم لازم است، هم مایه آبرو و امتیاز است.

از این رو مراجع و علمای اسلام در رساله های عملیه خود در مسأله (۱۱) می فرمایند: مسائلی را که انسان غالباً به آنها احتیاج دارد واجب است یاد بگیرد. و شیخ انصاری (ره) حکم به فسق کسی نموده است که مسائل مورد ابتلای خود را ترک کند و در مقام یادگیری آنها نباشد.

از این جهت، از موقعیت ماه رمضان باید استفاده کرد و برای مسأله آموزشی، آن هم نه فقط بر محور احکام روزه و مبطلات آن، بلکه در قلمرو گسترده ای از احکام که در زندگی فردی و اجتماعی با آن مواجه هستیم، باید تلاش کرد.

بار دیگر رمضان ماه برگزیده خدا و ماه حضور در ضیافت نور با همه عظمت ها فرا رسیده. ماه برگزیده که اگر در آن یاد الهی جان انسان را منور نکند و اگر انسان نتواند در شهرالله به لقاءالله خودش را نزدیک کند و اگر انقلابی در اعماق روح انسان ایجاد نکرده، همچون سنگی خواهد بود افتاده در مسیر روزگار. از این رو، کسب آمادگیهای فکری و روحی برای درک هرچه بیشتر فیض معنوی از ماه مهمانی خدا لازم است صورت گیرد، برای استفاده بهینه تر از این بستر مهیا و سفره گشوده شده در مسیر رسیدن انسان به سعادت و کمال.

حال سوالاتی که مطرح می شود این است که چه باید کرد؟ چه کارهایی بهتر و بافضلیت تر است؟ چگونه از فرصت ماه رمضان، بیشتر بهره ببریم؟

ما در این نوشتار برآن شدیم که گوشه هایی از آداب بهره وری بهتر از ماه مبارک رمضان را تحت عنوان رمضان و فرصت ها متذکر شویم.

کلمات کلیدی: رمضان، فرصت ها، بهره وری، خود سازی، همدلی با محرومان، انس با قرآن، احیای مساجد.

آداب بهره وری بهتر از ماه رمضان را می توان در موارد زیر خلاصه کرد:

۱. خودسازی

همه برنامه های دینی برای تربیت نفس و تهذیب اخلاق و الهی شدن است. ماه مبارک رمضان، فرصتی مناسب برای یک «تحول اخلاقی و روحی» در زندگی انسان است. رسول خدا (ص) نیز در «خطبه شعبانیه» بر محورهای عمده ای در پیشواز از ماه رمضان تاکید فرمود که مسائل اخلاقی و دوری از گناه و انجام وظایف در قبال خدا و مردم از جمله آنهاست.

۲. دین شناسی

آشنایی با معارف دینی، چه در حیطه مباحث اعتقادی، چه

امروزه، در جوامع توسعه یافته و صنعتی، پیدایش عواملی چون تقسیم کار، تنوع تخصص و تقابل افکار و اندیشه ها، سبب کاهش میزان صمیمیت، فقدان وحدت و همدلی شده است.

ولی مسجد در جامعه اسلامی در پیوند دادن گروههای اجتماعی به یکدیگر با وجود تمایزهای که با یکدیگر دارند، دارای نقش ممتاز است. در این کانون گرم و صمیمی، همه گروههای اجتماعی، امتیازها را کنار می نهند و ضمن ابراز خضوع و خشوع در پیشگاه یک معبود، هویت جمعی خویش را نیز، می یابند. در طول تاریخ علمای اسلام از مجرای مسجد، پیوند عمیق عاطفی و صمیمی خود را با مردم استوار می کردند. حضرت پیامبر(ص) در فعالیت های تبلیغی خویش در مسجد، به ایراد سخنرانی اکتفا نمی کردند، آن حضرت با حضور کافی در مسجد با مسلمانان پیوند عاطفی برقرار می ساختند. مسلمانان در این نشست های صمیمی، مشکلات علمی، اعتقادی و دیگر مشکلات خود را از پیامبر می پرسیدند.

پس سزاوار است که ما هم در این ضیافت نور، همگام با مؤمنین دیگر حضور فعال در مساجد داشته باشیم و از این فرصت باید بیشترین استفاده ها را ببریم.

۵. انس با قرآن

جلسات قرآنی در این ماه، بیش از مواقع دیگر است. در خانه ها، دکان ها، مدارس و مساجد نیز قرآن خوانی و «تلاوت»، بیشتر رواج دارد. به تعبیری دیگر رمضان بهار قرآن است. بعضی مقیدند حداقل یک بار در این ماه، قرآن را ختم کنند و با روزی یک جزء تلاوت، در این ماه قرآن را تا آخر می خوانند. برخی هم که توفیق بیشتر دارند، چندین بار ختم قرآن می کنند.

شبهای نورانی این ماه، فرصتی برای انس با قرآن است. جلسات قرآن در مساجد محلات و منازل، زمینه این مانوس شدن را فراهم می سازد. هم خودمان انس بگیریم، هم کودکان و نوجوانان را مانوس سازیم.

۶. همدلی با محرومان

رمضان، فرصتی برای چشیدن طعم گرسنگی و تشنگی و محرومیت است. روزه داران، با اراده و اختیار خویش نمی خورند و نمی آشامند. ولی برخی بدلیل محرومیت و فقر و بدبختی در حسرت برخی غذاها و میوه های متنوع به سر می برند.

یکی از فلسفه های تشریح روزه، هم توجه به نیازها و محرومیتهای مسکینان و ناتوانان اقتصادی است. کمک به مستمندان و «اطعام گرسنگان» و «افطار» دادن به روزه داران، بخصوص در این ماه شریف فضیلت بیشتری دارد.

سفره های مفصل و پر زرق و برق، آن هم به صورتی که همه اعیان و اشراف و دوستان و نورچشمی ها بر گرداگرد آن بنشینند و از فقرا و نیازمندان سر سفره افطار، کسی نباشد، افطاری نیست که خدا و رسول به آن توصیه کرده باشند. آنان که در طول سال، از رنج و غم دیگران بی خبرند، این ماه فرصتی است که آگاهی یابند و به یادشان بیفتد که گرسنگی و نداشتن و محرومیت یعنی چه!

۷. دعا و نماز

هفتمین گام توجه به معبود و راز و نیاز با خالق است، کسی که بخواهد از برکات و فیضهای شب ها و روزهای این ماه، بهره بیشتری بی برد، باید بیشتر بندگی و عبادت کند. مداومت بر خواندن نمازهای واجب سر وقت و به جماعت و در مسجد، خواندن دعاهای در شب و روز در این ایام و دیگر اعمال مخصوصه از ارزش های خاص در این ماه می باشد.

نتیجه گیری

از آنچه گفته شد نتیجه ای که می توان بدست آورد این است که اگر انسان مسافری است که سفر ابدی در پیش دارد، توشه آن سفر را باید در همین چند روز تهیه کرد، چون رمضان فرصتی خوبی برای خود سازی، یادگیری احکام، احیای مساجد، انس با قرآن، همدلی با محرومان، دعا و نماز است و اگر درهای آسمان در این ماه به چهره مؤمنین باز می شود، اگر بهترین فرصت بهره جویی برای رسیدن انسان به سعادت انسانی همین ماه مبارک رمضان است، پس بهترین استفاده ها را باید برد.

منابع

۱. باقری، ناصر، شب قدر قلب ماه رمضان، چاپ دوم، قم، انتشارات دفتر تبلیغات، ۱۳۷۵.
۲. خراسانی، وحید، منهاج الصالحین.
۳. توضیح المسائل مراجع.
۴. موسوی لاهیجی، سید حسین، روزه، دزمان بیماری های روح و جسم، انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۵. ویژه ماه مبارک رمضان، گروه مولفان، چاپ دهم، قم، دفتر نشر طالب، ۱۳۸۹.

قرآن و ماه مبارک رمضان

مقدمه

محمد رحیمی آمریت تحقیقات علمی

نزول تدریجی لقب گرفته است از آغاز بعثت با اقرء باسم ربك الذی خلق (علق / ۱)؛ آغاز گردید و در طول ۲۳ سال بعثت استمرار یافت.

تدوین قرآن و اینکه آیه ای در کدام سوره و در کنار آیه دیگر قرار گیرد، با راهنمایی جبرئیل و هدایت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) صورت می گرفت. بر این اساس بسیاری از سوره های مکی به حسب ظاهر باید در اوایل قرآن قرار داشته باشند در حالیکه در اواخر آن دیده می شوند؛ زیرا قرآنی که از لوح محفوظ (۱) به آسمان چهارم بیت المعمور رسیده، این گونه تدوین گردیده است.

ب) ثواب تلاوت قرآن در رمضان

از رسول الله (ص) رسیده است: «إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ مَأْدِبَةُ اللَّهِ» قرآن غذای آماده الهی است. قرآن سفره نیست که هر کسی غذای خود را همراه بیاورد و آن را در سر سفره قرآن بخورد. کسی حق ندارد که خواسته ی خود را بر قرآن تحمیل کند، برداشتهای خود را به حساب قرآن گذارد. قرآن غذایی است آماده، هر کسی گرسنه معارف باشد از این غذا استفاده می کند.

قرائت قرآن به ویژه در ماه روزه، از اعتبار و ثواب خاصی برخوردار است.

امام باقر(ع) فرمود: هر چیزی، بهاری دارد و بهار قرآن، ماه رمضان است. (۱)

پیامبر اکرم (ص) طی خطبه معروف شعبانیه در آستانه ماه مبارک رمضان فرمود: کسی که در این ماه یک آیه از قرآن تلاوت کند، به او ثواب کسی که در سایر ماه ها ختم قرآن کند، داده می شود. (۲)

همچنین در دعای روز دوم ماه مبارک می خوانیم:

پروردگارا! در این روز مرا به تلاوت قرآن موفق بدار. (۳)

خداوند در این ماه ما را به قرآن خواندن فرا خوانده است و با ما در این ماه سخن می گوید. اگر کسی بخواهد با ظاهر

قرآن کتاب هدایت و رمضان ماه تذکیه نفس و تربیت انسان است. از راز و رمزهای این ماه مبارک آن است که از یک سو قرآن کریم در این ماه نازل می شود و از سوی دیگر، پیوند قرآن و عترت در این ماه مبارک اتفاق می افتد که در آن، قرآن صامت نازل و قرآن ناطق به جوار الهی صعود می کند. از این رو، عظمت ماه مبارک رمضان به نزول قرآن کریم و نیز، شهادت قرآن ناطق حضرت علی(ع) در آن است. انسان در این ماه میهمان خداوند است و خداوند هم در این ماه غذایی به نام قرآن برای انسانها فرستاده است. این نوشتار کوتاه تلاش می کند موضوع را در ضمن دو گفتار مطرح نماید. گفتار اول، مسایلی در رابطه با نزول قرآن، تلاوت و ویژگیهای قرآن و گفتار دوم، موضوعاتی را در رابطه با رمضان و ویژگیهای آن مورد توجه قرار داده است.

کلید واژه ها:

نزول قرآن، رمضان، مهمانی خدا، شب قدر، سرورماه ها.

گفتار اول: قرآن

الف) نزول قرآن

در باره کیفیت نزول دو گونه آیات را می توان دسته بندی کرد:

یک: آیاتی که بر نزول قرآن در شب قدر و ماه رمضان دلالت دارد؛ مانند آیه ۱۵۸ سوره بقره و آیه ۳ سوره دخان و آیه ۱ سوره قدر.

دو: آیاتی که بر نزول تدریجی قرآن در طول ۲۰ تا ۲۳ سال دلالت دارد؛ مانند آیه ۱۰۶ سوره اسراء و آیه ۳۲ سوره فرقان.

ماه مبارک رمضان مستقیماً به خداوند سبحان استناد دارد. تنها ماهی که در قرآن کریم نام او آمده است ماه مبارک رمضان است و این ماه را خداوند سبحان به نزول قرآن معرفی کرد و فرمود: شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ (بقره/ ۱۸۵)

نزول قرآن در شب قدر نزول جمعی قرآن را بازگو می کند که از عالم عرش به عالم بیت المعمور و از آنجا به قلب مبارک رسول خدا(ص) صورت گرفت: شهر رمضان الذی انزل فيه القرآن. (بقره/ ۱۸۵) و لکن نزول قرآن به زمین که

قرآن در تماس باشد باید ظاهر پاک و طاهری داشته باشد، بدون طهارت و وضو نمی شود با ظاهر قرآن در تماس بود، حتی نمی شود قرآن را به لب گذاشت و بوسید. اما با محتوا، معنا، تفسیر و جان قرآن لایمسهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ (سوره واقعه آیه ۷۹) اهل بیت عصمت و طهارت را خدا از هر آلودگی منزّه و پاک کرد، اینها که مطهّرند. می توانند با محتوی قرآن در تماس باشند. با جان و روح قرآن در ارتباط بوده و خود، قرآن متحرک باشند.

انسان در این ماه مهمان سفره پر بار قرآن است، هر کسی به اندازه نیاز و استعدادش می تواند از آن تغذیه شود. تلاوت قرآن در این ماه مبارک می تواند ما را چندین برابر از نورانیت قرآن کریم بهره مند ساخته و درجات بالایی از کمال را برایمان به همراه داشته باشد. و هرکس به قدر ظرفیت موجود از معارف آن بهره ببرد.

ج) ویژگی های قرآن

۱ اعجاز قرآن: قرآن از لحاظ محتوا و از حیث کلمات و جملات معجزه است و این امتیازات از ویژگی های قرآن است و هیچ یک از کتب آسمانی چنین نبوده اند. هر یک از سایر کتب آسمانی در قلب پیامبر القاء گشته و با کلمات پیامبر مربوطه به زیور کلمات در آمده است. فصاحت، بلاغت و عدم امکان تحریف آن از جمله ویژگیهای منحصر به فرد و اعجاز قرآن به شمار می روند.

۲ همگانی بودن: ویژگی دیگر قرآن آن است که به زمان خاص و یا به مردم، زبان، نژاد و فرهنگ خاص اختصاص ندارد؛ کتاب قانون برای ابنای بشر در تمام اعصار و شهرها است و راز حلاوت و کهنه نشدن آن را نیز می توان در همین مساله جو یا شد.

۳ توان تحدی: هیچ یک از کتب آسمانی به اندازه قرآن، بشر را به مبارزه و تحدی دعوت نکرده؛ زیرا به سه دلیل تحریف پذیر نیست: اولاً؛ آیات آن ساخته فکر و ذهن بشر نیست تا دیگران نظیر آن را بیاورند و یا در آن دخل و تصرف کنند.

ثانیاً؛ پروردگار خود حامی اوست. و انا له لحافظون. از این رو مقابله با خداوند کار غیر ممکن است.

ثالثاً؛ در هر زمان حافظان و پاسدارانی چون ائمه معصوم(ع) داشت و دارد که به دفاع از آن برخاسته و تا پای جان از آن پاسداری کنند. امروز نیز مهدی موعود عجل الله فرجه الشریف حافظ و پاسدار آن است و دست هر تحریف کننده

ای را رو می سازد. (۴)

گفتار دوم: رمضان و ویژگیهای آن

الف) آداب برخورد با رمضان

ماهی که در پیش رو داریم یکی از مهمترین ماه های سال است که از نظر معنوی و بارش الطاف الهی از جایگاه ویژه ای برخوردار است. ورود به این ماه پر برکت و درک فیوضات خداوندی آن نیازمند توجه به برخی نکات است که این نوشته به برخی از آنها اشاره می کند:

توجهات قبل از ورود

وقتی کتاب های سیر و سلوک، نظیر کتاب های مرحوم ابن طاووس را بررسی کنید [۱]، خواهید دید که او در تنظیم اعمال سال، اول از ماه مبارک رمضان شروع کرده و آخر کتاب را به ماه شعبان ختم می کند. این نشان می دهد که اول سال برای کسی که اهل سیر و سلوک است، ماه مبارک رمضان است و آخر سال او هم ماه شعبان؛ برخلاف اهل طبیعت که اول سالشان حمل است و پایان سالشان حوت. که البته یک وجه اشتراکی وجود دارد و آن اینکه برای اتمام یک سال خوب و شروع یک سال خوبتر باید تمام همت خود را به کار گرفت تا در باقیمانده سال، کاستی ها را جبران کرد و برای شروع سال جدید کمر همت را محکم بست. از اینجا معلوم می شود چرا رسول خدا صلی الله علیه و آله با اینکه در تمام دوازده ماه اهل شب زنده داری بود [۲]؛ وقتی به ماه شعبان می رسید تلاش او شدت می گرفت و سیره اش چنین می شد:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَدَأُ فِي صِيَامِهِ وَ قِيَامِهِ فِي لَيْلِيهِ وَ أَيَّامِهِ» [۳]

رسول خدا صلی الله علیه و آله بر روزه روزها و شب زنده داری شبهای این ماه مداومت و کوشش فراوان داشت.

آن حضرت تا در قید حیات دنیا بودند برای ماه شعبان خصوصیتی قائل بودند که برای ماههای دیگر نبودند و این نبود جز اینکه ماه شعبان، پایان سال اعتقادی، اخلاقی و عملی یک رهرو راه خداست.

توجهات در آستانه ورود

کسی که در پی نورانی تر شدن است بداند که ماه رمضان آغاز یک سال جدید است برای بندگی. سال نوی که با یک میهمانی ویژه شروع می شود. میزبان معبود است و میهمان بندگان؛ ولی نه همه آنها.

رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره ماه مبارک رمضان

فرمود:

وَ هُوَ شَهْرٌ دُعِيْتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَافَةِ اللَّهِ؛ و آن ماهی است که در آن به میهمانی خدا دعوت شده اید. [۴]

روشن است که دعوت شدن به معنای شرکت در میهمانی نیست؛ میهمان به کسی می گویند که دعوت را بپذیرند و در مجلس میهمانی شرکت کند؛ پس برخلاف تصور رایج، همه مردم میهمان این ماه نمی شوند؛ میهمانان این ماه تنها کسانی خواهند بود که دعوت الهی را لیبیک گویند و وارد این میهمانی شوند و رود هم به این معناست که دعوت شونده تا آنجا که ممکن است آداب آن میهمانی و ادب در برابر میزبان و سایر میهمانان را رعایت کند. خلاصه، میهمان این ماه کسی است که عطر و بوی این ماه را بگیرد؛ هر چند مختصر.

توجهات پس از ورود

بنابر روایتی که نقل کردیم، ماه مبارک رمضان، ماه میهمانی خداست و انسان در این ماه، میهمان الهی است. اما این به معنای حصر پذیرایی و روزی دهی خدا در این ماه نیست. از آنجا که رزق الهی مستمر [۵] و هر نعمتی که هست از اوست [۶] پس این تعبیر «میهمانی خدا» گویای یک روزی ویژه در یک فرصت خاص از سوی اوست.

اما آن رزق و روزی ویژه که در این ماه به دعوت شدگان یا همان میهمانان خدا عطا می شود چیست؟

سوال آشنا و آمیخته با طنزی وجود دارد که فصل آن ماه رمضان است با اینکه جدی است ولی نوع مردم با خنده و شوخی از کنارش می گذرند: که این چه مهمانی است؟! در میهمانی که به آدم گرسنگی و تشنگی نمی دهند!

غافل از اینکه این، یک مهمانی زمینی نیست که در آن میزبان با سفره ای پر از خوردنی ها و آشامیدنی ها از میهمانان پذیرایی کند؛ این یک میهمانی معنوی است که لازمه آن کم کردن گرایشهای مادی چون خوردن و آشامیدن و ترک جدی گناهان است. آیت الله جوادی آملی در این باره می فرماید:

گذشته از آن رزق ظاهری، روزیهای دیگری هم هست که در فرصتهای مناسب توزیع می شود و مهمترین روزی که در ماه مبارک رمضان به بندگان عطا می شود، معارف قرآن کریم است و در کنارش سنت معصومان (ع) است و برکات دیگر. این ماه نزول قرآن است. قهراً انسان روزه می گیرد و به شب زنده داری موفق است تا از این ضیافت بهره ای ببرد و

میزبانی خدا را ادراک کند.

پس این ماه، ماه ضیافت خداست و غذایی که خداوند در این ماه به انسان می دهد، معارف قرآن است و چون قرآن از عترت جدا نیستند [۷]، در حقیقت ثقلین در این ماه روزی میهمانان الهی اند.

(ب) ویژگیهای ماه مبارک رمضان
(۱) ماه خدا

قال رسول الله (ص): شَعْبَانُ شَهْرِي، وَ شَهْرُ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ (۱)؛ شعبان، ماه من است و ماه رمضان، ماه خداست.

- قال رسول الله (ص): ماه رمضان، ماه خداست و ماه شعبان، ماه من است؛ شعبان پاک کننده و رمضان پوشاننده [و جبران کننده گناهان] (۲).

رمضان، ماه خداست. این ماه، بهار فقیران است (۳).

- الإمام علی (ع): شَهْرُ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ، وَ شَعْبَانُ شَهْرُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ رَجَبٌ شَهْرِي (۴)؛ رمضان، ماه خداست؛ شعبان، ماه پیامبر خداست و رجب، ماه من است.

(۲) ماه میهمانی خدا

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در توصیف ماه رمضان فرمود: آن، ماهی است که در آن به میهمانی خدا دعوت شده اید و در آن، از اهل کرامت خدا قرار داده شده اید. نفس هایتان در آن، تسبیح است؛ خوابتان در آن، عبادت است؛ عمل (خیر) شما در آن، پذیرفته است؛ و دعای شما در آن، مستجاب است. (۵)

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چون روز قیامت شود، منادی ندا می دهد: «کجایند میهمانان خدا؟» پس روزه داران را می آورند ... ، آنان را بر مرکبهایی عالی از [جنس] نور سوار می کنند، و در حالی که تاج کرامت بر سر آنان است، آنان را به بهشت می برند (۶)؛.

امام علی (ع) در خطبه خویش در اولین روز از ماه رمضان فرمود: ای روزه دار! در کار خود بیندیش، که تو در این ماه، میهمان پروردگار خویش هستی! بنگر که در شب و روزت چگونه ای و چگونه اعضای خود را از نافرمانی پروردگارت ننگه می داری (۷)؛!

بنگر! مبدا در شب، خواب باشی و در روز، غافل. پس، این ماه بگذرد و [بار] گناهت بر دوشت مانده باشد و آنگاه که روزه داران پاداشهای خود را می گیرند، از زیانکاران باشی و آنگاه که آنان از کرامت مولایشان نصیب می برند، از محرومان باشی و آنگاه که آنان از سعادت همسایگی با پروردگارشان برخوردار می گردند، تو از رانده شدگان باشی!

- قال الإمام الباقر (ع): ماه رمضان، ماه رمضان! روزه داران در آن، میهمانان خدا و اهل کرامت الهی اند. هر کس ماه رمضان بر او وارد شود و او روزش را روزه بگیرد و بخشی از شیش را به عبادت و نماز بایستد و از آنچه خداوند بر او حرام کرده، پرهیز کند، بدون حساب وارد بهشت می شود. (۸)

۳) سرور ماهها

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: شهر رمضان سيّد الشهور (۹)؛ ماه رمضان، سرور ماههاست.

امام رضا (ع) فرمود: چون روز قیامت شود، ماهها را به رستخیز می آورند، در حالی که ماه رمضان، که با هر زیور نیکویی آراسته است، پیشاپیش آنهاست. آن روز، ماه رمضان در میان ماهها، همچون ماه در میان ستارههاست. مردمی که آنجا گرد آمده اند، به یکدیگر می گویند: دوست داشتیم که این چهرهها را می شناختیم! (۱۰)

منادی، از سوی خدای متعال ندا سر می دهد که: «ای همه آفریدگان! اینها، سیمای ماههایی است که نزد خداوند، از روزی که آسمانها و زمین را آفرید، شمارشان در کتاب خدا دوازده تاست. سرور و برتر آنها، ماه رمضان است. آن را آشکار ساختم تا برتری ماه مرا بر ماههای دیگر بشناسید و تا برای مردان و زنانی که بنده من اند، شفاعت کند و من هم شفاعتش را درباره آنان بپذیرم.»

۴) شب قدر، در ماه رمضان است

قدر به معنای اندازه و اندازه گیری است. تقدیر به معنای اندازه گیری و تعیین است. در اصطلاح قدر عبارت است از: ویژگی هستی و وجود هر چیز و چگونگی آفرینش آن. بر اساس حکمت الهی در نظام آفرینش هر چیزی اندازه ای خاص دارد و هیچ چیز بی حساب و کتاب نیست. در قرآن شریف دارد: والذی قدر فهدی (اعلیٰ/ ۳). شب قدر هر سال تکرار می شود و عبادت این شب فضیلت فراوان دارد که بهره برداری از آن در سرنوشت یکساله انسان تاثیرگذار است. رسول خدا در این باره فرمود: قد جاءکم شهر رمضان؛ شهر مبارک... فیهِ لیلَةُ القَدْرِ خَیْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ، مَنْ حَرَمَهَا فَقَدْ حَرَمَ (۱۱)؛ ماه رمضان، شما را فرا رسیده است؛ ماهی مبارک... که در آن، شب قدر است که بهتر از هزار ماه است. محروم، کسی است که از آن شب، محروم بماند. در جای دیگر از حضرت در مورد شب قدر سوال کردند:

- سئل رسول الله صلى الله عليه وآله عن لیلَةِ القَدْرِ، فقال: هی فی کُلِّ رَمَضانٍ (۱۲)؛ از پیامبر خدا درباره شب قدر پرسیدند و من هم می شنیدم. فرمود: «آن، در هر ماه رمضان است.»

- مسند ابن حنبل عن أبي مرثد: از ابوذر پرسیدم: آیا از پیامبر خدا درباره شب قدر پرسیده‌ای؟

گفت: «من از همه مردم، بیشتر، پرسشگر آن بودم. گفتم: ای پیامبر خدا! مرا از شب قدر آگاه ساز که آیا در رمضان است یا در غیر آن؟»

فرمود: «در رمضان است.» گفتم: آیا همراه با پیامبران است، تا وقتی که باشند و چون پیامبران بمیرند، شب قدر هم برداشته می شود، یا آن که شب قدر تا روز قیامت هست؟ فرمود: تا روز قیامت هست. (۱۳)

نتیجه:

۱. تلاش کنیم تا در روزها و ساعات پایانی ماه شریف شعبان با توبه و استغفار واقعی و دیگر اعمال واجب و مستحب در حد امکان کاستی های یک سال گذشته را جبران کنیم تا با یک آمادگی نسبی وارد این میهمانی الهی شویم.

۲. برای درک بهتر و بهره مندی بیشتر از برکات این ماه تا آنجا که ممکن است خود را مؤدب به آداب این ماه و رعایت حرمت آن کنیم.

۳. در این ضیافت بزرگ الهی مهمترین و ارزشمندترین پذیرایی معارف قرآن و اهل بیت علیهم السلام است که بسته به میزان قرب و معرفت میهمانان به آنها داده می شود.

منابع

۱. وسایل الشیعه، ج ۷، ص ۲۱۸؛ صدوق، معانی الاخبار، باب معنی ربیع القرآن، ص ۲۲۸.
۲. بحار الأنوار، ج ۹۶ ص ۳۸۶ / ج ۹۷ ص ۱۱
۳. فضائل الأشهر الثلاثة: ۲۰/۴۴، الأملی للصدوق: ۳۸/۷۱،
۴. کنز العمال: ۸ / ۴۶۶ / ۲۳۶۸۵ نقلاً عن ابن عساکر و ج ۱۲ / ۳۲۳ / ۳۵۲۱۶ نقلاً عن الدیلمی و کلاهما عن عائشة.
۵. ثواب الأعمال: ۸۴ / ۵، النوادر للأشعری: ۲/۱۷، فضائل الأشهر الثلاثة: ۳۷/۵۸،
۶. المقتعة: ۳۷۳، مسار الشیعة: ۵۶، مصباح المتعجد: ۷۹۷.
۷. مستدرک الوسائل: ۴۰۷۹/۲۲/۴ نقلاً عن تفسیر أبی الفتوح الرازی.
۸. شرح الأخبار: ۱ / ۲۲۳ / ۲۰۷، الفضائل: ۱۲۵، بحار الأنوار: ۸۹/۵۴/۴۰؛ فضائل الأوقات
۹. سنن أبی داود: ۱۳۸۷/۵۴/۲، السنن الکبری: ۸۵۲۶/۵۰۶/۴.

تأثیرات روزه بر رفتارهای

فردی و اجتماعی انسان

محمدجواد محدثی، رئیس دانشکده حقوق و علوم سیاسی

از نظر اسلام

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَجْوَدَ النَّاسِ وَكَانَ أَجْوَدَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ؛ رسول خدا از همه کس سخاوتمندتر و بخشنده‌تر بود و در ماه رمضان بیشتر از سایر اوقات سخاوت و بخشندگی داشت.» (۱)

یکی از حکمت‌های روزه برقرار ساختن مساوات در بین ثروتمندان و فقراست. این مساوات یک نظام عملی است که از بهترین نظام‌های مساوات و عدالت به شمار می‌آید، روزه یک عبادتی است که اسلام آن را بر همه مسلمانان بالغ و عاقل واجب کرده است، تا همه آنان از لحاظ نخوردن و نوشیدن یکسان باشند، این عمل عبادی است که اسلام به وسیله اجرای آن در بین مردم مساوات و هماهنگی و اتحاد شعور و احساس را به وجود می‌آورد.

روزه (صوم)

روزه در لغت به معنی خودداری و دوری از یک شیء می‌باشد. دلیل واجب بودن روزه در این آیه آمده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ؛ ای مؤمنان روزه بر شما واجب گردیده است همان‌گونه که بر ملت‌هایی که قبل از شما بوده‌اند واجب بوده است.» (۲)

فلسفه و حقیقت روزه در اسلام بعد از اینکه خداوند متعال مسلمانان را به انجام روزه ملزم می‌نماید، فلسفه و فایده آن را بیان می‌کند و می‌فرماید: «لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ؛ تا به وسیله روزه تقوا پیشه کنید.» (۳)

روزه، فرد و جامعه را از شرّ و فساد محفوظ می‌دارد و به فرد زمینه‌های خویشتر داری را ایجاد می‌کند. بی‌گمان روزه سپهر و مانعی است در برابر شرّ و فساد، وقتی که یکی از شما روزه داشت،

روزه یکی از عبادت‌های مهم و از ارکان دین اسلام است، هم در آیات قرآن و هم در احادیث مأثوره و روایات ائمه در کنار نماز و دیگر عبادات توجه بسیاری به آن شده است تا جایی که قضای آن را باید به جا آورد و هیچ کوتاهی در این مورد از کسی پذیرفته نیست

این مقاله بر آن است تا به طور مفصل به تبیین فلسفه و فواید روزه، همچنین حکمت عملی عبادت از نظر اسلام، روزه و باور قیامت، غنیمت شمردن رمضان و برنامه‌های انسان سازی در این ماه بپردازد.

کلید واژگان

روزه؛ اسلام؛ فلسفه؛ رمضان؛ عبادت.

مقدمه

روزه دارای فلسفه‌های فراوان و فواید بسیاری چه از ناحیه فردی چه از ناحیه اجتماعی است. از جمله توجه به حال بیچارگان و آشنا شدن به احوال فقرا و مستمندان را افزایش می‌دهد، چون وقتی که روزه‌دار در مدت کوتاهی گرسنه می‌شود و ناراحتی گرسنگی را احساس می‌کند مسلماً به یاد گرسنگی دائمی فقرا و تنگدستان می‌افتد که همیشه در ناراحتی قرار دارند و این توجه و آگاهی باعث می‌شود که به فقرا کمک کند و در حق آنان مهربانی نمایند، چرا که مهر و محبت از درد و رنج نشأت می‌گیرد و روزه یک شیوه عملی برای تقویت و پرورش مهر و عاطفه در نفس می‌باشد و هر وقت ثروتمندان نسبت به فقرا و گرسنگان مهر و محبت و بخشش داشته باشند، صفا و صمیمیت در بین طبقات اجتماع به وجود می‌آید و کینه و حسادت از بین خواهد رفت و گفته‌ها و نصیحت‌های خیرخواهانه تأثیرگذار خواهد بود. در این مورد روایت شده است:

دروغ نمی گوید، غیبت و تهمت نمی زند، چشم و گوش خود را از حرام حفظ می کند و به دنبال کسب رضای الهی است و می کوشد با تقوا و محفوظ نگه داشتن خود از شرّ نفس حیوانی و تقرّب به پیشگاه خداوند و جلب رضایت او سعادت مند گردد. در این حالت، انسان در عالم روحانی به سوی ملکوت اعلی در حرکت است. مسلماً وقتی که فردی توانست خود را از شرّ نفس مصون دارد و جامعه هم از شرّ او محفوظ شد، از زمره متّقین خواهد بود، و این معنی از جمله «لعلکم تتقون» استفاده می شود. معنی «لعلّ» آمادگی و مهیا شدن است. هر گاه روزه دار توانست به هنگام روزه به خاطر خدا از گناهانی که برایش پیش می آید دوری جوید و نفس خود را به صبر و شکیبایی در برابر تمایلات نفسانی و شهوات حیوانی ملزم نماید و احساس کند که خداوند به احوال او آگاه است و اسرار و رازهای قلبی او را می داند و مدت یک ماه بر این حالت معنوی و تسلط روحی باقی بماند، بدون شک دوام این تسلط روحی که همراه با تحمّلات جسم است، انسان را طوری بار می آورد که همیشه مراقب ذات الله باشد و از خدا پروا داشته باشد و از عذابش بیمناک باشد و به هنگام نزدیک شدن به گناه خدا را ناظر و حاضر بداند و به خاطر شرم و حیا از او از آن گناه دوری جوید و قدرت بر ترک لذت ها و تمایلات نفسانی، او را تشویق می نماید تا از آن ها دوری جوید، به همین جهت این حالت توجه او را به انجام کارهای خیر وادار می سازد. چنین اشخاصی از خیانت و فریب و حقه بازی و ظلم و پایمال کردن حق دیگران به دور هستند و هیچ گاه قدمی برای فساد در بین مردم بر نمی دارند.

روزه و باور به قیامت

چون ماه مبارک رمضان از عظمت خاصی برخوردار است، حضرت رسول (ص) در ماه شعبان می فرماید: خودتان را آماده کرده و از خدا بخواهید تا ماه رمضان را با برکت و رحمت و مغفرتی که می آید، ادراک کنید:

«فَاسْأَلُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ بِنَيِّتٍ صَادِقَةٍ وَ قُلُوبٍ طَاهِرَةٍ أَنْ يُوفِّقَكُمْ لَصِيَامِهِ وَ تِلَاوَةِ كِتَابِهِ فَإِنَّ الشَّقِيَّ مِنْ حُرْمِ عَفْرَانَ اللَّهِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْعَظِيمِ وَ أَذْكَرُوا بِجُوعِكُمْ وَ عَطَشِكُمْ فِيهِ جُوعَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ عَطَشَهُ؛ بَانِتْهَا وَ دَلْهَائِي پَاكْ اَزْ خِداوَنَدْ طَلَبْ تَوْفِيقْ بَرای روزه و تلاوت قرآن نَمَایِدْ. كِسی كِه اَز مَغْفِرَتْ خِداوَنَدْ مَحْرُومْ بَمَاند، دَر حَقِيقَتْ شَقَاوَتَشْ كَاملْ اِسْتْ. بَه یَاَدْ تَشَنُّگِیْ وَ گَرَسَنُّگِیْ قِیَاْمَتْ باشِید.»

پیامبر اکرم (ص) در خطبه خود فرمودند: در ماهی که در پیش

دارید نفس های شما همچون تسیح، خوابتان، عبادت و اعمالتان مقبول در گاه خدا قرار می گیرد.

در بعضی از روایت ها در مورد فضیلت روزه آمده است: روزه بگیرید، تا گرسنه شوید و درد گرسنگان را بچشید.

در قیامت عده ای واقعاً گرسنه هستند، غذا می خورند ولی هرگز سیر نمی شوند، همان طور که در دنیا هرگز سیر نمی شدند. چون حسن آرزو طمع تمام شدنی نیست، در آخرت هم به صورت «هَلْ مِنْ مَزِيدٍ» (۴) ظهور می کند. پیامبر اکرم (ص) فرمود: شما به فکر تشنگی و گرسنگی قیامت باشید نه به فکر تشنگی و گرسنگی دیگران، آن را که باید در قدم های اولیه تأمین کرد.

امام صادق (ع) از اجداد گرامیشان از رسول الله (ص) نقل فرموده اند که:

« مَنْ عَرَفَ اللَّهَ وَ عَظَّمَهُ مَنَعَ فَاهُ مِنَ الْكَلَامِ وَ بَطَنَهُ مِنَ الطَّعَامِ وَ عَنَى نَفْسَهُ بِالصِّيَامِ وَ الْقِيَامِ »

کسی که خدا را بشناسد و او را بزرگ بشمارد در پیشگاه خدای عظیم، هر حرفی را نمی زند و شکم را هم با هر غذا، اگرچه حلال باشد، انباشته نمی کند لذت خوردن چند لحظه ای است که غذا در دهان است. کسی که خدا را شناخت کنار هر سفره ای نمی نشیند. توجه دارد که خود را با روزه گرفتن بیوراند، خودش را فراموش نمی کند.

رمضان و اعمال عبادی

۱. احسان:

به دلیل فضیلتی که ماه رمضان دارد همه کارهای خیر که در آن صورت می گیرد بر کارهایی که در ماه های دیگر انجام می شود، برتری دارد. پیامبر بزرگوار اسلام می فرماید: بهترین و برترین صدقه و احسان آن است که در ماه رمضان انجام گیرد.

پیامبر اکرم (ص) در ماه مبارک رمضان بیش از ماه های دیگر به بخشش و احسان می پرداخت و در این ماه هنگامی که جبرئیل نزد ایشان می آمد بیش از روزهای دیگر، نیکی و احسان می نمود.

۲. نماز شب:

پیامبر بزرگوار (ص) در مورد نماز در ماه مبارک رمضان می فرماید: هر کس در ماه رمضان بر اساس ایمان و امید اجر و پاداش به نماز شب قیامت کند گناهان پیشین او بخشیده می شود. (۵)

۳. تلاوت قرآن:

حضرت در این ماه بیش از ماه های دیگر به تلاوت قرآن

می پرداخت. آن حضرت می فرماید: روزه و قرآن در روز قیامت به شفاعت برای انسان بر می خیزند. روزه می گوید: پروردگارا روزه‌ها من مانع خوردن و آشامیدن او می شدم؛ و قرآن هم می گوید: من هم شب‌ها مانع خواب او می گردیدم، پس شفاعت ما را در مورد او پذیرا!

۴. اعتکاف:

به معنی ماندن در مسجد برای عبادت و ذکر و قرائت قرآن و تقرّب بیشتر به خداوند است. اعتکاف در دهه آخر ماه مبارک رمضان وارد است چون رسول خدا (ص) تا زمانی که در قید حیات بودند، ده روز آخر ماه رمضان را در مسجد اعتکاف می فرمودند لذا این اوقات استحباب بیشتری دارد.

شب قدر (لیلة القدر) در دهه آخر رمضان است و بهترین شب‌های سال می باشد و دلیل مستحب و پسندیده بودن اعتکاف، قرآن و سنت نبوی و اجماع اُمت اسلامی است. خدای متعال می فرماید:

«أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ؛ خانه مرا برای طواف کنندگان و اعتکاف کنندگان و رکوع و سجود برندگان (نمازگزاران) پاک و پاکیزه کنید.» (۶)

«وَلَا تَبَاشُرُوهُنَّ وَ أَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ؛ زمانی که برای عبادت در مساجد به اعتکاف مشغولید و اقامت گزیده‌اید با زنانان مباشرت و نزدیکی نکنید.» (۷)

نقل شده که پیامبر (ص) در هر ماه رمضان، ده روز آخر را در مسجد اعتکاف می کرد و در سالی که وفات یافتند بیست روز در مسجد اعتکاف و اقامت گزیدند (به روایت ابوداؤد و بخاری و ابن ماجه).

۵. حج غمره:

رفتن به زیارت خانه خدا در ماه رمضان اجر و پاداش بیشتری در مقایسه با ماه‌های دیگر دارد. زیرا رسول خدا (ص) می فرماید: عمره در ماه رمضان با حج نمودن به همراه من همسان است.

برنامه انسان‌سازی ماه رمضان

اساساً برنامه ماه مبارک رمضان، برنامه انسان‌سازی است. رمضان، ماه خودسازی است، ماه پرهیز از معاصی و خویش‌داری است. ماه توجه بیشتر به عبادت و روی آوردن به اعمال عبادی است. کارخانه انسان‌سازی این ماه ما را به جایگاه معنوی و ظرفیت‌های استعدادی خود آشنا می سازد.

تدبیر اسلام برای روزه بیماران و مسافران:

برخی اشخاص در ماه رمضان مریض می شوند و یا به سفر می روند فلذا در مشقت و سختی قرار می گیرند، حکمت خداوند حکیم به این امر توجه داشته چنانکه در قرآن کریم می فرماید:

«فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ»

کسانی که مریض یا مسافر هستند می توانند روزه را بخورند و بعد از بهبودی در ایام غیر رمضان جبران نمایند.» (۸)

و دنباله همین آیه می فرمایند:

«وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ؛ بر کسانی که روزه گرفتن برای آن‌ها سخت و دشوار باشد می توانند در عوض به جای هر روز فدیة‌ای که طعام یک مسکین باشد بپردازند.» (۹)

این موضوع، افراد پیر و از کار افتاده و ضعیف و زنان شیرده و حامله و مرض‌هایی که امید به بهبودی آن‌ها نیست را شامل می شود.

غنیمت شمردن رمضان

حال بایستی این ماه مبارک را قدر دانست و خود را برای استفاده کامل از خوان گسترده الهی که در این ماه گسترده است مهیا ساخت؛ چرا که رمضان:

- ماه صبر و شکیبایی در عبادت و ترک گناه است که شیرینی و لذت ایمان را به بار می آورد.

- ماه توبه و استغفار است که ذرهای رحمت بی کران الهی را بر بندگانش باز می کند و موجبات غفران و بخشش را فراهم می سازد.

- ماه قیام و شب‌زنده‌داری و راز و نیاز با حق تعالی است و جلوه و شکوه بندگی و فقر در بارگاه احدیتش را در زیباترین صورتش به نمایش می گذارد؛ آن زمانی که بنده گنه‌کار در اوج بندگی طلب عفو و بخشش و توفیق هدایت و عبادت و استقامت می نماید.

- ماه صدقات و انفاق در راه خداست که هر توانمندی می تواند با بذل مالش در راه خدا نفس خویش را تزکیه و اخلاق و رفتارش را تهذیب نماید و از نعمتی که خداوند بر او ارزانی داشته توشه‌ای برای آخرتش بیاندوزد.

- رمضان ماه جهاد و مبارزه با نفس سرکش و بت درونی و بیرونی است که اخلاص دین و صفای قلب و تسلیم در بارگاه احدیت را نوید می دهد.

اخلاص یا همان «خدایی انجام دادن عبادت» را بایستی خوب به یاد داشت تا خدای ناکرده عبادت‌هایمان به خاطر ریا و خودنمایی و کسب شهرت دنیا پایمال نشود که خداوند متعال می‌فرماید: «وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ»

۲. توبه:

همان «احساس ندامت و دست کشیدن از گناه و تصمیم به عدم بازگشت به آن» است. بار دیگر در این روزهای مبارک تجدید کنیم زیرا عبادت همراه با گناه لذت بندگی را ندارد و لذا صاحبش خود خسته و ملول می‌شود و نمی‌تواند راه عبادت را ادامه دهد و آن وقت است که احساس می‌کند عبادتش خشک و بی روح است. حال آنکه او اسباب استفاده از عبادت که همان صفای قلب و پاک کردن آن از هر نوع مهر و علاقه به گناه است، را مهیا نکرده است.

به یاد داشته باشیم که هر چند گناه کار باشیم باز هم در رحمت الهی باز است و هرگز نباید نومید شد که نومیدی خود گناه دیگری است. بلکه به یاد داشته باشیم که حق تعالی توبه کنندگان را می‌پذیرد و آن‌ها را دوست دارد.

۳. اراده و عزم راسخ (استقامت در دین):

به یاد داشته باشیم که ماه رمضان یک ماه بیشتر نیست که اگر سپری شد دیگر فرصت آن همه عبادت و اجر و فضیلت از دست رفته است پس خوب است که از اولین روز آن، خود را برای مشارکت در تمامی عبادات آماده کنیم و یقین داشته باشیم که هرگز از انجام عبادت پشیمان نخواهیم شد بلکه برعکس احساس خواهیم کرد که کاش می‌توانستیم بهتر و بیشتر انجام دهیم. خداوند می‌فرماید:

«وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»

و کسانی که در راه ما به جهاد برخاستند البته آنان را به راهمان هدایتشان خواهیم کرد و به راستی که خداوند با نیکوکاران است. (۱۰)

این ماه در ابعاد وسیع تر هم ماه برکت است و هم ماه همدلی و رأفت و رحمت. همه‌ای ما باید از این فرصت برای آشتی ملی و تحکیم دوستی‌ها استفاده کنیم، چه حق با ما باشد یا نباشد، چه خود را در ارزیابی‌ها مقصر بدانیم و یا ندانیم، باید از این فرصت

برای نیل به این هدف مهم استفاده کنیم.

لذا توقع می‌رود که همه‌ای مردم ما کدورت‌ها را از دل خود بزدایند و به مسئولانی که فکر می‌کنند با آنها بر سر مهر نبودند بار دیگر فرصت برای بازسازی اعمال و رفتار خود و انجام اقدامات مثبت بدهند و هم مسئولانی که احساس می‌کنند کسانی خطا کرده‌اند و یا با گفتار و رفتار خود آسیبی ایجاد کرده‌اند، این فرصت را بدهند که به دامن جامعه و نظام سیاسی برگردند و این کدورت‌ها برطرف شود.

رمضان ماه رحمت الهی است، و ما بندگان خدا نیز باید خود را از رحمت یکدیگر بهره‌مند کنیم.

این مطلب، یادداشت شفاهی است که توسط خبرنگار کلمه از دکتر مسعود ادیب به مناسبت لیالی قدر دریافت شد. به زودی بخش‌های بعدی گفتگو با وی در کلمه منتشر می‌شود.

نتیجه‌گیری

عبادت نقطه وصل و حلقه بسط است. عبادت راه تقرب به درگاه الهی است، ذوق جان و شوق روان دارد اما این ابر بهاری و ربیع آسمانی را اسرار و حکمتی، لطایف و ظرایفی دارد که هر کس با آن آشنا و بدان روشن شود طعم شیرین و عطر مشکین عبادت را هرگز رها نخواهد کرد.

روزه، تنها وسیله پر قدرت و فعالی است که می‌تواند تسلط روح را بر جسم به وجود آورد به نحوی که انسان زمام نفسش را در اختیار داشته باشد، و از اسارت تمایلات مادی رهایی یابد. روزه‌داری، فلسفه و حکمت فراوان دارد، بدون تردید دواپی است شفابخش که برای بیشتر مرض‌های روحی و اجتماعی، حفظ بهداشت و صحت بدن فواید زیادی دارد.

منابع:

۱. قرآن کریم.
۲. جوادی آملی، حکمت عبادات، ص ۱۵۵، تابستان ۸۷
۳. جوادی آملی، حکمت عبادات، ص ۱۵۱، تابستان ۸۷
۴. عقیق عبدالفتاح، طباره، روح الدین اسلامی، ص ۴۳۴
۵. عقیق عبدالفتاح، طباره، روح الدین اسلامی، ص ۴۳۶
۶. عقیق عبدالفتاح، طباره، روح الدین اسلامی، ص ۴۳۹
۷. مطهری، مرتضی، انسان کامل، ص ۲۸، اسفند ۹۰
۸. الجزایری، ابوبکر، کلیات اسلام، ص ۳۲۴، ۱۳۸۱
۹. الجزایری، ابوبکر، کلیات اسلام، ص ۳۲۶، ۱۳۸۱
۱۰. اربعین شیخ بهایی، ج ۷۱

رمضان

و تاثیر آن بر عرضه و تقاضا

محمداسحاق مهدوی، معاونت اداری_ مالی

مقدمه

یکی از آداب و فرهنگ اسلامی روزه و ماه مبارک رمضان است. این پدیده مبارک برای مسلمانان یک شور و شغف ویژه ایجاد می کند. در این ماه مسلمین علاوه بر کسب معنوی، دعا و نیایش و ارتباط با خداوند، با مصرف ویژه بر عرضه و تقاضا تاثیر خاص می گذارد. تاثیر متقابل عرضه، تقاضا و ماه مبارک رمضان موضوعی است که در این نوشتار به آن پرداخته شده است.

کلید واژه: روزه، رمضان، عرضه، تقاضا

روزه

روزه در لغت به معنای امساک و خودداری از هر چیزی خوردنی و نوشیدنی است که در اصطلاح فقه و فقها به معنای امساک و خودداری از موارد هشتگانه ای است که در کتب فقهی بیان شده است و از هنگام صبح تا اذان مغرب روزه دار باید ملتزم به آن باشد. در روزه ماه مبارک رمضان که یکی از عبادات مهم در جوامع اسلامی است باید به قصد و نیت قربت و فرمان خدا انجام شود. روزه ماه مبارک نه تنها بر امت اسلامی واجب که بر اساس صریح قرآن کریم بر امت های گذشته نیز واجب بوده است: «یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون؛ ای کسانی که ایمان آورده اید! روزه بر شما نوشته شده است، همچنان که بر کسانی که قبل از شما بودند نوشته شد، شاید که با تقوی شوید». فلسفه گرفتن روزه،

خواندن نماز، حج و... پرورش روح و زدودن اخلاق زشت از انسان است و با خواندن نماز، گرفتن روزه و... که نوعی کار، عمل و نوعی تمرین و تربیتی است که می توان از فحشاء و کارهای زشت جلوگیری نمود. روزه یکی از تعلیمات عملی اسلام است که نه تنها در تناقض با مسائل زندگی و مسائل معنوی نیست؛ بلکه منجر به یک محیط زندگی سعادت مندانه می شود.

آثار و برکات روزه

۱. تقوی و خداترسی

تقوی و خداترسی مهم ترین اثر روزه است که در ظاهر و باطن انسان تاثیر می گذارد: «لعلکم تتقون»؛

۲. دوری از تظاهر و ریا

روزه، یگانه عبادت مخفی است، در حالی که سایر عبادات مانند نماز، حج، جهاد، زکات و خمس قابل رویت است و مردم آن را می بینند، اما روزه دیدنی نیست.

۳. تقویت اراده

یک ماه امساک از خوردن نان و نوشیدن آب و پرهیز از غیبت و دوری از همسر و ... اراده انسان را تقویت می کند و در ادامه می تواند نسبت به مال و ناموس دیگران نیز خود را کنترل کند.

۴. تقویت عاطفه و احساس

روزه، باعث تقویت عاطفه و احساس با کسی است که در

طول سال مزه‌ی گرسنگی و تشنگی را می‌چشد و رنج گرسنگان را احساس و درک می‌کند.

۵. بازگشت سلامتی و صحت

یکی از فواید بسیار مهم روزه مسأله بهداشت جسمی روزه‌دار است. بدن پس از یک سال سوخت و ساز و فعالیت مداوم فرصت استراحتی پیدا می‌کند تا نیروی تازه‌ای بگیرد و از سوی دیگر ذخایر چربی که زیان‌های فراوانی بر بدن دارد تحلیل رفته و کاسته می‌شود: «صوموا تصحّوا؛ روزه بگیرید تا سالم بمانید».

۶. تغییر در نوع مصرف

روزه ماه مبارک رمضان، نظم نوین اقتصادی و معیشتی در روزه‌دار ایجاد می‌کند و نوع مصرف وی را نیز تغییر می‌دهد. رعایت حد اعتدال در خوردن و آشامیدن به کم شدن بخشی از خواسته‌های جسمی و در نهایت به بهبود وضع مادی روزه‌دار و میانه‌رزی او در زندگی کمک می‌کند به همان میزان که زیاده روی و تنوع طلبی در خوراک و آشامیدنی باعث افزایش مخارج خواهد شد.

بنابراین؛ روزه‌ی ماه مبارک رمضان، تنها خودداری از نان و آب، همسر و... نمی‌باشد، بلکه روزه واقعی علاوه بر اجتناب از مفطرات، اجتناب از گناهان نیز لازم است که در صدر آن خلوص نیت است و خالی بودن دل از غیر خداست: «هر کس ماه رمضان را برای خدا روزه بدارد، تمام گناهانش بخشیده می‌شود». در اهمیت روزه همین بس که خداوند در حدیث قدسی فرموده است: «الصوم لی و انا اجزی به؛ روزه برای من است و من آن را پاداش می‌دهم. و نیز روزه به عنوان زکات ابدان یاد شده است: «برای چیز زکاتی است و زکات بدن‌ها، روزه است». و از همه مهمتر تغییر در نوع مصرف و تنظیم برنامه غذایی جدید یکی از برکات روزه است که اگر درست مدیریت نشود ممکن است به بی‌نظمی و اسراف و زیاده روی منجر شود.

عرضه

از نگاه اقتصادی عرضه عبارت است از مقدار کالاها و خدماتی که یک فروشنده یا تولیدکننده تمایل دارد و

حاضر است آن را در قیمت‌های مختلف در زمان معین ارائه و بفروش برساند. از آنجایی که عرضه‌کننده به میزان تقاضا عرضه می‌کند، در ماه مبارک رمضان تقاضا در اثر افزایش مخارج مصرفی روزه‌داران افزایش یافته و میزان عرضه نیز افزایش می‌یابد. در این‌که عرضه به چه عواملی بستگی دارد، در اقتصاد خرد بیشتر روی عامل قیمت تاکید می‌شود و بقیه عوامل را ثابت در نظر می‌گیرند، در حالی که در اقتصاد مدیریت و در عالم واقع هیچ یک از عوامل دیگر مانند سطح تکنالوژی، هزینه تولید، تقاضا و... ثابت نیستند و همه‌ای آن‌ها به صورت مجموعی در کنار قیمت کالا، تاثیر گذار می‌باشد.

تقاضا

تقاضا عبارت از مقداری از یک کالا یا خدمتی است که یک فرد تمایل و توان دارد آن را در طی یک دوره معین از زمان در قیمت‌های مختلف خریداری نماید. در این تعریف دو چیز مهم می‌تواند تقاضا را برای مصرف‌کننده شکل دهد، یکی تمایل و دیگری توان مصرف‌کننده. اگر برای مصرف یا خرید یک کالا یا خدمت هم تمایل و هم توان یکجا جمع باشد، تقاضا برای آن شکل می‌گیرد و ممکن است مصرف‌کننده از آن کالا استفاده نماید با این تذکر که تقاضا با نیاز همواره متفاوت می‌باشد، زیرا؛ ممکن است خیلی از کالاها و خدمات مورد نیاز باشد ولی ما تقاضای آن نداشته باشیم یعنی توان خرید از آن وجود ندارد و ممکن است توان باشد ولی تمایل یا نیاز به آن وجود نداشته باشد.

عوامل موثر بر تقاضا

مقدار تقاضا از هر کالا یا خدمت توسط یک فرد از بازار، به قیمت کالا، درآمد پولی، قیمت سایر کالاها، سلیقه‌ی مصرف‌کننده، تبلیغات، انتظارات و... بستگی دارد. در اقتصاد خرد تمام تحلیل‌ها بر مبنای قیمت صورت می‌گیرد، در حالی که درآمد مصرف‌کننده، قیمت سایر کالاها، سلیقه، انتظارات، حساسیت، تبلیغات و حتی افزایش تقاضا از آن کالا ثابت نیستند و همه‌ای این

عوامل در کنار قیمت به صورت مجموعی تاثیر گذار است.

روابط متقابل عرضه و تقاضا

در این که عرضه نقش محوری ایفا می کند یا تقاضا، سالیان متمادی است میان نظریه کلاسیک ها و کینز اختلاف نظر وجود دارد. تا زمانی که اقتصاد غرب در سال های ۱۹۲۹ تا ۱۹۳۳ میلادی با بحران بزرگ اقتصادی مواجه نگردیده بود، اندیشه غالب و حاکم بر بازار، اندیشه کلاسیک بود که این نظریه طرفدار عرضه در بازار بود و تاکید می کرد که تولید کنندگان باید عرضه کنند و عرضه به صورت خودکار تقاضای خود را پیدا می کند. اما زمانی که اقتصاد لجام گسیخته غرب با بحران بزرگ مواجه گردید، و میکانیسم بازار و دست نامرئی آدم اسمت اسکاتلندی کاری از پیش نبرد و بازار با رکود عجیب مواجه گردیده بود، کینز با ارائه نظر جدید، تاکید کرد که دولت در بازار دخالت کند و با سیاست های انبساطی مالی برای مصرف کنندگان باید تقاضا ایجاد کند. به همین دلیل تا کنون این دو نظریه در تعارض و مقابل هم قرار دارد. اگر هر یک از دیدگاه ها به صورت جداگانه تحلیل شود، در جای خود کاملا منطقی بوده و از کاربرد خاص خود بر خوردار است، ولی زمانی که عرضه و تقاضا را همزمان در نظر بگیریم می بینیم که آندو روابط متقابل دارد، به طوریکه عرضه بر تقاضا و تقاضا بر عرضه تاثیر گذار می باشد.

بنابراین؛ تقاضا عرضه را بوجود می آورد و در برخی از موارد عرضه نیز تقاضا را تحریک می کند. در شرایط کنونی و در عصر حاضر نقش تقاضا خیلی مهم تر از عرضه می باشد. به همین دلیل امروز بسیاری از شرکت های تولیدی و مراکز تجارتي سرمایه کلانی را به تبلیغات و ایجاد تقاضا برای مصرف کننده اختصاص می دهد و سپس عرضه خود را متناسب با مقدار تقاضا تنظیم می نماید. در نتیجه؛ روزه ماه مبارک رمضان باعث می گردد که بسیاری از مشتاقان روزه و عبودیت و بندگی خداوند، به استقبال روزه رفته و به پیشواز آن یکباره

خرید یکماهه و حتی عید شان را انجام دهند. این امر باعث می شود که میلیون ها روزه دار به بازار رفته و خرید نمایند. این رفتار جمعی باعث می گردد که تقاضا برای کالای مصرفی خاص افزایش یابد. در این حالت «عرضه» به صورت ناگهانی افزایش می یابد و عرضه نیز زمانی افزایش می یابد که تقاضا و قیمت در بازار افزایش یابد و فروشندگان را وادار می سازد تا اجناس خود را که قبلا در انبار یا در گدام ذخیره نموده اند، در بازار سرازیر کنند.

بایدهای روزه در ماه مبارک رمضان

۱. برنامه ریزی برای خرید

منطق اقتصادی چنین است که روزه داران یکباره در بازار هجوم نبرده و تقاضا و عرضه را تحریک نکنند. روزه داران می توانند با صبر و حوصله قبل از ماه مبارک رمضان یا در طول ماه مبارک رمضان خرید ماه مبارک رمضان را به صورت تدریجی انجام دهند.

۲. صرفه جویی و پرهیز از اسراف

یکی دیگر از بایدهای ماه مبارک رمضان، صرفه جویی و پرهیز از اسراف است. بدون تردید نعمت ها و مواهب موجود در کره زمین برای همه ساکنانش کافی است، به شرطی که به صورت صحیح و معقول و به دور از هرگونه اسراف و زیاده روی انجام گردد.

صرفه جویی و پرهیز از اسراف یک اصل محکم اسلامی و از پایه های مهم اقتصاد اسلامی است که این اصل در زندگی رعایت گردد، خوشبختی، سعادت و استقلال اقتصادی در زندگی حاکم می گردد و با بسیاری از مشکلات و آسیب های فراوان از جمله تحریک بازار و افزایش قیمت مواجه نخواهد گردید.

۳. قناعت در زندگی

ممکن است افرادی وجود داشته باشند که از توانایی مال و اموال برخوردار باشند، گذشته از پرهیز از اسراف، قناعت در زندگی را پیشه سازد. قناعت به معنای اکتفا کردن به حد ضرورت و بسنده نمودن به مقدار نیاز، دوری از طمع، تکاثر و زیاده خواهی است که وجود آن

در زندگی انسان همانند گوهری است که زیبا و درخشان است که آسایش دنیا و آخرت را به ارمغان می‌آورد یا مرکبی است که آدمی را به مقصد می‌رساند. به عبارت دیگر قناعت باعث زندگی پاک، آسایش و آرامش، بی‌نیازی، عزت و اقتدار اقتصاد و تنظیم بازار بدون هرگونه تشویش و یا تحریک عرضه و تقاضا می‌گردد که براساس آیین اسلام پاکیزه‌ترین و خوش‌ترین زندگی، زندگی با قناعت است.

۴. رعایت حلال و حرام

یکی از موارد بایدهای ماه مبارک رمضان «رعایت حلال و حرام» است که روزه داران باید در نظر گیرند. زیرا؛ گام برداشتن برای کسب حلال، عبادت و موجب اجر و ثواب است و حرکت برای به دست آوردن مال حرام، معصیت و باعث عذاب و نفرت و از هم پاشیدگی زندگی است. گذشته از این که مال حرام باعث ولخرجی و خرید بیش از نیاز خواهد بود و تقاضا را تحریک و قیمت‌ها را افزایش می‌دهد، باعث عدم قبولی عبادت مانع استجاب دعا فقر و فلاکت و محرومیت از بهشت و رستگاری خواهد شد: «لایدخل الجنة من نبت لحمه من السحت؛ کسیکه گوشت بدنش از حرام روییده باشد، وارد بهشت نخواهد شد».

۵. اصلاح الگوی مصرف

یکی از مشکلات مهم ماه مبارک رمضان، تغییر الگوی مصرف در این ماه است. به همین دلیل به تمامی روزه داران توصیه می‌شود که الگوی مصرف شان را در این ماه اصلاح و با قناعت و پرهیز از اسراف تغییر دهند. زیرا؛ عدم رعایت الگوی مصرف باعث از بین رفتن تمام زحماتی است که در بخش تولید، توزیع و... کشیده می‌شود. زیرا؛ که تقدیر و تدبیر اقتصادی بر اساس الگوی اسلامی باعث معیشت درست است که از افراد با ایمان و صادق انتظار می‌رود: «مومن به مردم به خوبی یاری می‌رساند و در زندگی کم هزینه و خوش تدبیر است». بنابراین؛ اگر الگوی مصرف اسلامی در جامعه حاکم گردد، دیگر تحریک عرضه و بازار و افزایش

قیمت اتفاق نخواهد افتاد.

جمع بندی

روزه و نقش آن در افزایش عرضه و بازار، قیمت و تقاضا یکی از موضوعاتی است که هر ساله با فرارسیدن ماه مبارک رمضان جامعه مسلمین و میکانیزم بازار با آن مواجه می‌باشد. از این رو لازم است که روزه داران یک سری باید ها و نبایدهای را در این ماه مورد توجه قرار داده تا از بی‌نظمی و تحریک بازار جلوگیری گردد. تنظیم خرید به صورت تدریجی، صرفه جویی و پرهیز از اسراف، قناعت در زندگی، رعایت حلال و حرام و اصلاح الگوی مصرف متناسب با این ماه می‌تواند از افزایش تقاضا، عرضه و افزایش قیمت جلوگیری نموده و بازار به صورت طبیعی مسیر خود را طی نمایند.

پی نوشت

۱. سوره بقره، آیه ۱۸۳.
۲. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار استاد شهید مطهری، ج ۱، ص ۵۶۵.
۳. تفسیر المنیر، الدكتور وهبه الزحیلی؛ جامع الاحادیث، ج ۹، ص ۱۰۰.
۴. تفسیر مراغی، ج ۲، ص ۶۹.
۵. مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، ج ۶۹، ص ۳۸۰.
۶. یدالله دادگر، مبانی و اصول علم اقتصاد، ص ۹۱.
۷. یدالله دادگر، مبانی و اصول علم اقتصاد، ص ۱۱۳.
۸. اقتصاد مدیریت، ص ۱۸۸.
۹. یدالله دادگر، مبانی و اصول علم اقتصاد، ص ۴۸.
۱۰. میرعمادی، سید احمد، اقتصاد در اسلام، ۱۳۳.
۱۱. آمدی، غررالاحکم، ص ۳۱۹.
۱۲. مجلسی، محمد باقر، ج ۱۰۰، ص ۱۶.
۱۳. همان، ج ۹۰، ص ۳۷۲.
۱۴. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۶۳.
۱۵. ابوفراس، مجموعه ورام، ص ۶۱.
۱۶. وسایل الشیعه، ج ۱۵، ص ۱۹۳.

عظمت ماه رمضان!

محمدضیاء حسینی آمریت فرهنگی_تربیتی

مقدمه

است؛ لذا به رمضان بهار قرآن نیز گفته اند. شیخ صدوق، نقل می کند: تعداد ماه ها نزد خداوند دوازده ماه است، روزی که پروردگار، آسمان ها و زمین را خلق فرمود، پس ابتدای ماه ها، ماه خداوند یعنی ماه رمضان است و قلب ماه رمضان شب قدر است، و قرآن در اولین شب ماه رمضان، نازل شده است. پس با قرآن به استقبال ماه بروید.^۱ قرآن از لحاظ محتوا و جملات معجزه است و این امتیاز از ویژگی های قرآن است و هیچ یک از کتاب های آسمانی چنین نمی باشد، هر یک از کتب آسمانی در قلب پیامبر القاء گشته و با کلمات پیامبر به صورت مکتوب در آمده است، اما قرآن کریم کلمات وحی است.

۲. وجود شب قدر در این ماه

وجود شب قدر در این ماه یکی از عوامل دیگری عظمت ماه مبارک رمضان است که تقدیر و سرنوشت یکساله تمام انسان ها در این شب رقم می خورد، در این که شب قدر در ماه رمضان است اختلاف نیست، اما در کدام شب از شب های رمضان است نظریات متفاوت است بخش اعظم از فقهای اسلامی با تکیه بر روایات می گویند شب قدر در یکی از شبهای ۱۹، ۲۱، ۲۳ می باشد پیشوایان دینی ما نیز شب خاص را معین نکرده اند و احتمال قوی را در شب ۲۳ رمضان داده اند.

پس وجود شب قدر در یکی از شبهای رمضان، عظمت دیگر است برای تمایز این ماه با ماه های دیگر، چون شب قدر شب بزرگی است به بزرگی هزاران ماه، به تعبیر قرآن کریم «لیله القدر خیر من الف شهر وما ادراک ما لیله القدر» شب قدر بهتر از هزاران ماه است و درک این شب که چه شب است غیر ممکن می باشد، این شب با تمام عظمت و بزرگی اش در

روزه در فرهنگ دینی یک عمل عبادی و معنوی است که آثار اجتماعی زیادی به دنبال دارد. با حلول ماه رمضان، موانع خودسازی کم، اخوت دینی و روح همدردی با نیازمندان تقویت، تلاوت قرآن، تقوا و بازگشت به فطرت الهی، زندگی عالی انسانی را فراهم می سازد.

خودسازی با تعبیرهای فراوان در قرآن و احادیث چون تزکیه، تقوا، جهاد با نفس، محاسبه نفس، اکتساب مکارم اخلاقی، رعایت عدل و احسان، و عبادت، نام برده شده است. خودسازی در فرهنگ دینی شامل کنترل تمام رفتارها و گفتارهای انسان در چهارچوب دستورهای خداست. کنترل چشم، گوش، زبان، دست، پا، شکم، شهوت براساس بایدها و نبایدهای قرآن و سنت، مصداق خودسازی اسلامی و الهی است، روزه، تنها به دستگاه گوارش؛ خوردن و آشامیدن مربوط نیست؛ بلکه مهم کنترل کردار و گفتار انسان است. در این نوشته تلاش شده است تا عوامل عظمت این ماه به صورت گذرا به بررسی گرفته شود.

کلید واژه ها:

رمضان، شب قدر، نزول قرآن، غفران الهی، ماه مهمانی خدا. علمای دینی مهم ترین نکات را که برای عظمت ماه مبارک رمضان ذکر اند، نزول قرآن کریم، وجود شب قدر، غفران الهی و تاکید پیشوایان دینی می باشد که به صورت اختصار به آن اشاره می شود.

۱. نزول قرآن در این ماه

اولین عواملی که در عظمت و بزرگی این ماه می توان نام برد نزول قرآن کریم است. در این که قرآن کریم در ماه مبارک رمضان نازل شده است اختلاف نیست، همه ی مفسرین می گویند نزول دفعی قرآن کریم در ماه مبارک رمضان بوده

ماه رمضان واقع شده است، پس وجود شب قدر در این ماه نشان از عظمت این ماه است.

۳. غفران الهی در این ماه

رمضان ماه با برکت است که در این ماه دروازه های جهنم بسته است، خداوند در این ماه تمام بندگان را مورد عفو و بخشش قرار می دهد و همه به مهمانی خداوند فراخوانده شده اند و خداوند میزبان است و بندگان مهمان، کافی است که به آیه «ادعونی فاستجب لکم» بخوانید مرا تا اجابت کنم شما را لیک گفته، از خداوند بزرگ طلب عفو و بخشش کرده تا در جمع مهمانان واقعی خداوند قرار گیریم و از فیض این مهمانی الهی رستگار شویم، تلاش کنیم تا مصداق این شعر قرار نگیریم.

ای وای بر اسیری کز یاد رفته باشد

در دام مانده صید و صیاد رفته باشد

عظمت این ماه در گفتار پیشوایان دینی

پیامبرگرامی فرمودند: اگر بندگان می دانستند که در رمضان چه برکاتی است، آرزو می کردند که این ماه یک سال باشد.^(۲) و اگر می دانستند که چه نعمت ها و برکاتی است، از خداوند بیشتر سپاسگزاری می کردند.^(۳) ماه رمضان نزد شما مثل ماه های دیگر نباشد؛ چرا که نزد خداوند، احترام و بر سایر ماه ها برتری دارد. روزهای این ماه نباید مثل روزهای دیگر باشد، یعنی ادب و حرمت این ماه را نگه دارید.^(۴)

امام علی (ع) فرمودند: روز پیامبر خدا برای ما خطبه خواند و فرمود: ای مردم! ماه خدا با برکت و رحمت و آمرزش، به شما روی آورده است؛ ماهی که نزد خدا برترین ماه ها، روزهای بهترین روزها، شب های برترین شب ها، و ساعاتش بهترین ساعت هاست»^(۵)؛

ای مردم! این ماه، ماهی است که خداوند، آن را بر ماه های دیگر برتری داده است. و ماهی است که درهای رحمت، در آن گشوده و درهای دوزخ در آن بسته می شوند. ماهی است که دعا در آن مستجاب می گردد و ماهی که در آن، شبی وجود دارد که فرشتگان در آن شب از آسمان فرود می آیند و بر مردان و زنان روزه دار، به اذن پروردگارشان، تا دمیدن صبح، سلام می دهند.^(۶)

امام سجّاد^(ع) در دعای خود هنگام ورود ماه رمضان فرمود: ستایش، خدایی را که ما را به ستایش خود، رهنمون ساخت و ما را از اهل حمد خویش قرار داد تا سپاسگزار نیکی او باشیم و بدین سبب، به ما پاداش نیکوکاران را عطا کند.^(۷)

سپاس خدایی را که ما را بی منت، برخوردار از دین خود ساخت و راه های احسان خود را برای ما هموار ساخت تا با منت او، این راه ها را پیموده، به رضوان او برسیم؛ سپاسی که از ما بپذیرد و با آن از ما خشنود گردد. سپاس خداوندی را که ماه رمضان خود را یکی از آن راه ها قرار داد، ماه روزه داری، ماه اسلام، ماه پاک کننده، ماه آزمون و پاک شدن از گناه، و ماه قیام برای عبادت ... در وداع با ماه رمضان می گوید: بدرود، ای ماه بزرگ تر خدا و ای عید اولیای الهی! بدرود، ای بهترین اوقاتی که همراهت بودیم و ای بهترین ماه در میان روزها و ساعت ها! بدرود، ای ماهی که برآمدن آرزوها در آن، نزدیک شد و کارهای نیک در آن، گسترش یافت! بدرود، ای همنشینی که تا بود، قدر و بهایش بزرگ بود و چون از دست می رود، فقدانش دردناک است و ای مایه امیدی که جدایی از آن، ناراحت کننده است! (۸)

نتیجه

رمضان ماهی است که نزول قرآن، شب قدر، غفران الهی و تاکید پیشوایان دینی به بزرگی این ماه، نشان از عظمت این است، در این مقاله برخی از عوامل عظمت و بزرگی این ماه به بررسی گرفته شد.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۳۹۱
- ۳- کنز العمال: ۲۳۷۱۵/۴۷۶/۸
- ۳- الأملی للصدوق: ۷۹ / ۱۰۳
- ۴- فضائل الأشهر الثلاثة: ۷۸ / ۹۵، بحار الأنوار: ۹۶ / ۳۴۰
- ۵- عیون أخبار الرضا علیه السلام: ۱ / ۲۹۵ / ۵۳
- ۶- فضائل الأشهر الثلاثة: ۱۰۷ / ۱۰۱
- ۷- الصحیفة السجّادیة: ۱۶۵ الدعاء ۴۴
- ۸- مصباح المتهدّج: ۶۴۲ / ۷۱۸، الإقبال: ۴۲۲ / ۱
- ۹- الکافی: ج ۴ / ۱۵۴ / ۱

حضرت خدیجه الکبری (س)

(نهم رمضان، مصادف با وفات حضرت خدیجه کبری)

شاولی اصغری، استاد دانشکده حقوق وعلوم سیاسی

نیک می باشی وراستگو هستی.

بنابراین به این گفته حضرت خدیجه، اظهار نظر برخی خاورشناسان را مبنی براین که پیامبر اسلام (ص) به خاطر اموال خدیجه با او ازدواج کرد، خط بطلان کشیده و چنین اظهار نظرها رامیتوان ناشی از بی اطلاعی یا کم اطلاعی آنان دانست.

برخی شرق شناسان مانند «مرگلیو» مدعی هستند که پیامبر اسلام به جهت تفاوت موقعیت اجتماعی خود با خدیجه، همیشه ازاین نکته بیم داشت که ازسوی خدیجه، درخواست طلاق از او شود.

جهت رد این ادعا، تذکرچند نکته لازم است؛ اولاً با مراجعه به منابع معتبراسلامی درمی یابیم که این حضرت خدیجه بود که درآغازبه پیامبر (ص) علاقه مندشد و به واسطه های مختلف، سعی دربرپایی مراسم ازدواج داشت و حتی حاضر به قبول مهریه درمال خود گشت. ثانیاً، خطبه ای که ابوطالب درمراسم عقد پیامبر(ص) با خدیجه ایراد کرد، به خوبی نشان گردیدگاه اودرباره آن حضرت است

اودراین خطبه برادرزاده ای خود را چنین معرفی می کند: برادرزاده ام "رسول خدا" ازهمه مردان قریش برتراست وهرکس با او سنجیده شود، درمقایسه کم می آورد و او همانندی درمیان مردمان ندارد

ثالثاً، نوع برخوردخدیجه با پیامبر (ص) نشان گرآن است که همیشه صفا و صمیمت و وفا و یگانگی دراین خانواده حکم فرما بوده است چنان چه حضرت خدیجه دردوران

زندگی حضرت خدیجه، همسر پیامبر گرامی اسلام ویژگی های شخصیتی او:

خدیجه دختر خویلد از قبیله بنی اسد است که یکی از قبایل قریش بود. نام مادرش فاطمه بود. ازدوران کودکی ونوجوانی ایشان اطلاع زیادی دردست نیست. آن حضرت درزمان جاهلیت، به لقب (طاهره) معروف بود واین نشان گریاکدامنی اودر هنگام بی همسری اش در آن محیط فاسد وآلوده است.

ازدواج حضرت خدیجه با پیامبر گرامی اسلام: از مسایل مهم و بحث بر انگیز در زندگانی حضرت خدیجه، ازدواج او با پیامبر گرامی اسلام (ص) است این ازدواج نه تنها در آن زمان به دلایلی؛ هم چون خواستگاری غیرمستقیم اوازپیامبر (ص) ونیزقبول مهریه ازمال خود ونیز رد کردن خواستگاری اشراف قریش، نقل محافل زنان ومردان قریشی زمان خود شده بود؛ بلکه دردوران معاصر نیز ازسوی بدخواهان به احتمال قوی با اهدافی خاص، شبهاتی درباره ای این ازدواج مطرح شده است.

ازجریان خواستگاری و اظهار علاقه خدیجه به پیامبر(ص) و گفته های او درمی یابیم که این علاقه، برمحمور ارزش های انسانی بوده است.

حضرت خدیجه دریکی از مکالمات خودبا پیامبرگرامی اسلام علت علاقه خود را چنین بیان کرد: من به تو علاقه مندشدم؛ زیرا بامن خویشاوندی، درمیان قومت شریفی، درنزد قبیله ات به امانت داری مشهوری، دارای اخلاق

عبادت پیامبر در غار حرا، همیشه مراقب آن حضرت بود و بارها باری او غذا می فرستاد. ایمان حضرت خدیجه به پیامبر گرامی اسلام:

در منابع تاریخی و روایی، این نکته مورد اجماع است که اولین ایمان آورنده به رسول خدا، همسرش خدیجه بود. حضرت علی (ع) به این مطلب چنین اشاره می کند:

«در آن هنگام تنها یک خانواده مسلمان بودند که آن مشتمل بر پیامبر (ص) و خدیجه می شد و من سومین آنان بودم؛ نهج البلاغه خطبه "۱۹۲۱"»

حضرت خدیجه از همان آغاز رسالت، بهترین مشوق و مونس پیامبر (ص) بود و از جان و مال خود، برای پیشبرد دعوت آن حضرت مایه گذاشت؛ چنان که حضرت خدیجه حاضر شد و به مدت سه سال در کنار پیامبر اسلام در شعب ابی طالب بماند و سخت ترین دوران را سپری کند؛ در حالی که قبل از آن از ثروت مند ترین و مرفه ترین زنان قریش بود. بالاخره، حضرت خدیجه در راه اسلام چنان پایداری کرد تا لایق آن شد که خداوند به وسیله جبرئیل به او سلام رساند.

حضرت خدیجه؛ شخصیت مورد احترام پیامبر:

پیامبر اکرم (ص) چه در دوران حیات خدیجه و چه پس از وفات او؛ همیشه احترام وی را نگه می داشت و با آن که تعدد زوجات در آن زمان مرسوم بود؛ اما تا هنگامی که خدیجه زنده بود، هیچ زن دیگری اختیار نکرد. آن حضرت، خدیجه را به همراه حضرت مریم، آسیه

"همسرفرعون" و حضرت فاطمه زهرا (س) یکی از چهار زن برتر عالم می دانست و به او در دوران حیاتش، خانه ای را در بهشت بشارت می داد.

وفات حضرت خدیجه :

شاید بتوان ماه رمضان سال دهم بعثت را از سخت ترین روزهای دروان رسالت و بلکه عمر پیامبر گرامی اسلام دانست؛ زیرا در این ماه ابتدا ابوطالب حامی خود را؛ که در مقابل دشمنی های قریش، شجاعانه از آن حضرت دفاع می کرد، از دست داد. سه روز بعد، همسر با وفایش خدیجه؛ که در زندگی همیشه موجبات آرامش و آسایش آن حضرت را فراهم می آورد، از دنیا رفت. به همین جهت این سال در دوران رسالت آن حضرت، به «عام الحزن»؛ یعنی سال غم و اندوه پیامبر (ص) معروف شده است.

منابع

- ۱ ابن اثیر، اسد الغابه فی معرفه الصحابه، بیروت دار الاحیاء التراث العربی.
- ۲ جعفریان رسول، تاریخ سیاسی اسلام، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول ۱۳۶۹
- ۳ عقلانی، ابن حجر، الاصابه فی تمییز الصابه؛ بیروت دار الاحیاء التراث العربی
- ۴ مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، بیروت مؤسسه الوفاء
- ۵ مرتضی، سید جعفر، الصحیح من سیره النبی (ص) قم

فضیلت شب قدر!

جمعه علی نظری استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی

چکیده:

شب قدر از شب‌های مقدس و متبرک اسلامی است، خداوند در قرآن مجید از آن به بزرگی یاد کرده و سوره‌ای نیز به نام «سوره قدر» نازل فرموده است، در تمام سال، شبی به خوبی و فضیلت شب قدر نمی‌رسد. این شب، شب نزول قرآن، شب فرود آمدن ملائکه و روح نیز نام گرفته است. عبادت در شب قدر برتر از عبادت هزار ماه است. در این شب، مقدرات یک سال انسان‌ها و روزی‌ها، عمرها و امور دیگر مشخص می‌شود. ملائکه در این شب بر زمین فرود می‌آیند و آنچه را برای بندگان مقدر شده بر ایشان عرضه می‌دارند. شب‌زنده داری و تلاوت قرآن و مناجات و عبادت و مخصوصاً مذاکرات علمی در این شب، بسیار توصیه و تأکید شده است.

واژه های کلیدی: شب قدر، ماه رمضان، نزول قرآن، تعیین مقدرات، نیایش و بندگی.

مقدمه:

شب قدر شب بسیار بافضیلتی است که در طول سال هیچ شبی به عظمت آن نمی‌رسد، فرصتی است طلایی برای شستشوی آینه دل، خیرات و برکات الهی در آن شب نازل می‌شود، رحمت خاص خدا شامل حال بندگان گردیده و فرشتگان و روح در آن شب نازل می‌گردند.

این شب بهترین فرصت و زمینه است تا خوبی‌ها را جایگزین بدیها، صلح و صفا را جایگزین اختلاف و تفرقه، احسان و نیکی را جایگزین ظلم و ستم، احسان به والدین را جایگزین عاق والدین و صلح رحم را جایگزین قطع رحم نماییم.

شایسته است با دادن صدقات، قدمی در جهت آبادانی خانه آخرت برداشته و با انجام اعمال نیک و تلاوت قرآن کریم، ثواب و درجه کار خود را هزار برابر بالا ببریم.

در این که «شب قدر» در ماه رمضان است تردیدی نیست؛ چرا که نگرش فراگیر به مجموع آیات قرآن کریم همین معنی را تأیید می‌کند اما در این که کدام شب از شب‌های ماه رمضان است آرای مفسران گوناگون است. آنچه مشهور و معروف است این است که شب قدر در دهه آخر ماه رمضان و شب بیستم و یکم یا بیست و سوم است. و ازدیدگاه اهل سنت، شب بیست و هفتم می‌باشد. از این رو در روایتی می‌خوانیم که در دهه آخر ماه مبارک، پیغمبر اکرم (ص) تمام شب‌ها را احیا می‌داشت و مشغول عبادت بود. در روایتی از امام صادق (ع) نقل شده که فرمودند: سنجش مقدرات در شب نوزدهم، استوار کردن آن در شب بیست و یکم، امضای آن در شب بیست و سوم است.

لذا امام صادق (ع) به علی بن ابی حمزه ثمالی فرمودند: "فضیلت شب قدر را در شب بیست و یکم و بیست و سوم طلب و در هر کدام از این دو، یکصد رکعت نماز بجای آور، و اگر بتوانی هر دو شب را تا طلوع صبح احیا بدار و غسل کن... و اشکالی ندارد در آغاز شب اندکی بخوابی و سپس مشغول عبادت شوی، درهای آسمان در ماه مبارک رمضان گشوده است و شیاطین در غل و زنجیرند و اعمال مؤمنان مقبول است و چه ماه خوبی است ماه رمضان." در پاسخ به این سؤال که چرا شب قدر را "قدر" می‌نامند می‌توان گفت که: شب قدر به این جهت «قدر» نامیده شده که جمیع مقدرات سال بندگان در آن شب مانند ارزاق و سرآمد عمرها و امور دیگر تعیین می‌شود.

لذا از موضوعاتی بسیار مهمی که باید درباره آن بحث شود فضیلت شب قدر می‌باشد، شب قدر از شب‌های با عظمت و با اهمیت سال است و دلیل فضیلت این شب بر سایر شب‌ها به اعتبار اموری است که در این شب محقق می‌گردد

وگر نه اجزای زمان یا مکان، درجه و رتبه وجودی شان یکی است و بین آنها تفاوتی وجود ندارد. هر چند که بیان این امور بانوشته های چند صفحه ای حق مطلب ادا نمی گردد لکن در این سطور تنها می شود به گوشه های از فضایل این شب با عظمت اشاره نمود:

نزول قرآن کریم در شب قدر

در بررسی قرآن شریف، آیات متعددی شب قدر را به عنوان شب نزول قرآن ذکر می نماید:

"انا انزلناه فی لیلة القدر" (قدر/ ۱). ما قرآن را در شب قدر نازل کردیم.

طبق روایات، مجموع قرآن کریم در شب قدر به صورت دفعی و یکباره بر پیامبر (ص) نازل شده است، این نزول دفعی و یکباره قرآن است اما نزول تدریجی قرآن طی ۲۳ سال دوران نبوت پیامبر گرامی (ص) به صورت الفاظ نازل شده است.

انا انزلناه فی لیلة مبارکة انا کنا منذرین* فیها یفرق کل امر حکیم. (دخان/ ۴ و ۳)

ما قرآن را در شبی فرخنده نازل کردیم زیرا که هشدار دهنده بودیم پس در آن شب هر کاری محکم و استوار می شود.

شب قدر بهتر از هزار ماه (بیش از هشتاد و سه سال)

در باور دینی ما برخی از زمان ها و مکان ها (به خاطر اموری که در آن هست) ارزش ویژه ای دارند از جمله زمان هایی که ارزش فوق العاده دارد، شب های ماه مبارک رمضان، به ویژه «شب قدر» است، زیرا شب قدر شب تعیین سرنوشت، آزادی روح، فرود آمدن فرشتگان و فرو فرستادن قرآن است. در قدر و منزلت شب قدر همین بس که به تصریح قرآن کریم، این شب از هزار ماه برتر است؛ **لَیْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ** که بیش از هشتاد و سه سال می شود. یعنی اعمال و عبادات انسان در این یک شب، بیش از هشتاد و سه سال عبادت یک شخص در غیر شب قدر است.

امام باقر (ع) فرمودند:

"عمل صالح در شب قدر از قبیل نماز، زکات و کارهای نیک دیگر بهتر است از عمل در هزار ماهی که در آن شب

قدر نباشد.

از امام صادق (ع) سوال شد چگونه ممکن است شب قدر از هزار ماه بهتر باشد؟

در جواب فرمودند: العمل فیها خیر من العمل فی الف شهر لیس فیها لیلة القدر. یعنی عمل نیک در این شب از هزار ماهی که در آن شب قدر نباشد بهتر است.

نزول فرشتگان الهی و روح در شب قدر

"تنزل الملائکة و الروح فیها باذن ربهم من کل امر"

. در آن شب فرشتگان و روح به فرمان پروردگارشان برای هر کاری که مقرر شده است فرود می آیند.

نزول همه ی ملائکه و روح در شب قدر بر زمین و سلام دادن بر بندگان خدا نشانه شرافت آن بر هزار ماه است.

آموزش گناهان

پیامبر خدا (ص) در تفسیر سوره «قدر» فرمودند:

"هر کس شب قدر را احیا بدارد و مؤمن باشد و به روز جزا

اعتقاد داشته باشد، تمامی گناهانش آمرزیده میشود، شب قدر، فرصتی است برای پاک کردن ظاهر و باطن از هر آلودگی. شب قدر شب زاری و سبک شدن روح از باز گناهان و رهایی از دوزخ است. فرصتی دوباره برای اظهار شرمساری و پشیمانی از گذشته ها است. مبدا این فرصت را از دست دهیم و در این شب روحانی، از امور معنوی غافل شویم. مبدا شب قدر بگذرد و ما همچنان غرق در ناپاکی ها باقی بمانیم، مبدا شب بگذرد و ما از برکات این لحظه های شکوهمند و شیرین بی بهره بمانیم.

شب قدر قلب رمضان

امام صادق (ع) فرمودند:

"از کتاب خدا استفاده می شود که شماره ماههای سال نزد خداوند، دوازده ماه است و سرآمد ماهها ماه رمضان است و قلب ماه رمضان لیلة القدر است."

شب قدر شب آزادی روح

از ویژگی های شب قدر، آزادی روح آدمی است. انسان در لحظه لحظه زندگی اش هدف و سوسه ها است. دام های گوناگون شیاطین و سوسه نفس افاره همیشه بر دست و پای او تنیده شده و مجال پرواز و رهایی از آن کمتر وجود

دارد. اما خداوند اراده کرده است که در شب قدر این سلطه و سیطره را از شیاطین بگیرد و برای بندگانی که به او رو آورده اند، فرصت عروج فراهم آورد.

شب قدر شب تعیین سرنوشت

از رویدادهای مهم شب قدر، تعیین سرنوشت آدمی است. در این شب، حوادث و امور نیک و بد سال آینده انسان تعیین می شود و سرنوشت سال آینده او در آن شب رقم می خورد. انسان ایزاری در اختیار دارد که می تواند با استفاده از آن در این شب، چگونگی سرنوشت خود را تا حدی تعیین کند و همین مسأله است که شناخت و بهره گیری از «شب قدر» را ضروری می سازد. بدون شك، آن ابزار چیزی جز دعا نیست.

شب قدر، شب نیایش

دعا فرصتی برای تطهیر روح آدمی است. امام سجاده (ع) که زین العابدین، یعنی زینت پرستش کنندگان لقب یافته است برای دعا کردن در «شب قدر» اهمیت ویژه ای قائل است. آن بزرگوار که در دعاهایش هر آنچه موجب سعادت و صلاح است درخواست می کند، از خدا توفیق نیایش کردن در شب قدر می طلبد. بنابراین شایسته است که همه ما به شب قدر به عنوان شب سرنوشت ساز بنگریم و خود را آماده کنیم تا با دعا و نیایش، در تعیین سرنوشت و وارستگی روح خویش بکوشیم.

شب قدر شب لحظه های نورانیت دل ها

برای بهره وری از رحمت های پروردگار باید از زمان، به ویژه شب ها و روزه های فرخنده سود جست که پیامبر اکرم (ص) فرمود: «ایام روزگار را نفحات قدسی و نسیم هایی از رحمت الهی است، به هوش باشید و خود را در معرض این نسیم ها قرار دهید». ماه رمضان از این جهت رتبه اول را داراست؛ چرا که ماه خدا است و بندگان خدا در آن به میهمانی او می روند. در این میان، شب قدر از منزلت ویژه ای برخوردار است.

شب قدر، کانون نورانیت دل ها و جلای جان هاست. در این شب، زمزمه دعا، جلوه روحانی و معنوی ویژه ای به بندگان می بخشد و نسیم دلکش مناجات با رب العالمین،

طراوت زا و نشاط آور است.

شب قدر سرورشب ها

پیامبر خاتم (ص) فرمود: " لیلَةُ القدر سیده اللیالی. (بحار الانوار، ج ۴۰، ص ۵۴).

شب قدر، سرور شهباست.

شب قدر، شبی سرشار از سلامت و خیر

شب قدر، شبی است آکنده از سلام و سلامت که تا صبحدم همه خیر و رحمت است. قرآن در این شب نازل شده است، عبادت و احیای آن معادل عبادت هزار ماه است، خیرات و برکات الهی در این شب نازل می شود و رحمت خاص الهی شامل حال بندگان می گردد و فرشتگان و روح (که اعظم فرشتگان است) نیز در همین شب نازل می شوند. بنابراین شبی است سرتاسر سلامت، از آغاز تا پایان، حتی طبق بعضی از روایات، در آن شب شیطان در غل و زنجیر است و این یعنی سلامت و ایمنی مردمان از هرگزند و پلیدی.

شب قدر تقدیری شگفت انگیز

در شب قدر، مقدرات انسان ها تا سال آینده رقم می خورد و البته که انسان خود می تواند در این تقدیرات سهم باشد؛ فردی که در این شب به دعا و نیایش می پردازد و با تفکر و اندیشه و مدد الهی، به تصمیم و عزمی پولادین دست می یابد، می تواند فصل جدیدی در زندگی خود بیافریند. این فرصت ها در تمامی لحظه های زندگی وجود دارد، اما در این شب بیشتر است. شاید رابطه نزول قرآن و شب قدر این باشد که انسان با تأمل و درس گرفتن از قرآن می تواند در زندگی خویش تحوّل های شگرف بیافریند و چه بسیار انسان ها که سرنوشت شان با شنیدن یک آیه تغییر اساسی یافته است.

شب قدر شب مبارک؛ شب قدر شبی مبارک و فرخنده است، چون قرآن که بهترین خیرات و برکات است، در این شب نازل شده است: (انا انزلناه فی لیلہ مبارکه). (دخان/۳)

بررسی دعاهای ماه مبارک رمضان

محمد آصف تقوی استاد دانشکده اقتصاد و مدیریت

چکیده

رو به قبله می نمود و دستهای مبارکش را بلند می کرد و می گفت: پروردگارا این ماه را بر ما نو گردان، به امن و امان و سلامتی و اسلام، و تندرستی شایان تشکر و روزی فراخ و برطرف ساختن دردها و ناملايمات، بار پروردگارا روزی کن ما را روزه و قیام برای عبادت و تلاوت قرآن در این ماه، و او را برای ما سالم و تمام گردان، و او را از ما سالم بدار، و ما را در این ماه سالم و تندرست فرما.

دعا چیست؟

دعا بهترین وسیله ارتباطی مخلوق با خالق است و یکی از روش های تذهیب نفس و جلا یافتن مروارید ذاتی انسان ها؛ دعا ابزاری برای درک بهتر انسانیت است. دعا در نفس خود اگرچه گفتگو با خداست ولی در ذات خود مبین نیاز و احتیاج بشر به بی نیاز مطلق است و در واقع التجا و پناه بردن به وی در موقعیتی که دست وی از همه جا کوتاه است و فریادرسی جز خدا را نمیشناسد. دعا پاسخ به آیه «اذْعُوْنِي اُسْتَجِبْ لَكُمْ» (غافر ۶۰) است که ما را به درک «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» (فاطر ۱۵) می رساند.

نقش دعا در زندگی (اهمیت دعا)

از جمله عوامل مؤثر در تذهیب نفس، صفای باطن و رسیدن به کمال و قرب حق، دعا و نیایش به درگاه خدای سبحان است. دعا و نیایش، پیوند انسان را با خدای یکتا، برقرار نموده و موجب پرواز روح به سوی ملکوت و فضای معطر معنوی و عرفانی می شود. لذا در فرهنگ اسلامی، از جایگاه و منزلت خاصی برخوردار و مورد تأکید و سفارش قرار گرفته است خدای سبحان می فرماید: «قل ما يعْبُوْا بكم ربی لو لا دعاؤکم»؛ (فرقان ۷۷) «بگو اگر دعای شما نباشد، پروردگارم هیچ اعتنایی به شما نمی کند.» مفهوم آیه، این است که اگر خداوند به شما عنایت و توجه داشته است به خاطر دعاهای شما بوده است نه چیز دیگر، و در آیه

در این نوشته به تبیین ماهیت دعا، اهمیت دعا، شرایط دعا و آداب آن می پردازیم. در پایان به بررسی دعاهای ماه مبارک رمضان پرداخته نگاهی به مفاهیمی که در این ادعیه وارد شده است، می اندازیم. زیرا دعا تنها الفاظی نیست که به زبان جاری می شود، بلکه با توجه به این مفاهیم می توانیم پی ببریم که در زندگی باید به دنبال چه چیزی بود و چه هدفی را دنبال کرد.

کلمات کلیدی: دعا، ماه رمضان، شرایط دعا، اهمیت

دعا، مفاهیم دعاهای ماه رمضان.

مقدمه

با نزدیک شدن به پایان ماه بابرکت شعبان و همچنین قرار گرفتن در آستانه ماه مبارک رمضان، اولین چیزی که بیش از همه ذهن انسان را به خود مشغول می نماید، نحوه معیشت و گذراندن روزهای آخر این ماه و به منظور شکر خداوند متعال از رحمت های باریده شده در ماه های رجب و شعبان و همچنین کسب آمادگی لازم برای ورود به ماه مبارک رمضان است.

ارزش ماه شعبان و ورود به ماه پرفیض و برکت رمضان به قدری است که پیامبر اسلام (ص) برای پایان شعبان خطبه ای و برای آغاز رمضان نیز دعایی داشتند. برای اطلاع از خطبه شعبانیه به کتاب بحار الانوار جلد ۹۶ صفحه ۳۵۶ حدیث ۲۵ مراجعه فرمایید. شیخ صدوق علیه الرحمه در کتاب من لایحضره الفقیه دعای پیامبر گرامی اسلام (ص) را چنین نقل کرده است:

و کان رسول الله صلی الله علیه و آله اذا اهل هلال شهر رمضان استقبل القبلة و رفع یدیه و قال: «اللهم اهله علينا بالامن و الايمان، و السلامة و الاسلام، و العافیة المجللة و الرزق الواسع، و دفع الاسقام، اللهم ارزقنا صیامه و قیامه و تلاوة القرآن فیه، و سلمه لنا، و سلمه منا و سلمنا فیه.»
پیامبر اسلام هنگامی که هلال رمضان را رؤیت می فرمود،

دیگری می فرماید: «و قال ربکم ادعونی استجب لکم ان الذین یستکبرون عن عبادتی سید خلون جهنم داخرین» (غافر ۶۰) «پروردگارتان گفت: بخوانید مرا تا شما را پاسخ دهم، آن هایی که از پرستش من، سرکشی می کنند، زود است که با خواری به جهنم در آیند.»

پیامبر خاتم (ص) می فرماید: «دعا سلاح مؤمن، ستون دین و نور آسمان ها و زمین است.» (الکافی، ج ۲، ص ۴۶۲) در جای دیگر می فرماید: «برترین عبادت ها، دعاست، هرگاه خداوند به بنده ای، اذن (و توفیق) دعا دهد، در رحمت را به روی او بگشاید. بی گمان هیچ کس با دعا کردن، هلاک نمی شود.» (میزان الحکمه، ج ۴، ص ۵۵۳۷). امام علی (ع) در وصیتی به امام حسن (ع) می فرماید: «بدان که کسی که ملکوت و خرائن دنیا و آخرت در دست اوست، به تو اجازه داده است تا او را بخوانی و اجابت دعای تو را ضمانت کرده است و به تو فرمان داده است که از او بخواهی تا به تو عطا کند و او مهربان و بخشنده است، میان تو و خودش، حاجبی نهاده و تو را به آوردن واسطه و میانجی، وادار نکرده است... سپس کلید خزائن و گنجینه هایش را که همان دعا و خواستن از اوست، در اختیار تو نهاده است پس هرگاه تو بخواهی، با دعا کردن، در همان گنجینه های او را می گشایی. (بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۲۰۵)

چه بخوایم و چگونه بخوایم (آداب دعا)

دعا کردن آدابی دارد که در اینجا به اختصار و فهرست وار آداب دعا را ذکر می کنیم:

۱. مداومت و پیوستگی در دعا
۲. پرهیز از گناه
۳. دعای دسته جمعی و آمین گفتن گروهی از مؤمنان
۴. دعا به نام های نیک خدا و ستایش و حمد و ثنا پیش از دعا
۵. بازگو کردن حاجت ها و برشمردن نیازها
۶. اصرار و الحاح و خسته نشدن و پیوسته خواستن
۷. داشتن همت بلند و خواستن حاجت های مهم

دعاهای ماه مبارک رمضان

مهمترین دعاهای ماه مبارک رمضان دعای سحر، دعای افتتاح، دعای ابوحمزه ثمالی، دعاهای هر روز ماه مبارک رمضان و دعای فرارسیدن ماه مبارک رمضان و دعای وداع با ماه مبارک رمضان (ادعیه ۴۴ و ۴۵ صحیفه سجادیه) است که برای طولانی نشدن مطلب خوانندگان را به کتب ادعیه

ارجاع می دهم.

بررسی مفاهیم وارد شده در ماه مبارک رمضان

کسانی که در پی ارتقای سطح خواسته های خویش از پیشگاه خدای متعالند، مناسب است که در مضمون دعاهای دقت بیشتری کنند. در این مختصر، مجال دسته بندی همه محتویات ادعیه نیست. به عنوان نمونه به چند محور و مبحث اشاره می شود:

۱- آموزش خواهی

ماه رمضان طبق روایات بسیار و ادعیه، ماه آموزش و مغفرت الهی است.

به تناسب همین معنا بخش عمده ای از خواسته های ما در دعاهای، طلب آموزش از درگاه خداوند است و این که از گناهان درگذرد و مبادا این ماه سپری شود و هم چنان بار گناهان نابخشوده برگردد ما سنگینی کند از دعاهای هر شب این است:

«أَعُوذُ بِجَلالِ وَجْهِكَ الْكَرِيمِ أَنْ يَنْقُضِيَ عَنِّي شَهْرَ رَمَضانَ أَوْ يَطْلُعَ الْفَجْرُ مِنْ لَيْلَتِي هَذِهِ وَلَكَ قَبْلِي تَبِعَةٌ أَوْ ذَنْبٌ تُعَذِّبُنِي عَلَيْهِ» پناه می برم به جلال ذات بزرگوارت از اینکه ماه رمضان از من بگذرد یا سپیده دم امشب طلوع کند و هنوز از تو در پیش من بازخواست یا گناهی مانده باشد که مرا بدان عذاب کنی.

این مضمون در بسیاری از دعاهای و مناجات های این ماه دیده می شود و راستی هم بدون آن، انسان از برکات این ماه محروم می ماند.

۲- حج و زیارت خانه خدا

انجام حج و اعمال مناسک آن و تعظیم شاعر، زمینه ای برای شمول مغفرت الهی است. در دعاهای متعدد این ماه، توفیق زیارت خانه خدا و حرم پیامبر خواسته شده است و چون شب های قدر طبق خواسته ها و عمل های ما و مشیت الهی، شب های تعیین سرنوشت و مقدرات است، با اصرار از خدا خواسته شده که در مقدرات حتمی این ماه، نام ما را جزء زائران بیت الله الحرام ثبت کند. در دعای هر شب است: «... و أَنْ تَجْعَلَ لِي فِي عَامِي هَذَا إِلَى بَيْتِكَ الْحَرَامِ سَبِيلاً حَيَّةً مَبْرُورَةً...»

در دعای هر شب است (پس از دعای افتتاح): «... أَنْ تَكْتُبَنِي مِنْ حُجَّاجِ بَيْتِكَ الْحَرَامِ الْمَبْرُورِ حَيَّةً...» و در دعای شب قدر و موارد متعدد دیگر از جمله دعای پس از افتتاح این مضمون ذکر شده است.

۳- نجات از دوزخ و ورود به بهشت

در آخرت، سرانجام همه انسان‌ها روشن می‌شود. برنده کسی است که با اعمالش، یا با برخورداری از غفران الهی از عذاب نجات یابد و بهشتی شود. درخواست نجات از جهنم و برائت از آتش و همچنین ورود به بهشت و برخورداری از انواع نعمت‌های الهی، از خواسته‌های دیگر مطرح در دعاهای این ماه است. از جمله در دعای پس از افتتاح می‌خوانیم:

«و من ثمار الجنة و لحوم الطير فاطمنا... وَ فِي جَهَنَّمَ فِلا تَغْلَنَّا...» و در دعای پس از ابوحمزه ثمالی هم (یا غَدَّتِي فِي شِدَّتِي...) این مضامین مطرح است.

۴- نعمت‌های دنیوی

اسلام، هم دنیای انسان را تأمین می‌کند و هم سعادت اخروی او را. در دعاهای این ماه، هم خواسته‌های معنوی و نیازهای اخروی مطرح است و هم خواسته‌های دنیوی و مادی. و این جامعیت اسلام را می‌رساند.

در دعای هر روز ماه «اللَّهُمَّ اَجْعَلْ عَلِيَّ اَهْلَ الْقُبُورِ...» از جمله خواسته‌های ما بی‌نیازی فقیران، سیری گرسنگان، پوشش بی‌جامگان، ادای قرض بدهکاران، گشایش برای گرفتاران، بازگشت غریبان، آزادی اسیران، اصلاح امور و شفای بیماری‌ها مطرح است.

در دعای شب بیست و سوم نیز، در کنار حج و زیارت، طول عمر و وسعت رزق خواسته شده است: «وَاجْعَلْ فِيمَا تَقْضَى وَتُقَدَّرْ اَنْ تُطِيلَ عُمْرِي، تُوسِّعَ عَلَيَّ فِي رِزْقِي.» طول عمر در طاعت الهی و وسعت رزق از راه حلال، از بهترین خواسته‌های بندگان است.

۵- اوصاف خدا و درس توحید

این محور نه به عنوان یک خواسته، بلکه به صورت توجه دادن به اوصاف خداوند، در بیشتر دعاهای این ماه مطرح است. و درس توحید را از ادعیه منقوله می‌توان آموخت.

دعای جوشن کبیر، سراسر نام‌های پروردگار و اوصاف اوست. دعای افتتاح، دعای ابوحمزه ثمالی، دعای سحرهای ماه رمضان «اللَّهُ اِنِّي اَسْئَلُكَ مِنْ بَهَائِكَ...»، «الهِی لَا تُؤدِّبُنِي بِعُقُوبَتِكَ...»، دعای ششم از اعمال هر شب و روز ماه «یا ذَا الْاَلْدَى کَانَ قَبْلَ کُلِّ شَیْءٍ...»، دعای هر روز و بعد از هر نماز «یا علی یا عظیم...» و ده‌ها دعای دیگر، همه مبین اوصاف خداست و این که او را چگونه باید بشناسیم همچنین تسبیحات صدگانه پروردگار (دعایی با ده بخش که هر کدام حاوی ده‌بار «سبحان» است) از جمله ادعیه‌ای است

که صفات خدا را می‌شناساند.

۶- اهل بیت رسول الله (ص)

محور دیگری که در دعاها مطرح است توجه دادن به مقام، فضیلت، جایگاه و نقش ائمه و عترت پیامبر (ص) است. یادکرد پیوسته و همه روزه آنان، نوعی تجدید عهد با «ولایت» و پیوند با «اهل بیت» است.

در دعای افتتاح یکایک معصومین یاد می‌شوند. و نیز در عمل روزسوم از روزهای ماه رمضان، یک به یک با القاب و مشخصات و ویژگی‌های ائمه اطهار نام برده شده است. این بخش از ادعیه پیوند روحی با آنان را استوارتر می‌سازد.

۷- نزول قرآن

ماه رمضان، ماه نزول قرآن است. به ویژه شب قدر که به تصریح سوره قدر در این شب، قرآن نازل شده است. در دعاها نیز به این مضمون اشاره شده تا بندگان الهی به فضیلت ماه و وظایف عبادی در تلاوت کلام خدا بیشتر توجه کنند.

در دعای «یا علی یا عظیم» آمده است: «الَّذِي أَنْزَلَ فِيهِ الْقُرْآنَ...» و در دعای هر روز آمده است: «اللَّهُمَّ هَذَا شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أَنْزَلَ فِيهِ الْقُرْآنَ...» در چندین دعای شب اول رمضان، در دعای قرآن بر سر گرفتن در شب‌های قدر «أَسْئَلُكَ بِكِتَابِكَ الْمُنَزَّلِ فِيهِ» و موارد دیگر به این حقیقت اشاره شده است. باشد که مؤمنان، با قرآن بیشتر مأنوس باشند و از فیض تلاوت و تدبیر بهره‌مند شوند.

مضامین دعای افتتاح

از آن جا که بیش از دعاهای دیگر، خواندن دعای افتتاح در این ماه متداول است، مناسب است که محتوای این دعا برای مردم تشریح شود. با یک نگاه اجمالی می‌بینیم که سرفصل‌های مهم و مضامین عمده این دعا این‌هاست:

۱. صفات متعالی خداوند، درس توحید و معارف اعتقادی
۲. بیان نعمت‌ها و بزرگواری‌ها و کرامت‌های الهی در حق انسان و خطاپوشی او (عبودیت)
۳. صلوات بر چهارده معصوم (ع)
۴. دعا برای ظهور امام زمان (عج)

مضامین دعاهای روزانه

از جمله دعاهای متداول که همه جا در ایام ماه رمضان و پس از نمازها چه به صورت فردی یا گروهی خواسته می‌شود، دعاهایی است که برای هر روز از این ماه نقل شده است. تشریح مفاهیم هر یک از این دعاها در یک برنامه روزانه می‌تواند سودمند باشد؛ هم موضوعاتی مفید و

اخلاقی است، هم کمک می‌کند که دعا خوانان، با توجه بیشتر بدانند که از خداوند چه می‌خواهند. در این جا به عناوینی کلی از خواسته‌های این دعاها اشاره می‌شود.

دعای روز اول: نماز و روزه راستین و واقعی، بیداری از غفلت، بخشایش جرم .

دعای روز دوم: خشم و رضای خدا، قرائت قرآن و تدبیر در آن .

دعای روز سوم: ذهن باز و حق‌جو، دوری از سفاهت و تزویر، برخورداری از نیکی‌ها .

دعای روز چهارم: اقامه امر خدا، یاد خدا و ذکر، شکر نعمت‌ها، ستار بودن خدا .

دعای روز پنجم: استغفار و توبه، عبد صالح، اولیای الهی .

دعای روز ششم: گناه، انتقام الهی از مجرمان، دوری از موجبات خشم خدا .

دعای روز هفتم: امداد الهی برای عبادت، یاد مداوم خدا، توفیق الهی .

دعای روز هشتم: یتیم‌نوازی، اطعام و رسیدگی به محرومان، سلام، هم‌نشینی با خوبان .

دعای روز نهم: در کمین فرصت‌های کمیاب، زندگی برهانی و عقلانی، تلاش در مسیر رضایت الهی .

دعای روز دهم: مفهوم توکل، فوز و کامیابی، قرب به خدا در سایه بندگی .

دعای روز یازدهم: روحیه احسان و نیکوکاری، پرهیز از گناه و توجه به زشتی آن، سرانجام گنه‌کاران جهنم است .

دعای روز دوازدهم: پوشش و ستر الهی، قناعت و کفاف، عدالت و انصاف، ایمنی از عراقب گناه .

دعای روز سیزدهم: پاکی از گناه، صبر و مقاومت در برابر مشکلات، تقوا و هم‌نشینی با صالحان .

دعای روز چهاردهم: گناه و توبه، ایمنی از بلاهای الهی، آفت‌شناسی، عزت در سایه بندگی .

دعای روز پانزدهم: خشوع در طاعت، شرح صدر و ظرفیت داشتن، خدا تکیه‌گاه بندگان .

دعای روز شانزدهم: هم‌نشینی با نیکان و بدان و تأثیر مجالست، آسایش در خانه آخرت .

دعای روز هفدهم: عمل صالح، خواسته‌ها و آرزوها، علم الهی به ضمیر انسان و نیت او .

دعای روز هجدهم: سحرخیزی و برکات آن، نورانیت دل، در خدمت خدا بودن .

دعای روز نوزدهم: مفهوم برکت، برکات این ماه، انجام

کار خیر، ملاک کارها قبولی خداست .

دعای روز بیستم: اعمال صالح درهای بهشت است، گناه از دروازه جهنم است، تلاوت و انس با قرآن، آرامش در سایه ایمان .

دعای روز بیست و یکم: کسب رضای الهی، نجات از سلطه شیطان و نفس اماره، در طلب بهشت بودن .

دعای روز بیست و دوم: تفضلات الهی، برکات این ماه، کار برای رضای خدا، بهشت پاداش خالصان .

دعای روز بیست و سوم: توبه از گناهان، پاکی از رذایل اخلاقی، ریشه درونی تقوا .

دعای روز بیست و چهارم: شناخت رضای الهی، پرهیز از موجبات غضب الهی، طاعت و ترک گناه با توفیق خداست .

دعای روز بیست و پنجم: نفس محبت در سازندگی، محبوب‌ها چه کسانی‌اند؟

دعای روز بیست و ششم: تلاش‌های ثمربخش، تلاش برای آموزش گناهان، ملاک در عمل قبولی آن است، عیب‌پوشی .

دعای روز بیست و هفتم: مفهوم شب قدر و سرنوشت، نقش اراده انسان در خودسازی، مهمترین خواسته بخشایش گناهان است .

دعای روز بیست و هشتم: عمل به مستحبات، رسیدن به خواسته‌ها، توسل، التماس به درگاه خدا .

دعای روز بیست و نهم: برخورداری از رحمت واسعه الهی، توفیق خدا برای ترک گناه، تهمت و بهتان .

دعای روز سی‌ام: قبولی اعمال، پایان خوب کارها، رضای خدا و رسول، توسل و پیوند با آن پیامبر .

در پایان از خوانندگان عزیز التماس دعا دارم.

فوائد بهداشتی روزه

محمد عارف صداقت / استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی

مقدمه

ای ذات تو بر کل ممالک شده فرد
سر بر خط فرمان تو دارد زن و مرد

گر جمله کاینات کافر گردند
بر دامن کبریات ننشیند گرد

(بابا افضل کاشانی)

یکی از سؤال‌هایی که در ذهن برخی می‌رسد، این است که عبادت برای چیست آیا خداوند به آن نیاز دارد یا بشر؟ اگر خداوند به آن نیاز ندارد چرا انسان را وادار به تکلیف می‌سازد تا انسان مرتکب سرپیچی از دستور خداوند شود؟ پاسخ اجمالی آن است که عبادت وضع گردیده تا بشر رشد کند و به کمال دست یابد، از پرستش بندگان هیچ چیزی عاید خداوند نمی‌شود زیرا که او بی‌نیاز مطلق است، همه هستی، از جمله دارایی ما از او است. اعمال ما چیزی را تغییر نمی‌دهد جز سرنوشت خود ما را. به گفته شاعر، ایمان و کفر انسان‌ها، نفعی به حال خداوند منان ندارد بلکه این ما هستیم که از اعمال و عبادات خویش بهره می‌بریم و به آن‌ها نیاز داریم به تعبیر مولانا بلخی:

من نکردم امر تا سودی کنم / بلکه تا بر بندگان جودی کنم
هندوان را اصطلاح هند مدح / سندیان را اصطلاح سند، مدح
من نگردم پاک از تسبیح‌شان / پاک هم ایشان شوند و دُرفشان
عبادت بهره بردن از زندگی است که شامل بهره مادی و معنوی و یا جسمی و روحی می‌شود، زیرا که انسان محدود، راه و رسمی می‌خواهد تا بتواند در این دنیای پر تلاطم، درست زندگی کند و درصدد است روشی را در پیش گیرد که در دنیا و آخرت سعادت بخش باشد.

در این قسمت نیز ابتدا تعریف روزه را ارائه خواهیم داد، آنگاه از فواید بهداشتی و درمانی آن بحث به میان خواهیم آمد.

کلید واژه: روزه، بهداشت، صحت و سلامتی، بیماری روانی، بیماری جسمی.

۱. مفهوم روزه

روزه یکی از عبادات مهم در اسلام است که عبارت است از

خود داری از خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها در روز، چنانکه در تعریف آن از نظر فقهی گفته‌اند: روزه خودداری از خوردن مفطرات در روز است، که همراه با نیت روزه داری باشد. روزه نیز مانند عبادات دیگر از نظر احکام فقهی چهار نوع است واجب، حرام، مستحب و مکروه. واجب نیز یا مطلق است یا مقید، مطلق، روزه ماه رمضان است که در هر حال بر انسان بالغ کامل العقل، سالم، مقیم یا کسی که به حکم مقیم باشد، واجب است و در زن در صورتی واجب است که از بیماری حیض و نفاس پاک باشد.

روزه در اسلام با شرایط بالا و شرایط دیگری که در کتاب‌های فقهی آمده در هر سال یک ماه برای شخص واجد شرایط، الزامی است و اگر عمداً بخورد کفاره دارد و گاهی نیز حرام است مانند روزه روز عید فطر و عید قربان که در کتاب‌های فقهی مفصل به آن پرداخته‌اند.

۲. اهمیت معنوی روزه

روزه یکی از بهترین عبادات است که انسان را به خدا نزدیک می‌کند و پاداش فراوان دارد تا آنجا که خداوند در حدیث قدسی فرمود: روزه برای من است و من خودم در برابر آن پاداش می‌دهم.

اینکه خداوند می‌فرماید پاداش روزه دار را من می‌دهم حکایتگر اهمیت روزه و روزه داری است، چنانکه در حدیث دیگری از امام باقر آمده است: اسلام بر پنج بنا استوار است، نماز، زکات، حج، روزه و ولایت. رسول خدا فرمود: روزه سپر است در برابر آتش.

در حدیثی از امام صادق روایت کرده‌اند که فرمود: خواب روزه دار عبادت و نفس کشیدنش تسبیح است.

۳. تاثیر روزه در صحت بدن از منظر احادیث:

در احادیث اسلامی تنها به مسئله پاداش اخروی اکتفا نگردیده بلکه به تاثیر روزه در سلامت جسمی و فوائد بهداشتی آن نیز اشاره گردیده است. چنانکه رسول خدا فرمود: روزه بگیری تا تندرست باشید.

در حدیث دیگری از پیامبر نقل شده است که فرمود: ریشه و اصل دردها شکم‌بارگی است همانگونه که خودداری از خوردنی‌ها ریشه درمان‌ها است.

امام صادق فرموده است: برای قلب مؤمن چیزی زیانبارتر از پرخوری نیست زیرا پرخوری دو چیز را به ارث می‌گذارد، یکی سنگ دلی و دیگری برانگیخته شدن شهوت. و گرسنگی خورش مؤمنان و غذای روح، قوت دل و سلامتی برای بدن است.

آلوسی در تفسیرش داستانی را از کتاب عجایب کرمانی آورده است که می‌گوید: طیب نصرانی به علی بن حسین بن واقد گفت: در کتاب شما (قرآن) از دانش پزشکی چیزی نیامده است زیرا که علم دو تا است علم ابدان و علم ادیان. علی بن حسین بن واقد به او گفت: خداوند همه طب را در نصف آیه گرد آورده است، نصرانی گفت: آن آیه کدام است: علی بن حسین بن واقد جواب داد: آیه: بخورید و بیاشامید و [لی] زیاده روی نکنید.

نصرانی گفت: پس پیامبر شما درباره طب چیزی نگفته است. علی بن حسین بن واقد گفت: تمام طب را پیامبر در سخن کوتاهی با الفاظ اندک جمع کرده است. نصرانی ادامه داد و پرسید آن سخن چیست؟ علی بن حسین بن واقد گفت: سخن رسول خدا که فرمود: معده خانه هر درد و خودداری از غذا ریشه هر دوا است و هر بدن را همان مقدار ببخش که عادت کرده است.

نصرانی گفت: بنابراین، کتاب (قرآن) و پیامبر شما برای جالینوس طب را باقی نگذاشته و همه چیز را گفته است. همان گونه که دانش عصر پیامبر دستور قرآن و پیامبر (ص) را به عنوان مهم‌ترین سخن علمی می‌پذیرد در عصر علم و اندیشه نیز چنین است، زیرا که قرآن کتاب خدا است و پیامبر (ص) نیز جز سخن حق و وحی از خود چیزی نگفته است زیرا که قرآن می‌فرماید: و از سر هوس سخن نمی‌گوید. این سخن به جز وحی نیست که وحی می‌شود.

۴. تأثیر روزه در صحت بدن از نظر علمی:

امروزه این سخنان گهربار پیامبر درباره روزه و تأثیر آن در بهداشت و سلامت جسم و روان بسیار روشن شده است زیرا که علم تجربی این موارد را تصدیق می‌کند همان گونه که علم می‌گوید: روزه داری انسان را سبک، مقاوم و از کارهای دستگاه هاضمه می‌کاهد چنانکه یکی از بزرگان می‌نویسد: شکم‌بارگی، بی‌ارادگی و خمودی می‌آورد رعایت اعتدال در خوردن، سلامتی، طول عمر و نورانیت دل می‌بخشد. خوردن

بیش از حد، هم روح را سرگرم می‌کند تا غذای زاید، هضم شود و هم بدن را به سوخت و ساز بیش‌تری وادار می‌سازد و سرانجام انسان را زودتر از موعد از پا در می‌آورد، نوعاً انسان‌های پرخور، عمر طولانی ندارند.

امروزه دانش پزشکی این جمله کوتاه پیامبر را به تفصیل بیان می‌کند که در روزه داری چقدر مسئله سلامتی و بهداشتی در نظر بوده است، در روزنامه رسالت مقاله‌ای تحت عنوان «روزه درمانی» وجود دارد که قسمت‌هایی از آن را در ذیل نقل می‌کنیم: روزه از دوران باستان تاکنون به عنوان روش درمانی به کار برده شده است و به معنای گرسنگی کشیدن و کمبود مواد غذایی نیست بلکه محدود کردن. همچنین روزه در پیشامدهای روحی و روانی در جان ما تأثیر می‌گذارد و موجب تقویت نیروهای روحی در انسان می‌شود تا فرصت نوسازی و زنده شدن دوباره به آن‌ها بدهد. اگر افسار تأثیرات اساسی را به دست روزه بدهیم با شگفتی در می‌یابیم که می‌توانیم خودمان را به بدنمان بسپاریم و به آن اعتماد کنیم.

روزه نشان دهنده عزم راسخ انسانی متفکر و به معنای به کار انداختن نیروهای درمانگر بدن و ارزانی داشتن یک دوره استراحت به بدن است و باعث ترک عادات نامطلوب (مثل استعمال دخانیات، گوشت خواری یا گیاه‌خواری بیش از اندازه، مصرف فراوان ترشی و...) می‌شود. بدن جوان‌تر، لاغرتر و دارای ضرب‌آهنگی جدید می‌شود و از رسوبات قند ذخیره شده در خودش استفاده می‌کند و سریعاً با وضعیت جدید تطبیق می‌یابد. اندام‌های گوارشی در این مدت بی‌کار شده در نتیجه می‌توانند بعد از سال‌ها کار بیش از حد بهبود پیدا کنند و نیروی خود را باز یابند. روزه عمل جراحی بدون چاقو است. چربی‌های زاید بدن از بین می‌روند و وزن ما نیز به طور طبیعی کاهش می‌یابد و بدن به پاک‌سازی مواد زاید می‌پردازد. ابتدا بافت‌های پیر و فرتوت را مورد حمله قرار می‌دهد و بعد سلول‌ها و بافت‌ها را احیا و کیفیت آن‌ها را بهتر و جوان‌تر می‌کند که در این عمل اندام‌ها بیش‌ترین استفاده را می‌برند. همچنین در روزه درمانی یک سری مواد باقیمانده داروها و مواد سمی مقاوم که از استعمال سیگار و مواد دیگر در بدن مانده‌اند و مواد مکمل غیرقابل جذب و غیر قابل جایگزین مانند مواد رنگی یا کنسروی از بدن دفع می‌شوند. دکتر ریدلین به عنوان کارشناس علوم تغذیه و سلامتی در جهان غرب از روزه به عنوان عامل شفا بخش یاد کرده است. در اینجا ما به عنوان نمونه چند مورد از دستاوردهای این محقق علوم تغذیه را

در مورد اثرات روزه بر بدن ذکر می‌کنیم.

تاثیر روزه در تنظیم فشار خون. طبق گفته‌های وی در مورد اثر روزه بر خون انسان در دوره روزه درمانی، احتیاجات خون به مواد غذایی با کم‌ترین مقدار تأمین می‌شود و کمبودی متوجه انتقال مواد موجود در خون انسان نخواهد شد زیرا که این کمبود، با استفاده از ذخایر بدن تأمین می‌گردد و کار انتقال خون بیش‌تر می‌شود و مقادیر بیش‌تری خون به قلب وارد یا خارج می‌شود. از طریق تخلیه روده و معده فشار خون تغییر می‌کند زیرا که هرگونه نیروی بازدارنده در محدوده شکم حذف می‌گردد.

تاثیر روزه در بیماران عروقی. در مورد این بیماران روزه کمک بسیاری به بدن آن‌ها می‌کند. کسانی که تنگی عروق دارند و در حقیقت دچار مشکلات تنفسی هستند در طول مدت روزه داری می‌توانند حرکت کنند و راه بروند بدون اینکه برای تنفس تلاش فراوانی انجام دهند و دچار ترس و وحشت شوند. تاثیر روزه در مقاومت در برابر عفونت‌ها. روزه مقاومت بدن انسان را بالا می‌برد. دستگاه گوارش، انرژی مصرف نمی‌کند و تمام انرژی بدن صرف افزایش مقاومت آن در برابر عفونت‌ها می‌شود.

تاثیر روزه در بهبود بیماری‌های قلبی. در بیماری آریتمی (اختلال ضربان قلب) باعث کم شدن تجمع خون در سیاهرگ می‌شود و قلب دوباره توانایی قلبی خود را باز می‌یابد. روزه در درمان سنگ کلیه و مثانه، التهاب کبد، تومور ماهیچه رحم (فیبریئید)، بیماری‌های پوستی (التهاب، خارش، تب خال، جوش، دمل و صورتی شدن آن) و آسم (به جز آسمی که منشأ آلرژی دارد) و بیماری‌های دهان و دندان، آب سیاه چشم (مهار کردن فشار روی چشم)، کاهش یا درمان حمله‌های میگرنی، بالا بردن توان باروری، پیش‌گیری از ناراحتی‌های دوران یائسگی در خانم‌ها، انعطاف‌پذیری جسمی و روحی افراد بالای ۴۰ سال، آماده کردن انرژی و نیروهای درمانگر بدن و آرایش و زیبایی درون بدن اثرات فراوانی دارد.

آلکسی سوفورین که پیش از نوشتن کتابش، روزه درمانی را بارها تجربه کرده است، می‌نویسد: درمان از طریق روزه فایده ویژه در: کم‌خونی، ضعف روده‌ها، التهاب بسیط و مزمن، دمل‌های خارجی و داخلی، سل، اسکلیروز، روماتیسم، نقرس، استسقا، نورااستنی، عرق‌النساء، حزاز (ریختگی پوست) بیماری‌های چشم، مرض قند، بیماری‌های جلدی، بیماری‌های کلیه، کبد و بیماری‌های دیگر دارد.

معالجه از طریق امساک اختصاص به بیماری‌های فوق ندارد بلکه بیماری‌هایی که مربوط به اصول جسم انسان است و با سلول‌های اساسی جسم آمیخته شده همانند سرطان، سیفلیس، سل و طاعون را نیز شفا می‌بخشد. افزون بر موارد یاد شده، روزه گرفتن بیماری‌های ذیل را نیز درمان می‌کند:

در مان اختلالات روده. در مورد اختلال حاد و مزمن روده‌ها و در هنگامی که فرماتاسیون و تخمیرات معده و روده بیمار را دچار دل دردهای شدید می‌کند بهترین معالجه روزه گرفتن است به خصوص که روزه باعث نیاشامیدن آب بین دو غذا و ایجاد فاصله طولانی بین آن می‌شود.

علاج کاهش وزن. هنگام ازدیاد وزن بدن که معمولاً ناشی از پرخوری و کم حرکتی است، روزه بهترین معالجه است. علاج کاهش فشار خون. در بیماران مبتلا به فشار خون که متأسفانه این عارضه بر اثر عیاشی و انفعالات نفسانی روز به روز رو به ازدیاد و افزایش است، ماه رمضان نعمت بزرگ و برکت است و بهتر از هر فصاد و پزشک ماهری فشار خون را معالجه و مداوا می‌کند.

علاج کاهش قند خون. در بیماری دولاپ و مرض قند روزه فوق‌العاده موثر است زیرا پنج ساعت پس از خوردن غذا قند در خون کم می‌شود و پس از دو ساعت قند خون به کمترین حد طبیعی می‌رسد بنابراین روزه در مداوای مرض دیابت تأثیر بسیار دارد حتی بعد از پیدایش آمپول انسولین که مخصوص این ناخوشی است باز هم روزه بهترین حربه برای پزشکان ماهر است.

علاج کاهش التهاب کلیه. در مورد التهاب حاد و مزمن کلیه، روزه یکی از معالجات اساسی است و ورم دست و پا را به طور قطع و یقین کم می‌کند. در مورد بیماری‌های قلب که توأم با ورم دست و پا باشد، روزه فوق‌العاده مفید است در التهاب مفاصل خصوصاً وقتی توأم با چاقی و فربهی باشد، در مورد کسالت‌ها و دردهای خاص بانوان که معمولاً از سن چهل سالگی به بالا شروع می‌شود، روزه بهترین معالجه است. در اتساع معده و اسهال‌های مزمن و اغلب بیماری‌های گوارشی و اعتیادها بر خلاف بهداشت، روزه سهل‌ترین معالجه را می‌کند.

۵. نتیجه

بنا بر آنچه که گذشت، روزه در اسلام هم فواید اخروی دارد که برخی از احادیث را در این باره ذکر کردیم و هم فواید بهداشتی دارد. کسی که به دنبال آثار معنوی روزه باشد، حتماً به فواید

بهداشتی می‌رسد زیرا که این فواید از آثار وضعی است که در پی انجام تکلیف و آثار تکلیفی، بر روزه بار می‌شود.

از جهت دیگر روزه سبب می‌شود انسان از حال فقرا و گرسنگان اطلاع یابد و این خود سبب همکاری با آنان خواهد شد که این کار از نظر روانی فواید فراوان دارد که در روان‌شناسی به آن اشاره کرده‌اند و گفته‌اند کمک به دیگران، سبب درمان خود انسان می‌شود، زیرا که انسان از یک طرف محدود است اگر خود را بی‌نیاز احساس کند، طغیان خواهد کرد همان گونه که قرآن می‌فرماید: حَقًّا که انسان سرکشی می‌کند، همین که خود را بی‌نیاز پندارد.

از طرفی هم لذا باید مادی محدود است برای درک برخی از لذایذ باید محدودیت را چشید، چنانکه داستان ماهی چنین بود که در دریا به دنبال آب می‌گشت و تا وقتی که از دریا و آب دور نشد، قدر آب را ندانست زیرا که در مواردی باید به عنوان «تعرف الاشیاء باضدادها»، مقداری از پرخوری دوری کرد تا قدر غذا را دانست گاهی باید اندکی نعمت را از خود دور کنیم تا به قدر آن پی ببریم، به همین جهت امام صادق می‌فرماید: برای روزه دار دو خوشحالی وجود دارد، یک خوشحالی در وقت افطار روزه و خوشحالی دیگر هنگامی که به دیدار پروردگار خویش می‌شتابد. بنابراین وقتی انسان مدتی از غذا محروم می‌شود هم قدر غذا را می‌داند، هم با دیدن غذا خوشحالی به او دست می‌دهد و حال فقرا را در می‌یابد، چنانکه فلسفه روزه را امام حسین علیه السلام همین نکته بیان می‌فرماید: از امام حسین علیه السلام سؤال شد که چرا خداوند عز و جل روزه را بر بندگانش واجب فرموده است؟ جواب داد: تا شخص ثروتمند گرسنگی را احساس کند و بر مساکین بخشش کند.

همین مضمون در حدیث دیگری آمده است: هشام بن حکم از امام صادق علیه السلام دلیل وجوب روزه را پرسید، امام در جواب فرمود: خداوند روزه را به این دلیل واجب فرموده است که میان فقیر و غنی مساوات برقرار سازد، زیرا فرد بی‌نیاز طعم گرسنگی را نچشیده تا به فقیر ترحم کند، چرا که فرد بی‌نیاز هرگاه چیزی را بخواهد در توان او است و برایش مهیاست، خدا خواسته است تا میان بندگان خویش مساوات برقرار سازد، و اینکه غنی طعم گرسنگی و درد و رنج را بچشد تا به گرسنگان ترحم کند.

به راستی کسانی از حال گرسنگان اطلاع می‌یابند و گرسنگی آنان را درک می‌کنند که گرسنگی دیده باشند و کسی که خود رنج گرسنگی را نچشیده باشد، چگونه می‌تواند از حال گرسنگان اطلاع داشته باشد؟ زیرا که به تعبیر مشهور: «غم مرگ برادر را برادر مرده می‌داند»، از این رو سعدی شیرین زبان نیز می‌سراید:

آنکه در راحت و تنعم زیست

او چه داند که حال گرسنه چیست

حال درماندگان کسی داند/ که به احوال خویش در ماند.

همان گونه که مشهور است: سیر از گرسنه چه می‌داند، وقتی انسانی روزه می‌گیرد و سختی و رنج تشنگی و گرسنگی را احساس می‌کند، حتماً به یاد فقرا می‌افتد وقتی درد و رنج آنان را حس کند، با انسان‌های فقیر و مسکین همدردی و همکاری خواهد کرد برخلاف آن کس که نه رنج را احساس کرده است و نه درد فقرا را می‌داند، چنین فردی به خوشگذرانی خواهد پرداخت و تمام هدف و همتش خودش و نیازهای جسمی‌اش خواهد بود.

پی‌نوشت‌ها:

۱. مولوی بلخی، مولانا جلال الدین محمد، مثنوی معنوی، اقبال، تهران، ۱۳۷۴، اول، دفتر دوم، ص ۲۵۵.
۲. حلی، یحیی بن سعید، الجامع للشرایع، تحقیق: جمعی از فضلا، مؤسسه علمی سیدالشهدا، قم، ۱۴۰۵
۳. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، دارالکتب الاسلامیه،
۴. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، مؤسسه آل‌البیت،
۵. آلوسی، محمود، روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم، تحقیق: علی عبدالباری دارالکتب العلمیه، ج ۴، ص ۳۵۰.
۶. گیلانی، عبد الرزاق، مصباح الشریعه، انتشارات پیام حق، تهران، ۱۳۷۷، اول، ص ۲۶۹.
۷. آلوسی، محمود، روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم، ج ۴، ص ۳۵۰. و مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، مؤسسه الوفاء، بیروت، ۱۴۰۴ ق. ج ۶۲، ص ۱۲۳.
۸. جوادی آملی، عبدالله، حکمت عبادات، مرکز نشر اسراء، قم، ۱۳۸۷، ج. سیزدهم، ص ۱۲۷.
۹. بیژنی، مهدی، روزه درمانی، روزنامه رسالت، شماره ۵۹۸۸،
۱۰. سوفورین، آلکسی، روزه روش نوین برای درمان بیماری‌ها، ترجمه محمد جعفر امامی، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۷۷،
۱۱. اژدری، اسماعیل، دکتر برای همه، انتشارات اقبال، تهران،
۱۲. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، ج ۴، ص ۶۵.
۱۳. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۹۳، ص ۳۷۵.
۱۴. حر عاملی، محمد بن الحسن، وسائل الشیعه،
۱۵. سعدی، مشرف‌الدین مصلح، کلیات اشعار، تصحیح: محمد علی فروغی، نشر طلوع، تهران، ۱۳۷۵،

ماه رمضان. مسجد و نقش امامان مساجد

جواد محقق استاد دانشکده حقوق وعلوم سیاسی

مقدمه

و بی خبر باشند قطعا وحدت و دیانت آنها خدشه دار شده و دشمنان از همین غفلت و فاصله ها می توانند هم وحدت و برادری مسلمانان و هم دیانت و دینداری آنان را مورد حمله و تهاجم قرار دهند. بنابراین مساجد یکی از مهم ترین پایگاه دینی و حفظ وحدت و برادری بین مسلمانان است. مساجد در طول سال مخصوصا در ماه مبارک رمضان می توانند مهم ترین نقش را در تقویت باورهای دینی و حفظ وحدت و برادری بین مسلمانان داشته باشند. ماه رمضان که ماه عبادت و بندگی خدا و ماه انس با قرآن و مساجد است، مسلمانان می توانند در این ماه بار دیگر اتحاد اسلامی خود را به رخ جهانیان بکشند.

وظایف امامان مساجد

چرا در اوقات نماز، تعداد نمازگزاران و مراجعه کنندگان کم اند؟ چرا جوانان و محصلان از شرکت در نماز جماعت و مراسم های مذهبی در مساجد فراری اند؟ چه کار کنیم تا جوانان به نماز جماعت و برنامه های مذهبی و فرهنگی مساجد علاقه مند شوند؟ وظیفه امامان مساجد در این زمینه چیست؟ و چه نقشی را می تواند ایفا کنند؟

در سردی برنامه های مساجد و کم علافگی جوانان به برنامه های دینی مذهبی مساجد، عوامل مختلفی می تواند تأثیرگذار باشد. بی توجهی مسئولین و اساتید ها و مکاتب و نهادهای دولتی و خانواده و والدین نسبت به مسائل دینی و تربیتی جوانان و محصلان از یک سو، و تبلیغات زهرآگین دشمنان از طریق رسانه های جمعی از سوی دیگر عواملی است که متأسفانه جوانان و محصلان و در کل اعضای جامعه ما را نسبت به مسائل دینی و تربیتی کم علاقه نموده و فاصله آنان را نسبت به مساجد و برنامه های مذهبی آن زیادتر نموده است. در کنار این عوامل ضعف و ناتوانی های مدیران مساجد نیز می تواند در سردی و کم رونقی برنامه های مساجد تأثیر عمده ای داشته باشد. که در میان مدیران (هیئت امناء) و مسئولین مساجد نقش شخص «امام جماعت» از همه مهم تر و حساس تر بوده است. ملا امام مسجد با توجه به اینکه نقش هدایتی و

ماه مبارک رمضان ماه رجعت دوباره به معنویت، جهاد با نفس، کسب فضایل اخلاقی و کرامت انسانی است و با آغاز این ماه دل و جان مومنین و روزه داران آماده شنیدن معارف الهی می شود و بهترین فرصت برای رشد روحیه دینداری و بندگی در مردم است. ماه رمضان، ماه خدا، ماه قرآن، ماه رونق یافتن مساجد و ماه توبه و انابه، و در یک کلام ماه بندگی خدای متعال است. با فرارسیدن ماه مبارک رمضان در بسیاری از کشورهای اسلامی مسلمانان مساجد را غبارزدایی نموده و برای برپایی برنامه های عبادی و مذهبی مساجد را آماده می کنند، و معمولا در ایام ماه رمضان برنامه ها و درسهای مختلف دینی و قرآنی در مساجد برگزار است و جوانان و نوجوانان بسیاری در مساجد مشغول یادگیری احکام دینی و قرآنی می باشند. مساجد در اسلام از اهمیت بالایی برخوردار است، مسجد نه تنها محلی برای عبادت بلکه مرکزی است برای فعالیت های علمی، آموزشی، دینی، اجتماعی و سیاسی. در صدر اسلام مسجد نه تنها عبادتگاه بلکه مرکز حکومت و قضاوت پیامبر اسلام (ص) بود، بسیاری از مشکلات دینی، اجتماعی و قضایی مسلمانان در مسجد حل و فصل می شد. مساجد همیشه به عنوان مهم ترین مرکز دینی و بیداری مسلمانان بوده اند بطوری که بسیاری از انقلاب های مهم در دنیای اسلام را اگر مورد بررسی قرار دهیم خاستگاه شان مساجد بوده است. برنامه های مختلف مساجد مخصوصا اقامه نماز جمعه و جماعت بالاترین نقش را در بیداری، دینداری و وحدت مسلمانان داشته و دارند. یکی از مهم ترین اسرار نماز جمعه و جماعت - علاوه بر ثواب و پاداش معنوی آن - این است که مسلمانان وقتی هفته یک بار در نماز جمعه و یا در طول شبانه روز سه وقت یا حد اقل یک وقت نماز را در مسجد به جماعت بخوانند و همدیگر را ملاقات کنند و از مشکلات همدیگر جويا و باخبر شوند، همین دید و بازدید بالاترین نقش را در حفظ وحدت و بیداری مسلمانان داشته و دارند اما اگر مسلمانان در طول هفته و یا در طول ماه و سال از همدیگر دور

آموزشی افرادی را که در محدوده و قلمرو مسجد زندگی می کنند عموماً، و نمازگزاران آن مسجد را خصوصاً به عهده دارد، از جایگاه مهمتر و تأثیرگذارتری برخوردار است که توانایی ها و ناتوانی های او در جذب جوانان به مسجد و یا دفع آنان از مسجد نقش اساسی را دارد. شاید در بسیاری از موارد علماء و ائمه مساجد در جلسات و محافل خصوصی شان مردم و جوانان را ملامت کنند که چرا به مسجد کمتر حضور دارند و چرا کم علاقه شده اند. اما کمتر شده اند که پرسند نقش علماء و ملا امامان مساجد در کم رونقی مساجد چیست؟ آیا یکی از عوامل کم علاقهگی جوانان به مسجد و برنامه های مذهبی نحوه برخورد و نحوه تبلیغ ملا امامان نیست؟ آیا ملا امامان به وظیفه دینی و علمی خود به درستی و کامل آشنا بوده و به خوبی عمل می کنند؟ آیا کج سلیقهگی ها و بی برنامه گی های آنان یکی از عوامل دوری جوانان از مسجد نشده اند؟ همانطور که در مقدمه مقاله اشاره شد عوامل مهمی در دین گریزی و دلزدگی جوانان نسبت به مساجد و برنامه های مذهبی وجود دارد که مهم ترین آنها تهاجم فرهنگی غرب؛ آزادی بی قید و شرط رسانه ها و نشر و پخش فیلم ها و برنامه های مبتذل، بی توجهی دولت نسبت به برنامه های دینی، ضعف وضعیت تربیتی و آموزشی مراکز آموزشی (پوهنتون ها؛ لیسه ها و مکاتب) از جمله عواملی است که خانواده ها و جوانان و محصلان ما را نسبت به دین و مسجد و برنامه های مذهبی کم علاقه و یا بی علاقه نموده اند. اما در این میان ضعف علمی ملا امامان مساجد و کج سلیقهگی ها و بی برنامه گی ها و عدم مهارت کافی برخی از ملا امامان مساجد در مدیریت فرهنگی مسجد نیز از جمله عواملی است که باعث شده است جوانان و محصلان نسبت به مسجد و برنامه های مذهبی مسجد بی علاقه و یا کم علاقه شوند. لذا همانطور که لازم است علاوه بر دولت و مسئولین رسانه ها، مسئولین و اساتید پوهنتون ها و لیسه ها و مکاتب نسبت به برنامه های تربیتی و دینی دانش آموزان احساس مسئولیت نموده و صادقانه اقرار نمایند که به وظایف شان در این زمینه به خوبی عمل ننموده اند و سزاوار است که در مورد وضعیت تربیتی و دینی فرزندان و دانش آموزان خود تجدید نظر نموده و به مضامین دینی و تربیتی دانش جویان اهمیت بیشتری بدهند. همچنین بر علماء و ملا امامان مساجد است که یک دفعه عینک عیب بینی را نسبت به خود شان بر چشم نموده و کاستی ها و عیوب خود را نسبت به مدیریت مسجد بررسی نمایند و ضعف و کاستی

های موجود در خودشان را نیز مورد بررسی قرار داده در صورت وجود ضعف ها و کاستی ها و نواقص در صدد رفع و جبران آنها بر آیند. لذا این مقاله با توجه به فرارسیدن ماه مبارک رمضان و بیشتر شدن مسئولیت ائمه مساجد تلاش نموده است که مسئولیت ائمه مساجد را در مدیریت فرهنگی مسجد بررسی نموده، ضمن بررسی کاستی های موجود، به برخی از مهم ترین وظایف و ویژگی های امام جماعت در مدیریت مسجد و جذب جوانان و مخاطبان، اشاره نماید. امید است این مقاله با تمام کاستی های خود مورد رضایت حضرت حق قرار گرفته و خداوند همه ما را به وظایف دینی و اسلامی مان بیش از پیش آشنا نموده و توفیق عمل به وظایف دینی و اسلامی را برای همه ما عنایت فرماید. در ادامه به صورت اختصار به وظایف و ویژگی های که باید یک امام جماعت مسجد داشته باشد، اشاره می شود:

مخاطب شناسی

شرکت کنندگان در نماز جماعت و مراسم های دینی و مذهبی ممکن است افراد گوناگون و از تیپ های مختلف باشند. چون برخی مذهبی متعادلند و برخی افراطی، برخی جاهل و بی سوادند و برخی آگاه و فرهیخته، برخی اهل فیلم و ماهواره اند و برخی اصلاً اهل رادیو و تلویزیون نیستند. برخی ساده اند و برخی هوشمند و زیرک، و برخی از سلامت روانی نسبی برخوردارند و برخی استرس و مشکلات روانی و خانوادگی دارند که همه را به یک چوب راندن از لحاظ تبلیغی و علمی عملی می تواند تلاش امام جماعت را بی ثمر یا کم ثمر نماید. پس امام جماعت باید مخاطب شناس بوده و با هر گروه و تیپ باید طوری برخورد کند که آنها را به سوی دین و دینداری تشویق نماید. مثلاً با کسانی که اهل فیلم و ماهواره اند و یا اهل نماز و روزه نبوده و تازه به مسجد و نماز آمده اند باید برخورد تشویق آمیز و عاطفی داشته باشد نه اینکه آنها را سرزنش یا نسبت به آنها بی اعتنایی کند که در این صورت آنها دوباره از مسجد و نماز روگردان خواهد شد. و همینطور افراد و گروه های دیگر که با هر کدام برخورد مناسب با روحیه اش داشته باشد.

احترام گذاشتن و بها دادن به جوانان

یکی از عوامل جذب جوانان به مسجد و نماز جماعت احترام گذاشتن و بها دادن به جوانان است، یکی از مصادیق احترام گذاشتن و بهادادن به آنها این است که در کارهای فرهنگی مسجد از جوانان مشورت خواسته و آنها را در کارهای

فرهنگی مسجد از قبیل آذان گفتن، تکبیر گفتن و در برنامه ها و مراسم مذهبی شریک سازند و از پیشنهادات و افکار آنها در کارها استفاده کنند. که سیره پیامبر اکرم(ص) و ائمه معصومین(ع) نیز چنین بوده اند. و قرآن نیز پیامبر(ص) را به مشورت با اطرافیانش دستور می دهد: و شاورهم فی الامر (آل عمران/۱۵۹). و همچنین امام جماعت می تواند هر چند وقت یکبار، از جوانها برای شرکت در نماز جماعت تشکر کند. با احترام گذاشتن به جوان و نوجوان می توان آنها را در نظر خودشان مهم جلوه داد تا باز هم این کار مهم را تکرار کنند. و همینطور یکی از مصادیق احترام به جوانان را می توان مشارکت دادن آنها در صف اول جماعت دانست. که متأسفانه در بیشتر مساجد صف اول مخصوص پیر مرد هاست.

برخورد صمیمی و مناسب با اهالی مسجد بخصوص جوانان

اگر امام جماعت با نمازگزاران و جوانان و افراد فعال در مسجد روابط صمیمی داشته باشد، به همان نسبت در ایجاد فرهنگ نماز جماعت و جذب جوانان موفق تر است. به عبارت دیگر امام جماعت با برخورد صمیمانه می تواند مشکلات و نیازهای روحی و عاطفی و حتی نیازهای مادی افراد را درک نموده و در صدد رسیدگی به مشکلات آنها بر آید. و این کار را امام جماعت می تواند از طریق افراد موثر و شاخص در میان جوانان و پیران و بازاریان انجام دهد یعنی با دعوت و جذب افراد شاخص و سرمایه دار در مسجد هم از حضور آنان برای ایجاد جاذبه برای دیگران و هم برای رفع مشکلات برخی از نیازمندان از آنها بهره ببرد.

نظافت و پاکیزگی، آراستگی ظاهری و اخلاق نیکو

امام جماعت به عنوان الگوی نمازگزاران باید به نظافت و پاکیزی بدن و لباسش و بهداشت دهان و دندانش اهمیت بدهد. و لباس و وضع ظاهری اش هم باید منظم و آراسته باشد. نظافت و پاکیزگی و حفظ نظم و آراستگی ظاهری و خلق و خوی خوش، مهربان بودن و خنده رویی بیشتر از هر چیز دیگری می تواند جوانترها را به سمت و سوی مسجد بکشاند. بر عکس اگر امام جماعت به نظافت لباس و بدن خود اهمیت ندهند، مثلاً دهانش را مسواک نزنند و یا لباس و بدنش چرکین باشد و یا نظافت را رعایت کند اما در نظم و آراستگی لباس و عمامه و آرایش سر و صورت بی توجه باشد نه تنها نمی تواند در جذب جوانان موفق باشد بلکه دافعه هم ایجاد می کند. پس شایسته است که یک امام مسجد علاوه بر اخلاق نیکو و

رعایت تقوا و امانت، به حفظ نظافت و پاکیزگی و آراستگی لباس و عمامه اش هم توجه داشته باشد. متأسفانه در برخی از موارد دیده شده است که امام جماعت یک مسجد با آنکه آدم با تقوا و باسواد بوده اما به خاطر لباس نامناسب و یا ژولیدگی سر و صورت و بهم ریختگی عمامه و لباس باعث شده است که جوانان و محصلان از دور او پراکنده شده و از مسجد رو گردان شوند. در باره اهمیت نظافت و پاکیزگی و آراستگی ظاهری روایات فراوانی وجود دارند که مخاطبین مقاله خود بیشتر به آنها آگاهی دارند و از ذکر آن خود داری می شود. برخی از مصادیق عدم آراستگی امام جماعت عبارتند از:

۱. بیش از حد مسن یا پیر باشد
۲. صدای رسایی نداشته باشد
۳. الفاظ عوامانه به کار ببرد
۴. الفاظ ثقیل و غیر قابل فهم برای عموم استفاده کند
۵. روابط عمومی خوبی نداشته باشد
۶. راستگویی و امانتداریش ضعیف باشد
۷. طرفدار افراطی گروه، احزاب یا افراد خاصی باشد.

توجه ویژه به کودکان

جذب جوانها به مسجد از سنین پایین تر راحت تر و پایدار تر است. هر امام جماعتی باید بداند که انس دادن بچه ها به مسجد و دوست کردن بچه ها با خدا هم بهترین مسیر تربیت و هم مانع بزرگ آسیب های فرهنگی و دینی در ادامه زندگی آنان خواهد بود. به این منظور امام جماعت باید به گونه ای عمل کند که در مسجد به کودکان خوش بگذرد و تجربه حضور در مسجد برای آنان دوست داشتنی باشد. او باید پیرمردها و پیر زنهایی را که معمولاً دل خوشی از کودکان مسجد ندارند و پیوسته آنها را دعوا می کنند توجیه کند.

برای جذب کودکان راهکارهای ذیل پیشنهاد می شود:

۱. موزن و مکبر گذاشتن از بچه ها به جای پیرمردها
۲. جایزه دادن در برخی مناسبت ها و جشن های مذهبی یا بعد از نماز برای پاسخ به سوال دینی
۳. گرفتن جشن تکلیف برای دخترها و پسرها در مساجد
۴. صحبت از مهربانی خدا دلخوش کردن آنها به محبت و بهشت الهی
۵. گفتن و نقل قصه های شیرین قرآنی و زندگی نامه معصومین و بیان احکام در لابلای قصه ها و...

ساده و راحت حرف زدن

استفاده از ادبیات سنگین کتاب های فقه و اصول در سخنرانی ها باعث می شود مردم پای صحبت نشینند. امام جماعت باید در سطح عامه مردم حرف بزند و به هیچ وجه علم و فقه اش را به رخ مردم نکشد. او باید فرزند زمان خودش باشد و بتواند بزرگترین و پیچیده ترین مسائل دینی را به زبان مردم کوچه و بازار و با مثال های شیرین و با مراعات کم گویی و گزیده گویی بگوید.

داشتن ذوق و سلیقه در انتخاب مسائل، احکام، احادیث، آیات و ... هنری است که امام جماعت را در چشم مردم ایده آل خواهد بود. همچنین امام جماعت نباید خشک صحبت کند. و لازم است شوخی و طعنه داشته باشد (البته به جا)

متقی و اهل عمل بودن

امام جماعت نقش محوری در اتحاد و جذب و هدایت مومنین دارد و این امر با توصیه های شفاهی امکان پذیر نیست. بلکه باید با عمل امام جماعت همراه باشد. مأمومین انتظار دارند که او به آن چه که می گوید، بهتر از بقیه عمل کند.

عدالت در ظاهر و باطن

عدالت مورد تأکید در امام جماعت اقتضا می کند که او از گناهان کبیره به طور قطع دوری کند و تا توان دارند گناه صغیره انجام ندهد. همچنین بنا به سیره اولیای دین او باید با همه مردم به یک رفتار برخورد کند و میان آنها جز به خاطر تقوا فرق نگذارد.

او نباید با کسی که بیشتر به مسجد کمک مالی می کند محترمانه تر از کسانی که وضعیت مالی مناسبی ندارند رفتار کند.

مستقل بودن از نظر مالی

اگر امام جماعت در آمد مالی مستقل و شغل مناسبی داشته باشد و در کنار شغلش اهل مسجد و نماز جماعت باشد از اعتماد به نفس بالاتری برخوردار بوده و احترام و حرمتش در نزد نمازگزاران و اهالی مسجد بیشتر خواهد بود و همین استقلال مالی خود می تواند عاملی باشد برای جذب نماز گزاران و جوانان. اما اگر امام جماعت از درآمد مالی خوبی برخوردار نباشد بلکه فقط از طریق امامت مسجد تکسب و ارتزاق نماید در برخی موارد ممکن است برای مخاطبین و اهالی مسجد دافعه ایجاد نماید. به قول یکی از علمای مشهور: «مرا چنین گشت معلوم در آخر حال که قدر آدم به علم است و قدر علم به مال»

لذا به نظر نگارنده ضروری به نظر می رسد که علماء و ائمه مساجد تلاش کنند در کنار وظیفه مقدس امامت مسجد، شغل و هنری دیگری نیز یاد بگیرند تا خود و خانواده اش در مضیقه اقتصادی قرار نگیرند. البته شغل و حرفه ای که متناسب با شأن و شغل اصلی اش باشد.

سخن آخر

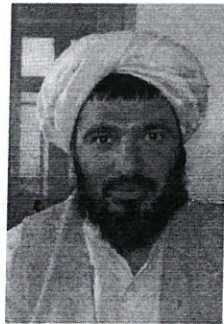
همانطور که در آغاز مقاله اشاره شد وظیفه همه متصدیان تعلیم و تربیت اعم از مکاتب، لیسسه ها و پوهنتون ها، مدارس و حوزه ها، مساجد و مراکز دینی و رسانه های عمومی است که نسبت به تربیت کودکان و محصلان و جوانان احساس مسئولیت نموده و برای تعلیم و تربیت صحیح و دینی فرزندان و نونهالان جامعه تلاش نموده و روحیه دین باوری و اخلاق اسلامی را در دل و جان آنها زنده نمایند. تا باشد در آینده جامعه سالم و بدور از ناهنجاریهای اجتماعی و اخلاقی داشته باشیم. و همچنین امید است انشاء الله دولت آینده و وزارت خانه های مربوط به امر تعلیم و تربیت نسبت به امور تربیتی و تعلیمی مراکز آموزشی و تربیتی اهمیت بیشتر داده و نظارت خود را بر مراکز آموزشی و تربیتی بیشتر نمایند. تا باشد وضعیت آموزشی و تربیتی مکاتب و لیسسه ها و تحصیلات عالی از وضع موجود بهتر شود. و این امر حاصل نمی شود جز آنکه متصدیان امر تعلیم و تربیت (مسئولین و اساتید پوهنتون ها، لیسسه ها و مکاتب، مسئولین و مجریان رسانه های مدرن [رادیو و تلویزیون و مجلات و مطبوعات] و رسانه های سنتی [مساجد و منابر]) خود به وظایف دینی و اسلامی خویش آشنا شده و به آن عمل نمایند که در این صورت می توانند مخاطبان خود اعم از جوانان و نوجوانان و خانواده ها را اصلاح نموده و در نتیجه شاهد یک کشور آرام و آباد و بدور از ناهنجاری های اخلاقی و ناامنی و بی بندوباری و فساد اداری خواهیم بود.

به امید برقراری صلح و امنیت در کشور عزیز ما افغانستان و نابودی دشمنان دین و میهن و به امید فردای بهتر و کشور آباد و مستقل و سربلند.

منابع

محمد، ری شهری، میزان الحکمه، دفتر تبلیغات اسلامی، ج ۶، ص ۴۵۵، حدیث (۱۳۳۹۰)

رمضان ماه تغییر و اصلاح

مولوی

سید عبدالصبور

قریشی

استاد ثقافت اسلامی

شعبه غزنی

احکام صدقه فطر:

صدقه فطر واجب گردیده است تا وسیله پاکیزگی روزه دار از گفتار و کردار بیهوده باشد و برای مسکینان خوراکی و وسیله راحتی باشد.

شرط واجب شدن صدقه فطر داشتن نصاب است. مقداری نصاب ۸۷ گرام و ۴۸ میلی گرام طلا و یا ۶۱۲ گرام و ۳۶ میلی گرام نقره و یا قیمت آنرا داشته باشد.

و یا به همین اندازه اضافه لوازم و ضروریات زندگی روزمره و سائلی دارد که قیمت آن اندازه نصاب مذکور باشد بر این شخص نیز صدقه فطر واجب است و فرق نمی کند که مال تجاره باشد یا نه، سال بر آن بگذرد یا نگذرد. کسیکه دارای منزل یا سائلی است که اگر فروخته شود قیمت آنها زیاد است ولی این منزل بالای خودش لازم است تا به اجاره داده و از پول اجاره تامین زندگی کند و همچنین آن اسباب و وسائل برای خودش لازم است برای چنین شخصی صدقه فطر واجب نمی شود. کسی که دارای وسائل اضافه از ضروریات است ولی در عین حال قرضدار است در این صورت بعد از کنار گذاشتن قرض اگر به اندازه نصاب بماند صدقه فطر واجب است. بعد از طلوع صبح روز عید صدقه فطر واجب می شود لذا اگر کسی پیش از طلوع صبح فوت کرد یا بعد از طلوع متولد شد بر آنها صدقه فطر واجب نمی شود. بهتر است که در وقت رفتن برای نماز عید صدقه فطر داده شود

آداب شب قدر: شب نزول قرآن مجید شب قدر نامیده شده تا مردم به شکرانه نعمت هایی که از برکت نزول قرآن فراهم آمده است درین شب عظیم به عبادت و سپاس گذاری خداوند (ج) بپردازند. عمر انسان به طور متوسط که عمر غالب نامیده می شود، شصت و سه سال و عمر طولانی به طور متوسط هشتاد و سه سال است. شب قدر از حیث منزلت و فضیلت برابر یک هزار ماه است که هشتاد و سه سال و چهار ماه می شود. تا انسان در یک شب بتواند سعادت را برای هشتاد و سه سال عمر خود پایه گذاری کند. آیا شبی که این فضیلت بزرگ را دارد شایسته نیست که برای بزرگ داشت آن تاصبح به عبادت به پاخیزیم. کسانی که به حالات بشرپیش از نزول قرآن واقف نیستند نمی توانند بدانند که قرآن چه تحولی در وضع بشر به وجود آورد. بینوایان پایمال بودند، ستم از حد گذشته بود. بت پرستی و عقیده به موهومات تمام موازین اخلاقی را نابود کرده بود. حق فردی وجود نداشت، محور کارها بر عصیبت می چرخید در چنین موقعی قرآن به فریاد بشر رسید حقوق بشر را محترم دانست، رحم و شفقت را لازمه انسانیت و اجرای حق را وظیفه هر کس قرار داد. پرستش خدای یکتا را وسیله نیک بختی دوجهان دانست. پایه های ظلم و استبداد و بی عدالتی را فرو ریخت و پایه های انسانیت و دینداری را به معنی صحیح آن پی ریزی نمود و همانند خورشید تاریکی ناپذیر جلوه گر شد چنین شبی که مایه حیات مجدد بشر شد و خداوند (ج) آن را بر سراسر عمر ترجیح داد هر کوششی که در بزرگ داشت آن بنمائیم اندک است. پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم فرموده است: شب قدر را در ده روز آخر ماه رمضان بجوئید.

و اگر پیش از روز عید در ماه رمضان صدقه راداد یا بعد از عید اداء کرد جایز است.

اگر کسی در روز عید صدقه فطر را نداد از ذمه اش ساقط نمی شود بلکه همیشه مسئول پرداخت آن است. صدقه فطر از طرف خود و اولاد صغیر خود را اداء نماید. زن باید خودش اداء نماید و اگر شوهر از طرفش اداء کرد جائز است. صدقه فطر از گندم و آرد آن دو کیلو و از جو و آرد آن چهار کیلو می باشد و یا قیمت دو کیلو گندم و چهار کیلو جو را بپردازد. صدقه فطر از یک نفر را به یک مسکین دادن و صدقه فطر یک نفر را به چند نفر مسکین دادن جائز است. مستحق صدقه فطر اشخاصی هستند که مستحق زکات باشند یعنی به هر کسی که دادن زکات جائز است دادن صدقه فطر نیز جائز می باشد.

فضائل ماه مبارک رمضان :

ماه مبارک رمضان ماه برکت و نور و ماه رحمت و بخشش و ماه مهمانی خدا است. آرزوی هر مسلمان درین ماه شرفیابی به این مهمان گران قدر و به جا آوردن آداب آن به بهترین شکل است.

خداوند (ج) روزه را برای رستگاری انسان فرض گردانیده است پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم فرموده است: روزه وسیله محافظت از آتش است. همچنانکه شما در جنگ لباس زره و ضد شمشیر برتن می کنید و می فرمایید: بهشت را دری است که آن را ریان گویند که در روز قیامت روزه داران از آن در وارد بهشت می شوند، دیگران را از آن راه نمی دهند، و بانگ برمی دارند که روزه داران کجایند؟ و پس از وارد شدنشان در را می بندند. روزه دارای فوائد معنوی، جسمی، اجتماعی فراوانی است که برخی از آنها عبارتند از:

انسان را به صبر و شکیبائی عادت می دهد

خصلت پرهیزگاری را به انسان آموزش و تقویت می کند

نظم و هماهنگی را میان مردم مسلمان گسترش می بخشد

عشق و عدالت و مهربانی و دلسوزی و احساس مسئولیت را

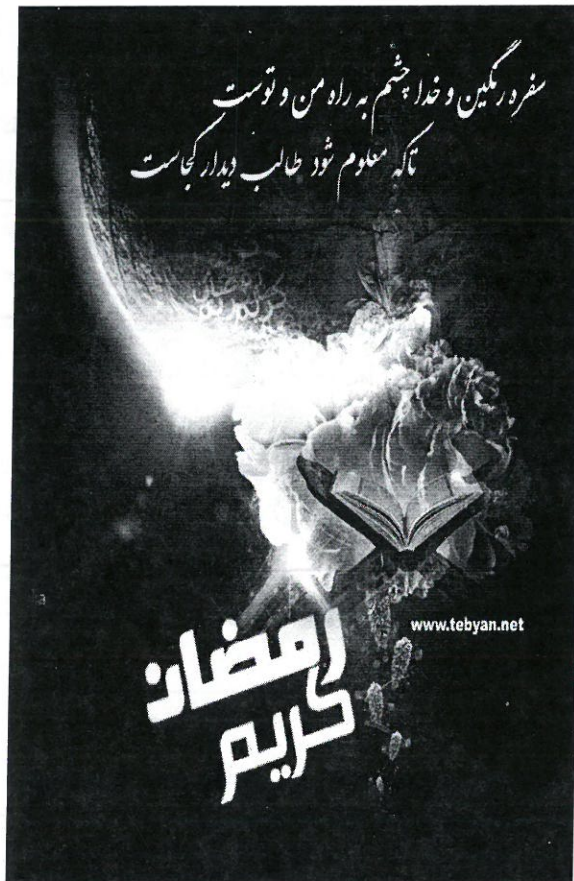
در انسان به وجود می آورد

دستگاه گوارش را پالایش و پاکیزه می نماید

جسم را از اضافات و رسوبها پاک می گرداند

و پیام ما این است که درین ماه مبارک هر کس باید گذشته

خود را مرور کرد و بسنجد اگر بر اطاعت حق تعالی نبوده پشیمان شود برای بقیه عمر خود اندیشه ای درست به کاربرد و از دنیای زودگذر با کارهای خیر، نام نیک، خشنودی خدا را به دست آورد در رمضان گذشته هم افرادی بوده اند که اکنون چهره در نقاب خاک کشیده اند باید از گذشتگان درس عبرت گرفت و برای زندگی پس از مرگ توشه ای برداشت. ماه مبارک رمضان ماه درستکاری و همکاری است پیامبر اکرم (ص) فرموده است: هر کس درین ماه از گفتار و کردار ناپسندیده دست برداشت خدا را حاجتی به ترک خوراک و آب او نیست. کسی که اعمال خود را درست نکند اهمیت و معنی روزه را درک نکرده است. و یکی از مهمترین مانع همکاری داشتن گمان بد نسبت به همدیگر است هر مسلمان مکلف است که نسبت به برادر مسلمان خود خوب عقیده و خوش گمان باشد. گمان بد باعث جدائی و دوری است که آن سبب متوسل شدن به غیبت است و غیبت تیرگی و اختلاف به وجود می آورد.

توصیه های غذایی در ماه مبارک رمضان

خانعلی محمدی
(MPH)
معاونت دانشکده طب
شعبه غزنی
پوهنتون خاتم النبیین (ص)

پرخوری؛

رژیم غذایی این ماه نباید با رژیم افراد در شرایط عادی تفاوت داشته باشد چرا که تغییر ناگهانی عادت تغذیه ای بسیار خطرناک است. هر ساله پس از ماه مبارک رمضان افراد افزایش وزن پیدا می کنند و با ضعیف و دچار بیماری های گوارشی می شوند. پرخوری و بدخوری دلیل عمده این عوارض است. بنابراین مواد غذایی چون گوشت، مرغ، ماهی، لبنیات و سبزی ها باید قسمت اعظم رژیم غذایی شخص را بگیرد. اما به حالت کلی مکمل غذایی شامل شیر، ماست و مسکه گفته می شود.

مصرف تمام مواد غذایی باید روی اصول و برنامه باشد مثلاً مصرف بالای لبنیات بدون مصرف آب به میزان کافی، احتمال ایجاد سنگ های مجاری ادراری را بسیار افزایش می دهد. همچنین مصرف مواد پروتینی (گوشت، مرغ، ماهی) به تنهایی کافی نیست، بلکه در کنار آنها باید از ترکاریها، سالاد، آب، لوبیا و نخود استفاده کرد. تا از یبوست جلوگیری گردد.

نکته ای که باید مورد توجه قرار داد این است که به دلیل ساعات طولانی گرسنگی باید از غذاهای دیر هضم و فیبر دار استفاده نمود و از غذاهای زود هضم پرهیز نمود چرا که فرد سریعتر احساس گرسنگی می کند. غذاهای دیر هضم مانند: جو، گندم، عدس، آرد سبوس دار، برنج یا پوست، کچالو و لوبیا-نخود است.

و غذاهای زود هضم: غذاهای حاوی قند، آرد سفید و ...
غذاهای حاوی فیبر غذایی: غذاهای حاوی سبوس دار، انواع ترکاریها مانند لوبیای سبز، نخود، ذرت، اسفناج، برگ

مقدمه

در دین اسلام یکی از شرایط روزه داری امتناع از خوردن و آشامیدن از طلوع فجر تا غروب خورشید است و از دیدگاه علم طب روزه داری به زمانی اطلاق می شود که هیدرات های کاربن (قندهای) ذخیره شده در بدن، در چرخه سوخت و ساز مورد استفاده قرار گرفته و انرژی بدن از راه های دیگر تامین شود که این حالت معمولاً دو روز پس از اولین روز روزه داری اتفاق می افتد. در این حالت بدن برای تامین انرژی ابتدا از لیپیدهای ذخیره شده و سپس از نسج عضلانی به عنوان منبع انرژی استفاده می کند. در حالت عادی همواره لیپیدهای مواد غذایی در نقاط مختلف بدن ذخیره شود.

مهم ترین فایده روزه داری حتی در افراد لاغر و یا با وزن طبیعی به بدن فرصتی می دهد تا این چربی ها را از ذخایر آن آزاد کرده و مصرف نماید و پس از پایان روزه داری ذخایر تحلیل یافته جایگزین می شود.

کلید واژه ها: اثرات روزه، سلامت جسم، توصیه های غذایی، زمان افطار و زمان سحر.

اثرات روزه در سلامت جسم

- 1- کاهش وزن با سوخت و ساز چربی های اضافی و نوشیدن ذخایر چربی بدن شادابی و نشاط بدن؛
- 2- کاهش کلسترول، LDL و افزایش HDL خون (HDL از جمله لیوپروتئین های خوب بدن است که وظیفه حمل کلسترول به بافت های محیطی را به عهده دارد.)
- 3- استراحت دستگاه هاضمه و بهبود عملکرد آن؛
- 4- افزایش مقاومت بدن در برابر بیماریها؛
- 5- افزایش اعتماد به نفس و شادابی و کاهش اضطراب و افسردگی؛
- 6- کاهش و کنترل عوامل خطر بیماری های قلبی عروقی مانند: فشار خون بالا و چربی های خون بالا؛
- 7- کاهش و کنترل بروز علائم حساسیت و آلرژی به مواد غذایی
- 8- کمک در ترک عادت های غلط مانند: سیگرت کشیدن و

چغندر، میوه های با پوست، میوه خشک شده مثل برگه زردآلو، انجیر، آلوخشک، بادام و ...

توصیه های غذایی در زمان افطار:

با توجه به کاهش دستگاه هاضمه در زمان روزه داری مصرف سریع مواد غذایی سنگین با حجم زیاد می تواند موجب بروز ناراحتی های گوارشی شود فلذا توصیه می شود:

۱- بهترین نوع افطاری نان، پنیر و ترکاری و مایعات است.

۲- افطار را با مایعات گرم مانند چای کم رنگ یا شیر گرم، خرما یا کشمش، عسل و به طور کلی با یک قند طبیعی آغاز کنید.

۳- برای جلوگیری در اختلال در هضم غذا در هنگام افطار آب زیاد ننوشید و کمبود آب بدن را با نوشیدن مایعات کافی بعد از افطار تا زمان خواب جبران نمایید.

۴- از مصرف نوشابه های گازدار، مایعات سرد یا مایعات خیلی داغ پرهیز نمایید.

۵- خوردن حداقل یک لیوان شیر یا معادل آن ماست، خوردن پنیر، گوشت یا تخم در افطاری و غذاهای متداول خانواده ها به عنوان افطاری و یک غذای دیگر در سحری سفارش می شود.

۶- خرما و کشمش را استفاده نمایید به این ترتیب اشتها کنترل می شود.

۷- باید نوجوانان از خوردن غذاهای پر حجم اما کم کالری و آبکی در افطار خودداری کنند.

۸- بهتر است بین زمان افطار و شام کمی فاصله باشد.

۹- سعی نکنید حذف یک وعده غذای چاشت را در زمان افطار جبران نمایید، زیرا عوارض پر خوری در روزه داری دو چندان بوده و موجب سنگینی احساس خستگی و خواب آلودگی و گاهی سوء استفاده می شود.

۱۰- از مصرف غذاهای شور و چرب خودداری نمایید.

۱۱- از میوه جات و دیگر میان وعده های غذایی در فاصله افطار تا سحر استفاده نماید.

۱۲- ابتدا روزه را با غذاهای سبک مثل سوپ و آش افطار نمایید و بعد از حدود ۲ ساعت غذای شب را بخورید چرا که معده در ابتدا به هضم غذاهای ساده می پردازد و دیگر دچار مشکل نمی شود.

۱۳- خوردن چای شیرین کم رنگ، فرنی در آغاز افطار مناسب است.

۱۴- آش رشته با غذاهای مشابه آن که پر حجم و تاحدودی

دیر هضم هستند مناسب افطار نیستند و سبب ترش کردن و احساس ناخوشایند ناشی از اختلالات هضم می شوند.

۱۵- اگر تخم مرغ میل می کنید در درجه اول به صورت آب پز سفت و در درجه دوم نیم بند باشد گفتنی است نیمرو دیر هضم تر از تخم آب پز است.

۱۶- خوردن غذاهایی مثل سوپ (یک منبع عالی پروتئین بوده) و خرما (منبع عالی قند، فیبر، کربوهیدرات، پتاسیم و منیزیم) مغز بادام (غنی از املاح خصوصاً کلسیم و فیبر) کیله (منبع غنی پتاسیم، منیزیم و کربوهیدرات) در ماه رمضان توصیه می شود.

توصیه های غذایی در زمان سحر:

۱- وعده غذایی سحر را فراموش نکنید، مصرف غذا در سحر برای نوجوانان در حال رشد الزامی است.

۲- در وعده سحر حتما غذاهای گرم و تازه، کم چرب، کم نمک و کم روغن مصرف نمایید.

۳- برای میل غذا در هنگام سحر به اندازه کافی وقت بگذارید و از تند خوردن و پر خوری پرهیز نمایید.

۴- از نوشیدن دوغ (به جهت نمک و چربی موجود در آن) نوشابه های گازدار و نوشیدنی های شیرین خودداری نمایید.

۵- از غذاهایی که حاوی قند های مرکب هستند مثل میوه جات و غذاهای حاوی فیبر مثل سبزیجات بیشتر استفاده نماید.

۶- از مواد غذایی سرخ کرده، پر چرب و شور پرهیزید، زیرا باعث سوء هاضمه، سوزش سردل و تشنگی در طول روز می شود.

۷- از غلات و حبوبات به میزان دلخواه در ترکیبات غذای سحری استفاده نمایید.

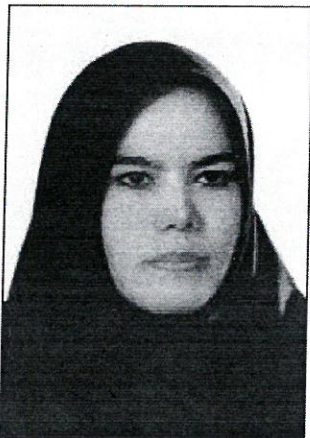
۸- برای کاهش تشنگی می توانید از لیموترش، ماست و سبزی خوردن استفاده نمایید.

۹- در هنگام سحر از خوردن غذاهای خشک کچالو و انواع کباب، حلواهای شیرین و چرب، غذاهای که با ادویه جات زیاد تهیه می شوند، سس، سوسیس، کالباس و دیگر غذاهای آماده پرهیزید.

۱۰- از خوردن چای زیاد خصوصاً پر رنگ در هنگام سحر و نیز قهوه خودداری نمایید زیرا باعث دفع ادرار زیاد و موجب تشنگی در طول روز می شوند.

ماه مهمانی خدا

خانم دکتر نجیبه شریفی، آمر دیپارتمنت قابلگی

پیش درآمد ماه خدا

سلام بر رمضان، سلام بر ماه مهمانی خدا، ماه نزول قرآن، ماه تفکر، توبه و بازگشتن در درگاه خداوند، ماه اجابت دعا، ماه جاری شدن برکات و خیرات الهی به سوی بندگان خدا، ماه مبارکی که در آن شب ها پرفیضی چون شب قدر واقع شده است. ماهی که سرنوشت انسانها در آن رقم می خورد.

خدایا ما را به صراط مستقیم هدایت کن و سرنوشت ما را آنچنان که شایسته بندگان توست رغم بزن

دنیا محل کثت و قیامت محل برداشت است و ماه مبارک رمضان یک فرصت طلایی و بی نظیر برای ما است زیرا به برکت ماه رمضان و توجه به آن، انسانها می توانند گامهای بلندی برای تقرب به خدای سبحان و سعادت جاودان خود بردارند. روزهای ماه رمضان بهترین روزها، شب هایش بهترین شب ها و ساعت هایش بهترین ساعتها است. در ماه مبارک رمضان نَفَسهای ثواب تسبیح دارد، خواب ثواب عبادت دارد و دعاها در آن مستجاب می شود.

بایدها و نبایدهای ماه خدا

- زبان های خود را از آنچه نباید گفت نگاه داریم.
- دیدهای خود را از آنچه دیدنش حرام است، بپوشانیم.
- گوش های خود را از آنچه شنیدنش حرام است باز داریم.
- در اجتماع زن و مرد را مساوی بدانیم، اذهان خود را نور معنویت ببخشیم.
- با خویشان، دوستان، هموطنان خود مهربانی کنیم.
- یتیمان مردم را نوازش کنیم تا بعد از ما با یتیمان ما مهربانی شود.
- بر حس حسادت، حرص و طمع به مال دنیا و بخصوص مال یتیم غالب شویم که آه دل یتیم خانمانسوز است.
- دلجویی کنیم که دل شکستن هنر نیست.
- غرور و تکبر را طرد کرده و تواضع و فروتنی را در خود پرورش دهیم.
- از اعمال ناپسند و گناهان خود توبه کنیم و به سوی خدا بازگردیم.
- دست های خود را در هر ساعت از شبانه روز به خصوص هنگام نماز به دعا بلند کنیم که وقت نماز بهترین ساعت ها است و خداوند با نظر خاص، ندای بندگان خود را لَبیک می گوید.

سخنی چند با خدا

خدایا فقط تو را داریم... خدایا در تمام زندگی پرتو مهر و عطوفت تو را احساس کردیم. خدایا یا ارحم الراحمین با نور معنویت دل ما را روشن کن و در این ماه مبارک توفیق بندگی و تقرب به خود را به ما عطا بفرما!

خدای مردم افغانستان، درد و رنج زیادی کشیده اند، شما را به قلب پاک کودکان، غم و غصه از این مردم را بر طرف ویگانه نعمت زندگی که امنیت است بر این مردم ارزانی دار!

اهمیت آب و تاثیر آن در ماه مبارک رمضان بر روی بدن

خان محمد توسلی

استاد

دانشکده طب

شعبه غزنی

مقدمه

یکی از مهمترین ترکیبات کیمیایی بدن را شامل میشود. زیرا آب در تمام واکنشها و حرکات و رفتار انسان رول دارد آب حدود ۶۰٪ بدن را شامل میشود، به قسمی که انسان تا یک هفته میتواند بدون غذا زنده بماند اما بدون آب حداکثر تا چند روز زنده میماند. شما در بسیاری از مواقع بدون این که کاری انجام داده باشید احساس خستگی می کنید، علت این خستگی ممکن است کمبود آب بدن باشد. آب باعث انتقال اکسیژن و سایر مواد غذایی به سلول های بدن می شود و کمبود آن باعث اختلال در رسیدن این مواد به سلول ها می شود. اگر بدن شما به اندازه کافی پر آب باشد، قلب شما نیز مجبور نیست برای رساندن خون به نقاط مختلف بدن، با شدت بیشتری کار کند.

در این مقاله سعی شده تا مروری کوتاه از خواص آب بر بدن گفته شود، البته با رویکرد ماه مبارک رمضان زیرا در ماه مبارک رمضان نیاز انسان به آب بیشتر میشود. اکنون به خواص آب در بدن اشاره میکنیم:

۱- آب و سلامت پوست

قبل از هر چیز باید بدانید آب منبع خوبی برای سلامت جلد است و با از بین بردن سموم بدن باعث شفافیت طبیعی پوست شما خواهد شد. خطوط ریز و شیارهای پوست به هنگام کمبود آب، بیشتر و عمیق ترمی شوند. نوشیدن آب باعث چاق تر شدن سلول های پوستی و کاهش چین و چروک و جوان کردن پوست می شود. همچنین آب باعث بهبود بخشیدن به جریان خون در پوست می شود و پوست را از وجود ناخالصی ها پاک می کند و امکان تغذیه بهتر پوست را فراهم می کند.

۲- آب و سلامت قلب

با نوشیدن مقدار آب توصیه شده در روز، می توان از بروز حملات قلبی پیشگیری و یا احتمال ابتلا به آن را کاهش داد. طی تحقیق منتشره در نشریه آمریکایی، از نظر

اپیدمیولوژی و احتمال مرگ ناشی از حملات قلبی، در کسانی که روزانه بیش از ۵ لیوان در روز آب می نوشند نسبت به کسانی که کمتر از ۲ لیوان در روز آب می نوشند، ۴۱ درصد کاهش می یابد.

۳- آب و انرژی بدن

میزان انرژی در کسانی که روزانه به مقدار کافی آب می نوشند نسبت به افرادی که بدنشان با کمبود آب روبروست، از سطح بالاتری برخوردار است. کم آبی در بدن می تواند منجر به سستی و خواب آلودگی و در نهایت ضعف عضلات و سردرد شده و همچنین سوخت و ساز بدن را کاهش دهد. درد قسمت پایینی کمر و آرتروز ستون فقرات نشانه ی کمبود آب در ستون مهره ها و دیسک ها است. دریافت آب بیشتر به رفع این مشکلات کمک می کند.

۴- آب و حفظ تناسب اندام

اگر به دنبال کاهش وزن هستید، بدانید که آب باعث افزایش متابولیسم بدن می شود و باعث می شود احساس سیر بودن به شما دست دهد. بنابراین سعی کنید به جای نوشیدن نوشیدنی های پر کالری، آب بنوشید. همچنین چنانچه شما یک گلاس آب یخ بنوشید بدن شما بایستی این آب را گرم کند، در نتیجه مقداری از این گرمای مورد نیاز را از سوزاندن چربی ها به دست می آورد. آب می تواند با تحریک بدن با این تفکر که پر است از افزایش وزن پیشگیری کند و به این ترتیب شما را از زیاده روی در خوردن غذاها باز دارد.

۵- آب و سلول های بدن

آب، حلالی است که در آن بسیاری از موادی که برای اعمال سلولی لازم است حل می شود. آب موادی را که در خود حل کرده است در بدن انتقال داده و از طریق خون و مایع بین سلولی در اختیار سلول ها قرار می دهد. واکنش های بیولوژیکی داخلی بدن در حضور آب انجام می شود. آب برای اعمال داخلی مهمی مانند هضم، جذب و دفع مواد زائد و بسیاری اعمال دیگر ضروری است و موجب تنظیم حرارت در بدن می شود.

۶- آب و بهبود عملکرد دستگاه گوارش

آب باعث سهولت حرکت مواد دفعی در روده می شود و از بروزقبضیت پیشگیری می کند. در واقع آب نیز همانند فیبرها باعث بهبود کارکرد دستگاه هاضمه می شود. جذب بعضی از مواد معدنی از دستگاه هاضمه با کمک مولکول های آب انجام پذیر است.

۷- آب و دفع سموم از بدن

نقش دیگر آب این است که مواد زائد و سمومی مثل اوره را که در اثر متابولیسم مواد پروتئینی در بدن تولید می شود، دفع می کند. به یاد داشته باشید طی هر برنامه سم زدایی از بدن باید از آب استفاده کنید. این ماده حیاتی سموم را رقیق کرده از بدن دفع می کند.

کاهش نوشیدن آب، خطر ابتلا به سنگ های مجرای ادراری افزایش می یابد.

آب باعث رقیق کردن نمک ها و مواد معدنی موجود در ادرار می شود و مانع از تشکیل سنگ های مجرای ادراری می شود. آب مهم ترین ماده سم زدا محسوب می شود. آب با زدودن سموم از بدن به ارتقای سلامت آن کمک بسزایی می کند و دهیدراتاسیون یا از دست دادن آب بدن صدمات شدیدی را بر بدن وارد می کند.

۸- آب و سوزش معده

یکی از فواید آب جلوگیری و درمان سوزش معده است. این عارضه ممکن است به احتمال نشانه ی کمبود آب در بخش فوقانی دستگاه هاضمه بوده و نشانه ی مهم تشنگی بدن است. استفاده از داروهای ضد اسید در درمان این درد، دهیدراتاسیون را برطرف نمی کند و بدن همچنان از کمبود ذخیره آب رنج می برد. با نوشیدن آب، اسید معده، معالجه می شود، از این رو برای سیستم هاضمه مفید است.

۹- آب و آرتروز

اثر دیگر این مایع حیاتی پیشگیری و بهبود آرتروز است.

درد مفصلی روماتوئیدی یا همان آرتروز ممکن است نشانه ی کمبود آب در مفاصل دردناک است. این بیماری در هر دو گروه جوانان و سالمندان مشاهده می شود. استفاده از داروهای مسکن مشکل را برطرف نمی کند بلکه اثرات جانبی را هم در پی دارد. دریافت آب و کاهش مصرف نمک در درمان آرتروز موثر است.

۱۰- آب و کمر درد

تأثیر آب در جلوگیری و درمان کمردرد نیز مطرح شده است. درد قسمت پایینی کمر و آرتروز ستون فقرات نشانه ی کمبود آب در ستون مهره ها و دیسک ها است. دریافت آب بیشتر به رفع این مشکلات کمک می کند.

۱۱- آب و کاهش استرس

۸۵ درصد بافت مغز را آب تشکیل می دهد. به هنگام تشنگی، بدن و مغز، برای انجام فعالیت های خود با فشار و استرس مواجه می شوند. برای کاهش سطح استرس، همیشه به هنگام کار یک لیوان آب بر روی میز خود داشته باشید و یا به هنگام ورزش، یک بطری آب به همراه داشته باشید تا با استرس کمتری به فعالیت بپردازید.

نتیجه گیری:

تأثیرات آب در بدن به قدری مهم است که میتوان به جرات آنرا ماده حیات بشر و موجود زنده دانست، آب حتی در پیشگیری امراض شایع مثل گرفتگی عضلات تأثیر گذار است. نوشیدن آب باعث می شود که عضلات کمتر دچار گرفتگی شوند و اکسیژن رسانی کافی و پاک سازی سموم از آن ها راحت تر انجام شود. همچنین آب به عنوان یک روان کننده در مفصل ها عمل می کند. هنگامی که بدن شما آب کافی داشته باشد، می توانید با قدرت بیشتر و با مدت زمان بیشتری کارهای بدنی را انجام دهید. از موارد دیگر پیشگیری از امراض میتوان به کاهش خطر ابتلا به سنگ های گرده و مثانه اشاره کرد.

آب باعث رقیق کردن نمک ها و مواد معدنی موجود در ادرار می شود و مانع از تشکیل سنگ های مجرای ادراری می شود. سنگ های گرده و مثانه در ادرار رقیق نمی توانند شکل بگیرند، بنابراین خطر ابتلا به این عارضه های دردناک کاهش می یابد، و بالاخره این که گفته می شود آب در جلوگیری از آرتروز قلبی، میگرن، کولیت، آسم، فشار خون بالا، مرض قند در مراحل اولیه، کلسترول بالا، دپرشن، سندرم خستگی مزمن، لوپوس، ام.اس و دیستروفی عضلانی رول دارد.

اعمال شب قدر

چکیده

در طول سال، ساعات، روزها، شبها و ماهها و اساساً زمانهای متفاوتی وجود دارد. اما در میان همگی این زمانها، بعضی به واسطه عنایت و توجه خداوند و اثراتی که بر این زمانها مقرر شده یا اتفاقاتی که در آنها روی داده یا می‌دهد، دارای اهمیت، شرافت و عظمت ویژه‌ای هستند. یکی از این زمانها شب قدر است. در آیین اسلام، این شب با ارزش‌ترین و برترین شب در طول سال است. اهمیت این شب تا حدی است که نه تنها آیات مختلفی از سور قرآن کریم در مورد خصوصیات این شب نازل شده، بلکه سوره‌ای مستقل نیز به این نام و در خصوص شب قدر در قرآن کریم وجود دارد.

در این نوشتار در پی بیان اعمال شب قدر هستیم تا بتوانیم بیشترین استفاده را از این شب عزیز ببریم.

واژگان کلیدی: اعمال شب قدر، فضائل شب قدر، دعا‌های شب قدر.

مقدمه

خدای تعالی در شب قدر حوادث یک سال را تقدیر می‌کند و زندگی، مرگ، رزق، سعادت، شقاوت و چیزهایی دیگر از این قبیل را مقدر می‌سازد که فرشتگان به امر پروردگار، آن را انجام می‌دهند و شیطان در این شب بیرون نمی‌آید تا صبح آن طلوع کند.

«قدر» معانی متعددی همچون قدرت، تقدیر و اندازه‌گیری، تنگ گرفتن، مساوی بودن یک چیز با چیز دیگر بدون کم و زیاد دارد. شب قدر، شبی است که در تمام سال هیچ شبی به فضیلت آن نمی‌رسد و عمل در آن بهتر از عمل در هزار ماه است. در این شب برنامه‌های یک سال هر کس مقدر می‌گردد.

اگر لحظه‌ای درنگ کنیم و کمی با خود بیاندیشیم خواهیم

محمد آصف تقوی / استاد دانشکده اقتصاد و مدیریت

دید که در میان ۳۶۵ شب سال تنها شبی از شبهاست که این چنین مورد عنایت و توجه قرار گرفته و چنان اثراتی بر آن مترتب شده است. بنابراین با اندکی تأمل به این نتیجه خواهیم رسید که باید این فرصت را غنیمت شمرد چرا که در این شب پرخیر و برکت فرصتی بسیار استثنایی آن هم در ماه میهمانی خدا برای ما فراهم شده است که می‌توانیم با توجه و همتی که به کار می‌بندیم بهره بسیار زیادی از آن ببریم.

با رجوع به بیانات ائمه (ع) و بزرگان می‌توان از اعمال و عباداتی که مورد توصیه قرار گرفته‌اند، با خبر شد. از جمله این اعمال می‌توان به احیاء این شب و تفکر و تحصیل علم در باب مسایلی که انسان را به خدا نزدیکتر می‌گرداند اشاره کرد. مثلاً مناسب است در این شب مقداری با خود خلوت کنیم، عملکرد سال گذشته خود را مرور کنیم. اعمال و رفتار خود را در این سال زیر ذره‌بین قرار دهیم و ببینیم در سال گذشته کجا بوده و اکنون به کجا رسیده‌ایم؟

با پرداختن به این افکار می‌توانیم مقدمه استفاده بیشتر از این شب را مهیا کنیم. از خداوند تقدیر بهتری را در سال آینده طلب کنیم. از او بخواهیم که ما را در پیمودن مسیری که مورد پسند اوست کمک کند. همچنین از او که وعده آمرزش در این ماه و به خصوص در این شب به ما داده است در مورد کوتاهی‌های خود طلب مغفرت و آمرزش کنیم و تصمیم بگیریم او را بیش از پیش اطاعت کنیم.

همچنین زنده نگه داشتن یاد خداوند در دل، دستگیری از محرومان و مظلومان و دعای خیر برای سایرین نیز از جمله اعمال سفارش شده هستند.

بدین ترتیب است که هر انسان آگاه و بیدار دل در خدی که در توان و شایسته اوست، می‌تواند هر چه بیشتر خود را

مشمول عنایت و توجه خداوند قرار دهد. به این امید که بتوانیم از این فرصت استثنایی و خیرات بی‌منتهای این شب بهره و استفاده‌ای شایان ببریم.

اعمال شب قدر

اعمال شب‌های قدر بر دو نوع است:

اعمالی که در هر سه شب انجام می‌شود و به اعمال مشترک معروف است و اعمالی که مخصوص هر یک از شب‌های مبارک نوزدهم، بیست و یکم و بیست و سوم است.

اعمال مشترک شبهای قدر

۱. غسل کردن که بهتر است مقارن غروب آفتاب غسل کرده و نماز عشا با غسل خوانده شود. غسل در این شب باعث پاکیزگی جسم و صفای روح و روان می‌شود. در روایت آمده است که پیامبر(ص) در دهه آخر ماه مبارک رمضان هر شب غسل می‌کردند.

۲. خواندن دو رکعت نماز به نیت نماز شب قدر که در هر رکعت بعد از حمد، ۷ مرتبه سوره توحید را خوانده و بعد از نماز ۷۰ مرتبه گفته شود: **اَسْتَغْفِرُاللهَ وَ اَتُوبُ اِلَيْهِ**.

۳. قرآن به سر گرفتن و خدا را به حضرات معصومین علیهم السلام سوگند دادن.

۴. زیارت امام حسین علیه السلام.

۵. احیاء داشتن (بیدار ماندن و عبادت کردن) در این شب‌ها. در روایات بسیاری از پیامبر(ص) و معصومین(ع) نقل شده است هر کس شب قدر را احیا کند، گناهان او آمرزیده شود.

۶. فضیلت و پاداش بسیار دارد که ۱۰۰ رکعت نماز خوانده شود و بهتر است که در هر رکعت بعد از سوره مبارک حمد، ۱۰ مرتبه سوره توحید خوانده شود.

۷. قرائت دعای جوشن کبیر.

۸. طلب آمرزش از خدای متعال و درخواست از خدا جهت نیازهای دنیا و آخرت.

۹. ذکر گفتن و صلوات بر محمد و آل محمد علیهم السلام.

۱۰. خواندن قرآن به هر مقدار که ممکن باشد. چقدر زیبا است که در شب نزول قرآن، کنار چشمه وحی الهی زانو بزنیم و قلب تشنه را از آن سیراب کنیم. خواندن سوره‌های

مبارک دخان و قدر و یس در این شب سفارش بسیار شده است.

۱۱. اعتکاف: پیامبر(ص) فرمود: اعتکاف العشر الاواخر من شهر رمضان يعدل حجّتين و عمرتین. اجر اعتکاف نمودن در ده روز آخر ماه رمضان، مساوی با ثواب دو حج و دو عمره است.

منظور از اعتکاف، توقف نمودن و ساکن شدن در مسجد جامع به قصد قربت و عبادت به مدت سه روز یا بیشتر با رعایت شرایط مخصوص آن که دارای ثواب بسیار زیاد است و از جمله عبادات مستحب می‌باشد که بزرگان دین به انجام آن، اهتمام ورزیده‌اند.

۱۲. توبه و استغفار: بهترین فرصت برای پشیمان شدن از گناهان گذشته و بازگشت به سوی خداوند بزرگ همین شب قدر است. شب قدر شب توبه است که «ان الله يحب التوابين و يحب المتطهرين»

در روایات آمده است که زمانی که گنهکار پشیمان می‌شود و می‌گوید: «الهی انا اسأت؛ يقول الله تعالی و انا سترت» خدایا من بد کردم. خداوند متعال می‌فرماید: من آن را پوشاندم فبقول: «الهی انا ندمت؛ من پشیمان شدم

خداوند می‌فرماید: «و انا قبلت؛ من هم قبول کردم. و می‌فرماید: «ایها الشاب، اذا تبت ثم نقضت، فلا تستحی ان ترجع الینا؛ ای جوان! چنان چه توبه کردی و شکستی، از این که دوباره به سوی ما باز گردی شرمگین مباش. «و اذا انقضت

ثانیا، فلا تستحی او یمنعک الحیاء ان تاءتینا ثالثا، و اذا انقضت ثالثا، فارجع لینا رابعا...» هر گاه برای دومین بار توبه خود را شکستی، شرمگین مباش و مبادا حیا تو را از

بازگشت به سوی ما برای سومین بار باز دارد و اگر بار سوم هم توبه خود را شکستی، باز هم برای چهارمین بار به سوی ما باز گرد.

ما باز گرد.

«فأنا الجواد الذی لا ابخل؛ منم بخشنده ای که بخل نمی‌ورزم. «و انا الحلیم الذی لا اعجل؛ منم حلیم و بردباری که عجله نمی‌کنم. «و انا الذی استر علی المعاصی و اقبل

التائبین و اعفو عن الخاطئین و ارحم النادمین و انا ارحم الراحمین؛ منم آن که بر گناهان پرده می‌افکنم و توبه‌کنندگان را می‌پذیرم و از خطاکاران در می‌گذرم و به

پشیمانان رحم می نمایم و منم ارحم الراحمین. «من ذا الذی اءتی الی بابنا فرددناه؟» چه کسی به درگاه ما آمد و او را رد کردیم؟ «من ذا الذی، لجا الی جانبنا، فطردناه؟» چه کسی به ما پناه آورد و ما او را رد کردیم؟ «من ذا الذی، تاب الینا و ما قبلناه؟» چه کسی به نزد ما بازگشت که او را نپذیرفتیم؟ «من ذا الذی، طلب منا و ما اعطیناه.» چه کسی از ما خواهشی کرد که به او عطا نکرده باشیم؟ «من ذا الذی استقال (استغفر) من ذنبه فما غفرناه؟» چه کسی از ما طلب آمرزش کرد که ما او را نیامرزیده باشیم؟ «انا الذی اغفر الذنوب، و استر العیوب، و اغیث المکروب، و ارحم الباکی الندوب و انا علام الغیوب؟» منم خدایی که گناهان را می آمرزم و عیب ها را می پوشانم و اندوهناکان را یاری می رسانم و بر گریه کننده و زاری کننده رحم می کنم و منم دانای امور آشکار و نهان.

هر عملی دارای آداب و رسوم و شرایط و موانعی است که با رعایت آنها استغفار واقعی تحقق می یابد.

شرایط توبه و استغفار

اول: پشیمانی از گناه (الندم علی ما مضی)
دوم: تصمیم همیشگی بر ترک گناه و کج روی ها و کج اندیشی ها (العزم علی ترک العود الیه ابدا)
سوم: ادای حقوق مردم (ان تؤدی الی المخلوقین حقوقهم)
چهارم: تدارک واجبات (ان تعمد الی کل فریضه علیک ضیعتها فتؤدی حقها)
پنجم: از بین بردن گوشت هایی که از حرام روییده است (ان تعمد الی اللحم الذی، نبت علی السحت، فتذیبه بالاحزان...)

ششم: چشیدن رنج عبادت (ان تذیق الجسم اءلم الطاعة کما اذقته حلاوه المعصیه).

اعمال مخصوص شب نوزدهم

۱. صد بار ذکر "استغفرالله ربی واتوب الیه."
۲. دعای اللهم اجعل فیما تقضی و تقدر من الامر المحتوم... که در کتب ادعیه مثل مفاتیح آمده است.

اعمال مخصوص شب بیست و یکم

۱. دعای اللهم صل علی محمد وال محمد و اقسام لی حلما

یسد عنی باب الجهل... .

۲. زیارت امام علی علیه السلام.

اعمال مخصوص شب بیست و سوم

۱. تلاوت سوره های عنکبوت و روم که امام صادق (ع) فرمود: تلاوت کننده این دو سوره در این شب از اهل بهشت است.

۲. قرائت سوره مبارکه دخان.

۳. قرائت ۱۰۰۰ مرتبه سوره قدر.

۴. دعای اللهم امددلی فی عمری و اوسع لی فی رزقی... .

۵. تلاوت قرآن کریم به هر مقدار که توانستی.

۶. خواندن دعای "یا باطنا فی ظهوره و یا ظاهراً فی بطونه" ... .

مرحوم کلینی در کافی از امام باقر (ع) نقل می کند که آن حضرت در جواب معنای آیه «انا انزلناه فی لیلۃ مبارکة» فرمودند: «آری شب قدر، شبی است که همه ساله در ماه رمضان و در دهه آخر آن، تجدید می شود. شبی که قرآن جز در آن شب نازل نشده و آن شبی است که خدای تعالی درباره اش فرموده است: «فیها یفرق کل امر حکیم؛ در آن شب، هر امری با حکمت، متعین و ممتاز می گردد». آنگاه فرمود: «در شب قدر، هر حادثه ای که باید در طول آن سال واقع گردد، تقدیر می شود، خیر و شر، طاعت و معصیت و فرزندی که قرار است متولد شود یا اجلی که قرار است فرارسد یا رزقی که قرار است برسد و...».

بوتربین اعمال در شب قدر

از شیخ صدوق نقل شده است که فرمود:

و من احیی هاتین اللیلتین بمذاکره العلم، فهو افضل؛

افضل اعمال در احیای این دو شب (بیست و یکم و بیست و سوم ماه رمضان) مذاکره علم است. زیرا در سایه علم و معرفت و آگاهی است که ما به بزرگی این شب و عظمت قرآن پی می بریم و به همین علت است که در روایات آمده است که عالمی که مردم از علم او بهره مند شوند؛ بر هفتاد هزار عابد فضیلت دارد.

نگارنده از خوانندگان گرامی در این شبهای با برکت التماس دعای خیر دارد.

ماه مهمانی خدا

محمد عطا
رضایی،
محصل سال سوم
دانشکده
علوم سیاسی

مقدمه

روزه در واقع یک انقلاب درونی است. روزه داران در ماه مبارک رمضان با روزه گرفتن و خود داری از هر نوع گناه کوشش می کنند در فکر، اندیشه، رفتار و منش فردی و اجتماعی خود تغییر ایجاد نموده و از درون دگرگون شوند و این تغییر را آدمی زمانی می تواند بدست بیاورد که جدا از هر نوع تعلقات شخصی تنها به پرستش خداوند در ماه رمضان مشغول باشد و جز خداوند عالمیان هیچ موجود دیگری را به پرستش نگیرد. رمضان ماه خدا با برکت و رحمت و بخشش گناهان است؛ ماهی که نزد خدا برترین شبها و ساعت‌های آن بهترین ساعتهاست؛ ماهی است که در آن به میهمانی خدا دعوت شده و شما را در این ماه از کسانی قرار داده اند که شایسته کرامت خدا هستند

اینک در این مقاله در نظر است تا به اهمیت ماه مبارک رمضان در آیات و احادیث نبوی پرداخته شده و فواید روزه مورد بررسی و ارزیابی کوتاه قرار بگیرد. خداوند حکیم در هر عبادت مصلحت بندگانش را در نظر دارد، و شخص مکلف در انجام تکالیف خود افزون بر فرمان بری از او امر خداوند پاک، فوایدی نیز کسب می نماید که در این نوشته به بعضی از آنها اشاره شده است.

کلید واژه ها: رمضان در روایات رمضان در آیات، زنجیر شدن شیاطین. آمرزش و غفران.

تعریف ماه مبارک رمضان:

«رمضان» در لغت به معنای شدت حرارت گرفته شده و به معنای سوزانیدن می باشد، چون در این ماه گناهان انسان بخشیده می شود، به این ماه مبارک رمضان گفته اند.

پیامبر اکرم (ص) می فرماید: (۳) ماه رمضان به این نام خوانده شده است، زیرا گناهان را می سوزاند.

در روایات اسلامی نام های بسیار پسندیده و جالبی مانند: «ماه مبارک» و «بهار تلاوت قرآن» در مورد ماه

مبارک رمضان آمده است، زیرا ماه رمضان، ماه نزول قرآن و از شریف ترین ماه های سال است.

فخر رازی در بیان علت حرمت ماه مبارک رجب به فضیلت ماه مبارک رمضان اشاره می کند و می نویسد: «ماه رجب فضیلت ویژه ای دارد- چون ماه ولایت است و خیر و رحمت ویژه الهی در آن فرود می آید، از این رو آن را رجب الاصب می گویند- لیکن هیچ یک از این ها دلیلی برای حرمت بیشتر آن نسبت به ماههای حرام دیگر و اختصاص حرمت مورد اشاره به آن نیست، چرا که ماه رمضان با فضیلت تر از ماه رجب است و «شهرالله الأكبر» نام دارد: السلام علیک یا شهر الله الأكبر: ولی از ماه های حرام به شمار نیامده است.

از میان نام های رمضان، نام «ماه خدا» عالی ترین نام و زیباترین تعبیری است که درباره ماه رمضان به کار رفته است. و این خود، مزیت و روحانیت ویژه ای به این ماه بخشیده است.

رمضان در آیات

از مهم ترین آیاتی که درباره ماه رمضان و روزه گرفتن در آن نازل شده است آیات سوره بقره میباشد که روزه گرفتن را برای فرد انسان ها واجب می کند و می فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده اید روزه بر شما واجب شده همان طور که بر اقوام قبل از شما واجب شده بود شاید با تقوا شوید.

سپس احکام روزه و تکلیف کسانی را که قادر به گرفتن روزه نیستند را بیان می نماید و می فرماید:

و این روزهایی چند است، پس هر کس از شما مریض و یا مسافر باشد باید ایامی دیگر بجای آن بگیرید و اما کسانی که به هیچ وجه نمی توانند روزه بگیرند عوض روزه برای هر روز یک مسکین طعام دهند و اگر کسی عمل خیری را داوطلبانه انجام دهد برایش بهتر است و

گوشت دادن به آن حلال نیست، نگهدارید. با یتیمان مردم مهربانی کنید تا یتیمان شما مهربانی شود. مردم شما زندانی اعمال خود می باشید، با استغفار خود را آزاد کنید. پشت هایتان از گناه سنگین است با طولانی نمودن سجده های خود آن را سبک نمائید. بدانید خداوند به عزت خود سوگند خورده است که سجده کنندگان و نمازگزاران را عذاب نکند و در روزی که مردم برای پروردگار جهانیان بر می خیزند، آنان را با آتش نترساند.

مردم کسی که به مؤمن روزه داری افطار بدهد، ثواب آزاد کردن یک بنده و آموزش گناهان گذشته خود را دارد. عرض کردند: ای رسول خدا همه ما نمی توانیم این کارها را انجام دهیم. حضرت فرمودند: از آتش بپرهیزید، گرچه با نیم دانه خرمایی. از آتش بپرهیزید، گرچه با جرعه آبی.

مردم درهای بهشت در این ماه باز است، از پروردگار خود بخواهید آن را به روی شما نبندد، درهای جهنم نیز بسته است از پروردگار خود بخواهید آن را به روی شما باز نکند، شیاطین هم در زنجیرند، از پروردگار خود بخواهید آنان را بر شما مسلط نکند.

نتیجه

ماه رمضان ماه غفران است. ماه رمضان ماه رحمت است. ماه مبارک رمضان ماه ضیافت الهی است. ماهی که عبد به دنبال معبود و عاشق به دنبال معشوق می گردد. ماه باز شدن درهای رحمت الهی به سوی بندگان الهی و ماه میهمانی حضرت حق. تنها ماهی که خداوند متعال به خاطر شرف و برتری اش از آن در مصحف شریف خود نامبرده است، رمضان است. رمضان ماه شهادت مولی متقیان حضرت علی (ع) است رمضان شانس یک باردرگر برای بنده گانش است تا در این ماه بزرگ توبه کرده و از خدای مهربان خود آموزش گناهان خود را بکند خلاصه ماه رمضان بهترین ماه است.

منابع

1. www.blogfa.com

۲. بحار الانوار (ط-بیروت) ج ۹۳، ص ۳۴۰

۳. همان. فضایل الا شهر الثلاثة ص ۹۵

۴. همان ج. ۹۳ ص ۳۴۲

۵. وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۳۷۵

اینکه روزه بگیرید برایتان خیر است اگر بنای عمل کردن دارید و آن ایام کوتاه ماه رمضان است که قرآن در آن نازل شده تا هدایت مردم و بیاناتی از هدایت و جداسازنده حق از باطل باشد پس هرکس این ماه را درک کرد باید روزه اش را بگیرد و هرکس مریض و یا مسافر باشد بجای آن چند روزی از ماههای دیگر بگیرد. خدا برای شما آسانی و سهولت را خواسته و دشواری نخواست و منظوریست که عده سی روزه ماه را تکمیل کرده باشید و خدا را در برابر این که هدایت تان کرد تکبیر گفته و شاید شکر گزاری کرده باشید.

خدای سبحان ماه رمضان را به نزول قرآن در آن معرفی می کند، پس عظمت این ماه به لحاظ روزه نیست، بلکه معرف حقیقی ماه رمضان، « نزول قرآن بودن » آن است؛ قرآنی که حاوی معارف و احکام فراوانی است که یکی از آنها روزه است؛ قرآنی که هدایت انسان ها را برعهده دارد و شواهد هدایت و فرق بین حق و باطل در آن تعبیه شده است.

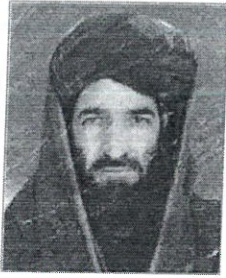
رمضان در روایات:

امام رضا (ع) از پدرانش، از امیرالمؤمنین (ع) روایت نموده که حضرت فرمودند^(۵): رسول خدا (ص) روزی برای ما سخنرانی نمود و فرمود: «مردم ماه خدا با برکت رحمت و بخشش گناهان نزدیک است، ماهی که نزد خدا برترین ماهها، روزهایش برترین روزها، شبهایش بهترین شب ها و ساعت های آن بهترین ساعت هاست، ماهی است که در آن به میهمانی خدا دعوت شده و شما را در این ماه از کسانی قراردادده اند که شایسته کرامت خدا هستند. نفس کشیدن شما در آن تسبیح و خوابیدن تان در آن عبادت و عمل شما در آن مقبول و دعای شما در آن مستجاب است. پس با نیت هایی راست، و دل هایی پاک از خدا بخواهید شما را موفق به روزه آن، و خواندن کتابش نماید. بدبخت کسی است که از آموزش خدا در این ماه بزرگ محروم شود.

باتشنگی و گرسنگی خود در آن، گرسنگی و تشنگی روز قیامت را بیاد آورید. به فقیران خود صدقه بدهید، بزرگان خود را در آن احترام کنید، کوچک ترها را مورد رحمت خود قرار دهید و صلّه رحم به جا آورید. زبان های خود را حفظ کرده، دیدگان خود را از آنچه نگاه به آن حلال نیست و گوش های خود را از آنچه

روزه و تاثیر آن

بر صفای روح ماه رمضان

احمد شاه اسرار
محصل سال سوم
دانشکده
فقه و حقوق

فرض است.

پیامبر اگر در عظمت و برکت این ماه بزرگ بیان کرده می فرماید: وقتی که شب اول ماه رمضان المبارک بیاید، شیاطین و جنات سرکش در بند کشیده می شوند و تمام دروازه های دوزخ مسدود می گردد. و از آن جمله هیچ دروازه مسدود باقی نماند و منادی خداوند فریاد می کند که ای طالب نیکی و خیر پیش آ! وای شایق زشتی و بدکاری بایست و بسیار بندگان نافرمان از طرف خداوند از آتش دوزخ رهایی بخشیده می شوند و این کار در هر شب ماه رمضان صورت می گیرد (جامع ترمزیو این ماجه)

در مورد اهمیت روزه باید گفت که قرآن مجید شهادت می دهد که روزه در تمام ادیان آسمانی فرض بوده و در نظام عبادت هر امتی حیثیت بخش لازمی را داشته است. همان طور که در قرآن فرموده (کما کتب علی الذین من قبلکم) یعنی طوری که فرض گردانیده شده بود بر کسانی که پیش از شما بوده اند. (البقره ۱۸۳) این آیه مبارک تنها یک مساله تاریخی را بیان نمی کند بلکه برای روشن کردن این حقیقت مهم است که روزه با تربیت نفس انسانی ارتباط خاص دارد و در تذکیه نفس دارای تاثیر فطری می باشد. حتی این که تذکیه نفس بدون روزه تکمیل نمی گردد. و عبادت دیگری بدیل آن نمی باشد. به همین دلیل در شرایع تمام پیامبران فرض بوده است.

پیامبر خاتم صل الله علیه و آله وسلم اهمیت روزه را واضح نموده و می فرماید: هر شخصی که بدون عذر شرعی و مرض یک روزه را نیز ترک کند، اگر تمام عمر را روزه بگیرد، باز هم تلافی آن نمی گردد.

(احمد ترمذی، ابوداود)

روزه را در عربی صیام گویند که به معنای باز ایستادن و یا ترک کردن چیزی می باشد.

در اصطلاح شریعت منظور از روزه آن است که از اذان صبح تا اذان مغرب فرد برای اجرای فرمان الهی از هر آنچه که روزه را باطل می کند پرهیز نماید.

البته روزه حقیقی تنها به خودداری از خوردن و نوشیدن خلاصه نمی شود بلکه زمانی حقیقت روزه به جا آورده می شود که با احساس و شعور کامل گرفته شود و از تمام مکروهاتی که روزه را بی روح می سازد، پرهیز شود. روزه حقیقی آن است که روح، قلب و تمام توانایی انسان از نافرمانی خداوند متعال نگهداشته شود. پیامبر صل الله علیه و آله می فرماید: وقتی که روزه می گیری لازم است که گوش هاف چشم ها، زبان، دست ها و تمام اعضای بد خود را از کارهای ناپسند بازداری. (کشف المحجوب).

همچنین منظور از اینکه روزه دار باید با شعور و آگاهی روزه بگیرد این است که بر وجود خداوند ایمان داشته باشد و به وعده های او مومن بوده و متیقن باشد که لزوما اجر عمل خویش را در آخرت خواهد یافت. و این که خداند به اساس علم و حکمت و عدل کرم خویش اجر خواهد داد.

پیامبر گرامی اسلام این ماه را شهرالله یعنی ماه خداوند خوانده و بدین ترتیب آنرا شرف نسبت بسوی خداوند متعال را بخشیده و آنرا از تمام ماه ها برتر قرار داده است. در قرآن مجید سه دلیل برای عظمت و فضیلت روزه آمده است:

۱- نزول قرآن، یعنی قرآن کریم در این ماه نازل گردیده است

۲- لیل القدر، یعنی در این ماه چنان یک شبی با برکت است که در خیر از هزار ماه بهتر می باشد.

۳- فرضیت روزه، یعنی گرفتن روزه در این ماه بر مسلمانان

رمضان،

معاد انسان با خدا

علی رحم حسنی، دانشجوی سال سوم دانشکده علوم سیاسی

و قیام، ماه پاکی و پاکسازی و گزینش، ماه نزول قرآن...
روزه اگر آنگونه باشد که خدا خواسته و پیامبر توصیه
فرموده و امامان تعریف کرده اند، انسان مومن به جایی
میرسد که به فرموده امام صادق (ع) خواب روزه دار،
عبادت است، و سکوتش تشبیه، و عملش مقبول و دعایش
مستجاب. روزه، سازنده ی انسان و مهارکننده ی قوه غضب
و شهوت است.

پس با گرسنگی کشیدن، گذرگاه های شیطان را تنگ
سازید.

آری... مصیبت زده کسی است که رخصانی بر او بگذرد و
او در خود، و در اندیشه و عملش، در عبادت و
اخلاقش، تحولی پیش نیاورد.

رمضان، فرصت مناسبی برای محاسبه و به خود پرداختن و
به خدا رسیدن است. از لحظه لحظه اش، از هر روز و شبش
باید سود برد، امام زین العابدین (ع) چنین نیایش می کند:
خدا یا همراه با ناپدید شدن هلال این ماه، گناهان ما را نیز
محو گردان و با پایان رسیدن، روزهایش از لغزشهای ما
در گذر، به گونه که وقتی این ماه، تمام می شود ما از خطا
ها تصفیه شده باشیم و از سیئات خالص گشته باشیم...

رمضان، فرصتی برای خود سازی است. پس این گوی
و این میدان... این ما و این فرصت و زمینه.

میبینم آیا می توانیم در این ماه چهره ی جدید از خویشتن

دل را در چشمه طاعت باید خلا بخشید، قلب را باید با
یاد خدا صفا، نفس را با کمند تقوا باید مهار کرد و فکر را
باید برای خدا خالص، زندگی روزمره را باید باب طبع
و پسند و رضای حق ساخت، و... چه فرصتی بهتر از رمضان!
خداوند هم برای پذیرش بندگان، اوقات و شرایط را امتیاز
بیشتری داده است، از جاهها، مسجد ها را به خصوص مسجد
الحرام، از روز های هفته جمعه، از ساعات شبانه روز،
اواخر شب و طلوع فجر، و از ماه های سال رمضان را.
رمضان ماه ضیافت خدا است. خداوند میزبان است و بنده
گان او مهمان، و نیایش اقرب و وسیله پذیرایی.

و قلب های روشن فدیه بنده گان به آستان خداوند است،
و دیده گان اشکیارو دل های امیدوار، سرمایه ی عابدان.
و لب ها مترنم به ذکر خدا و تلاوت قرآن، زمزمه گریان به
بزم عشق!...

رمضان ماه هجرت از سیئات به حسنات است فصل باز
یابی خود گمشده است. ایام تقویت اراده و مالک نفس
شدن و مهار زدن به تمنیات است. خداوند این ضیافت
رمضان را برای همین گسترده است. لعلکم تتقون ایاماً
معدودات رمضان ماه قرب است، ماه یافتن و رسیدن است.
امام سجاد (ع) میفرماید: ستایش از آن خدایی است که
یکی از راههای که پیمودنش انسان را به رضوان حق می
رساند، ماه رمضان قرار داده است ماه روزه، ماه اسلام

را که نورانی تر و کمال طلب تر است به خدا بنما یانیم! دل را باید خانه خدا ساخت تا ابلیس در آن راه نیابد. ما یک دل بیشتر نداریم و با یک دل نمی توان دو دلبر داشت.

گرچه روزه یاد آور سخت ها و گرسنگی ها محرومین و بینوایان است، گرچه رمضان تجربه عینی و ملموس تهی دستان و گرسنگان است، لکن هدف اصلی، پاکسازی جان و تطهیر قلب و تصفیه ی باطن و تقویت اراده و تمرین اطاعت و تجربه ی عبودیت و غلبه بر شکم و شهوت است. و این ها در صورت فراهم می آید که سراسر وجود انسان و تمام اعضاء انسان، روزه دار باشد. وگرنه، حاصل روزه فقط گرسنگی و تشنگی خواهد بود و دیگر هیچ. امساک و خود داری از خوردن و آشامیدن و همخوابی، کمترین مرحله روزه است. چشم روزه دار، باید از نگاه های حرام و شهوتبار دور باشد. زبان روزه دار، باید از دروغ، تهمت، سخن چینی، ناسزا گویی، جدل و مخاصمه، هذیان و بیهودگی پاک باشد.

کام روزه دار باید با یاد خدا شیرین شود و دهانش با خواندن دعاها و تلاوت آیات قران معطر و خوشبو گردد، گوش روزه دار باید از شنیدن نارواها و حرام ها دور باشد. دست و پایش از تعدی و تجاوز، مصئون باشد.

قلب روزه دار باید از پرداختن به غیر خدا دوری کند و در ذهن و دل اندیشه و همت و اراده، و نیت صائم جزا و کسی دیگر و چیزی دیگر نباشد و ظرف قلبش جز محبت و یاد خدا، چیزی در برنگیرد و این مرتبه ی صدیقان و اولیاء الله است که در این ماه بیش از همه وقت به میعاد خدا میروند. خدایا توفیق طاعت و عبادت مان بده که در این ماه برای تو باشیم. قلبمان را به جلوه ی ذکر جلا بده، ایمان مان را به برکت رمضان بیفزای، پوششی از اخلاص براندام اعمال مان بکش باطن ما را بهتر از ظاهرمان ساز، عمل ما را مطابق قول مان قرار بده.

منابع:

۱- مجمع البیضاء ج ۲ ص ۱۲۴ و ۱۲۵

۲- صحیفه سجاده دعای ۴۴

۳- قران کریم

ارتباط نزول قرآن باشب قدر

سیدحیات الله هاشمی محصل سسمتر پنجم فقه و حقوق

مقدمه

چرا قرآن در شب قدر نازل شد و در ایام و شب های دیگر نازل نشد؟ کدام ویژگی در این شب وجود دارد که اراده خداوند به آن تعلق می گیرد تا قرآن را در آن شب نازل کند؟ از آن جای که قرآن یک کتاب مقدسی هست که در عرض خود همه افراد بشر را شامل می شود بدون در نظر گرفتن جنسیت، قومیت، زبان .... و در طول خود همه زمان ها را شامل می شود به خلاف سایر کتب آسمانی که برای یک مدت زمان محدود و خاص و قوم معین بوده است باید دریغ زمان مقدسی هم چون شب قدر نازل شود. ان طوریکه می گویند همه چیز بهاری دارد و بهار قرآن ماه مبارک رمضان است شب های قدر هم که در ماه رمضان هست بهترین شب های این ماه به حساب می آید.

کلید واژه ها:

شب قدر، هزار ماه، آموزش و غفران، سر نوشت یک ساله

۱- ماه مبارک رمضان ماه خداست:

طبق خطبه شعبانیه ماه مبارک رمضان ماه خداست، در حالیکه همه ماه ها به خدا تعلق دارد اما پیامبر اسلام این ماه از انجایی که از اهمیت خیلی بالایی بهر مند است و این ویژگی در ماه های دیگر وجود ندارد از آن به شهر الله تعبیر می کند و شب قدر هم در همین ماه مبارک رمضان است. بنابراین جا دارد که کتاب مقدس خدا در همین شب نازل شود و این پیوند کاملاً منطقی است.

۲- در شب قدر سرنوشت یکسال تعیین میشود

از آن جایی که شب قدر را شب سرنوشت گفته اند که جمیع مقدرات بنده گان در تمام سال در آن شب تعیین میشود و در روایات هم آمده است که در شب قدر مقدرات یکسال انسان تعیین میگردد و قرآن هم که یک کتاب آسمانی و سرنوشت ساز است در این شب بزرگ نازل شده است.

۳- شب قدر از هزار ماه هم بهتر است:

فضیلت شب قدر ان اهمیت دارد که خداوند آن را بهتر از هزار ماه می داند که به اندازه عمر یک انسان ۸۰ ساله می شود. و قابل ذکر است اینکه فضیلت شب قدر قبل از نزول قرآن کریم بوده چنانچه خداوند میفرماید: ما قرآن را در یک شب مبارک نازل کردیم. مطابق این آیه شریف بعد از اینکه شب

قدر مبارک گردیده است قرآن نازل شده است و اما نزول قرآن کریم در این شب به فضیلت این شب افزوده است.

۴- در این شب گناهان آمرزیده میشود

طبق حدیث نبوی کسیکه در شب قدر به پا خیزد و آن شب را از روی ایمان و محاسبه و اخلاص بیدار باشد گناهان گذشته اش بخشیده می شود.

مسلمانان در ماه مبارک رمضان و به خصوص در شب های قدر قرب بیشتری به خداوند پیدا میکنند و بیشتر تذکیر نفس در این ماه پیدا میکنند. به جاه است که قرآن در چنین شب مبارک نازل شود.

در اینکه شب قدر کدام یکی از شب های ماه مبارک رمضان است مشهور و معروف ان است که شب قدر در دهه آخر ماه مبارک رمضان و یکی از شب های بیست و یکم و یاشب بیست و سوم است.

در روایتی آمده است که شب قدر شب بیست و یکم و یاشب بیست و سوم است. اما در بعضی روایات تاکید بر شب بیست و سوم شده است.

لیکن شب قدر طبق بعضی از روایات اهل تسنن شب بیست و هفتم است.

طبق احادیث، قرآن در شب قدر به شکل دفعی به قلب پاک پیامبر نازل شده، یعنی قرآن دونزول دارد که قرار زیر است، قرآن در شب قدر از بیت المعمور به قلب پاک پیامبر به صورت دفعی و جمعی نازل شده است.

نتیجه:

نزول قرآن باشب قدر کاملاً ارتباط دارد. قرآن یک کتاب مقدس است و سرنوشت ساز است در زمان مقدس و زمان سرنوشت ساز نازل میشود و احادیث و روایات این ادعا را ثابت میکند.

منابع:

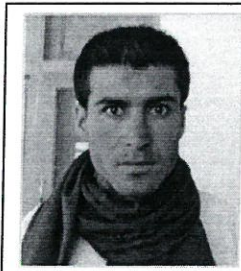
۱- تفسیر نمونه جلد ۲۷ ص ۱۷۸

۲- قرآن کریم سوره دخان ایه سوم

۳- خطبه شعبانیه پیامبر اکرم ص

۴- <http://makarem.ir>

رمضان ماه ضیافت الهی!

سید علی سجادی،

دانشجوی

سمستر اول

دانشکده علوم سیاسی

گسترده و لطف حق با آغوش باز، از او استقبال میکند و از وعده عفو و اغماض مزده ثواب و عطا به او میدهد، اینجاست که آدمی احساس لذتی آمیخته با شرم، و نشاطی همراه با زاری، در خود میکند و می خواهد از خدای خود پوزش طلبد و دور از چشم اغیار در خلوتی خاموشی با خدا، دمساز گردد، بگریزد و بنالد، و سر بر آستانه شکوه او بساید، چه لذت بخش است هنگامی که چشم ها در خواب، و دنیا آرام و صدا ها خاموش است آدمی در خلوت دل خواه، اعمال را در نظر مجسم کند و به گذشته های خود ژرف بنگرد. چه شیرین است هنگامی که زمزمه آرام مناجات از اشک چشم طراوت گیرد و از سوز دل حرارت پذیرد و آنگاه که طنین دلکشش در پرده نازک شب بلغزد و در دست نسیم سحری سرگردان و بسوی خدا بالا رود که (الیه یصعد الکلم الطیب) زمزمه که از اخلاص و عشق سرچشمه گرفته و از سوز دل برافروخته شده باشد، آنانکه سحرها، بادعای پرشور ابو حمزه ثمالی که از قلب عاشق امام سجاده (ع) برخواسته است، انس و الفت داشته اند آنانکه، حلاوت یارب یارب شبانه را چشیده اند و در قنوت نماز شب ساعتها بر روی پای خود ایستاده اند، باور دارند که هیچ لذتی بالذات مناجات برابری نمی کند و پیوسته فریاد نیاز شان بلند است.

منابع

۱. دقایقی با قرآن، محسن قرائتی
۲. رمضان ماه ضیافت الهی، محسن قرائتی

با فرا رسیدن ماه مبارک رمضان، هر ساله مسلمانان به ندای ملکوتی یا ایها الذین آمنوا لیکم گفته فرمان کتب علیکم الصیام را امتثال می نمایند. با حلول این ماه پر برکت، ملت مسلمان افغانستان در کنار سایر ملل مسلمان جهان، با تمام گرفتاری ها، مشکلات اقتصادی، گرمای هوا، با امساک و دست کشیدن از نیازهای اولیه زندگی سپری نموده، قدرت ایمان و میزان پابندی شان را به دستورات الهی به نمایش می گذارند.

رمضان ماه ضیافت و مهمانی خداست رمضان ماه داد و ستدی است که بهای آن خدا و کالایش امساک و پرهیز از مشتهیات است که خداوند فرمود (الصوم لی وانا اجزی به) رمضان بهاری است که گلهای اجابت دعا، در آن شگوفا می شود و درهای رحمت الهی پیوسته گشوده اند، و ابواب عذابش بسته، رمضان ماه مساوات و برادری، دگر گرای و همدردی ثروتمندان با تهی دستان است، رمضان ماه پیرایش دل از آلودگی ها، ماه راز و نیاز با معبود، ماه سحر خیزی و شب زنده داری است، روح هر مسلمان در این ماه به برکت روزه و شب خیزی و دعا اوج میگیرد و پیوندش با خدا استوار تر و محکم تر می گردد، در این ماه رشته هایی که هوی و هوس و خود خواهی ها و خود بینی ها بر بال جان انسان بسته و روح را از سیر در فضای نورانی وافق های بالا باز داشته است کم و بیش گسسته شده و انسان امکان آزادی و اوج گرفتن خود را باز می یابد در این ماه بزرگ زنگ گناه از آینه دل روزه داران سحر خیز زدوده شده و دل آنها باز جلوه خدایی و جمال ملکوتی را در خود منعکس می سازد، این ماه، ماه بهار تلاوت قرآن، و فصل مناجات با پروردگار است، بنده ای که یازده ماه از حریم قرب الهی بدور افتاده ناگهان خود را در آستانه رحمت او می بیند در حالی که پذیرایی الهی در برابر او

فوائد روزه ماه مبارک رمضان

مقدمه:

حلول ماه مبارک رمضان، ماه مهمانی خداوند، ماه مغفرت و رحمت، ماه نزول و فرود آمدن کلام ناب و پر محتوای الهی را برای کافه امت اسلامی تبریک و تهنیت عرض میدارم.

قبل از هر سخن پرسش مطرح است که آیا روزه گرفتن برای انسان مفید است یا مضر؟

معده که عضوی از اعضای مهم و اساسی بدن انسان است که اگر آسیب ببیند بقیه اعضا بدن به تبع آن آسیب دیده و مریض خواهد شد، معده که یکی از سیستم هاضمه در بدن انسان است در صورت خالی بودن از غذا مایع زرد رنگ که از سلولهای کبد ترشح می شود (زهره) که روی غذا می ریزد و آنرا هضم میکند در صورت عدم غذا در معده زهره که در معده می ریزد دیوارهای معده را تخریش و بالاخره منجر به زخم معده میگردد.

در فصل گرمای تابستان ۱۳۹۳ که مصادف است با ماه مبارک رمضان، که انسانها در حدود ۱۷ ساعت در روز روزه می گیرند در این مدد قطعا در معده غذاباقی نمانده و معده خالی می شود و وقتی که این گونه باشد منجر به زخم معده گردیده و انسان مریض میگردد!

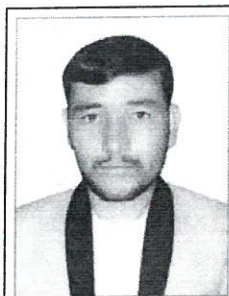
ما در اصول قاعده داریم که میگوید دفع ضرر محتمل واجب است و همچنان در روایات هم داریم که می فرمایند حفظ جان برای انسان واجب است.

وقتی که این طور باشد انسان چه باید کرد؟!

آیا بدستور خداوند متعال مخالفت کنیم که می فرمایند:

«اتموا الصیام...» یا از دستور عقل و شرع که می گوید حفظ جان و دفع ضرر محتمل واجب است اطاعت کنیم؟

پاسخ که داده میشود انگونه است که: در سیطره حکومت الهی نظم و نظام وجود دارد که، همه اموراتش بر اثر تدبیر حکیمانه و عالمانه است وقتی دستوری برای بندگانش چه در چوکات واجب یا مستحب صادر می گردد قطعا مصلحت و منفعت

سید محمدرضا
موسوی،
دانشجوی سال سوم
دانشکده
فقه و حقوق

در آن نهفته است، وهم چنان نهی که از طرف خداوند صورت می گیرد چه در قالب حرمت یا کراهت حتما مفسده یا ضرری در آن وجود دارد که عقل انسانها اغلبا این مصالح و مفاسد را درک نمی کنند.

پس روزه که یکی از واجبات الهی و از جمله فروع دین، که تاکید فراوان در گرفتن آن در بقیه ایام به خصوص در ماه مبارک رمضان صورت گرفته، یقینا مصلحت و فایده وجود دارد که به بعضی از آنها اشاره میشود.

الف) فواید روزه

فلسفه عالی و فایده مهم روزه گرفتن همان است که در قرآن آمده است

«روزه باعث ایجاد تقوا در انسان میشود»

ولی در کنار آن فواید دیگر نیز برای روزه گرفتن وجود دارد که بنوبه خود اهمیت دارد که ذیلا بررسی می شود:

۱- فایده معنوی و تربیتی

روزه با کیفیتی که دارد در حقیقت روح معنوی و ایمانی انسان را تقویت و اراده او را در اجتناب از معاصی و گناهان قوی و نیرومند میگرداند و رمضان ماه خود سازی و تزکیه است.

پیامبر اسلام می فرماید: «برای هر چیز باب است و باب عبادت روزه است» ۱.

و روزه عبادت نسبتا مشکل است که باید بنده خدا به این

عبادت مهم تن در دهد که از این باب و دروازه وارد عبادت دیگر شود، بنابراین روزه دروازه عبادت است به معنای اینکه خود سازی و مقاومت در انجام عبادت را از روزه باید شروع نمود در حدیث قدسی آمده است «هر حسنه و عمل نیکی به ده برابر تا هفت صد برابر پاداش دارد مگر روزه، زیرا به راستی روزه متعلق به من است و من مستقما ثواب و جزای روزه را امیدم».

۲- فایده اجتماعی

روزه موجب تهذیب جامعه، و تداوم روح تعادل و هم بستگی و برادری بین مسلمین و همدردی و هم نوازی، استحکام پایه های فضایل اخلاقی و منهدم ساختن رذایل اخلاقی از قبیل فسق و فجور، فحشا و جنایت می باشد،

از نتایج بارز روزه، برانگیختن حس همدردی نسبت به مستمندان و هموعان تنگ دست است، آنانکه زندگی آسوده دارند و رنج فقر و طعم گرسنگی و تشنگی را نچشیده اند،

ممکن است از حال مستمندان غافل بمانند و روزه وسیله ای است که آنان را از غفلت می رهاند و رنج مستمندان را به یاد آنان می آورد تا به دست گیری فقیران همت گمارند و به درد دل آنان برسند، از سوی به احسان، اطعام و انفاق به مستمندان در ماه مبارک رمضان بسیار سفارش شده است و از طرف دیگر گرسنگی و تشنگی روزه موجب درک رنج مستمندان می گردد.

و بدین ترتیب ثروتمند به فقیر نزدیک می شود و احساس رقت می یابد و احسان و انفاق فزونی می گیرد و جامعه کمک به هم نوع را می آموزد تا به مسلمانان احسان نسبت به هم بپردازد.

و با تمرین بر این صفت ارزنده انسانی جامعه را از کینه و کدورت برهاند و برادروار در کنار هم از نعمت های الهی بهره بگیرند و شایسته است که روزه داران به همه این نکات انسانی روزه توجه کنند.

و بکوشند فریضه روزه را آن چنان که باید بجا آورند به جا آورند و ماه مبارک رمضان را آن چنان که سزاوارند تا همگان از برنامه های سازنده اسلامی بهره مند شوند.

۳- فایده اقتصادی

روزه سدی در مقابل اسراف و تبذیر بوده و باعث عدم تبذیر و شکافی طبقاتی از نظر اقتصادی است زیرا به وسیله بذل و بخشش و انفاق مالی، هج گاه فردی در اجتماع مسلمین گرفتار فقر و تنگ دستی نخواهد شد حضرت علی (ع) مفرماید:

«فقر و تنگدستی، مرگ بسیار بزرگ و فجع است» ۲

زیرا سختی مرگ یکبار، اما سختی فقر و تنگ دستی بیشمار است روزه فریضه ای است که مسلمانان را از غرق شدن در مادی گرایی و حرص از برای لذت های مادی و مسابقه برای مصرف و تن پروری می رهاند و به اومی آموزد که به فکر دیگران نیز باشد و بر خواهش های جسمانی خویش مسلط گردد و به مصرف قدر نیاز قناعت ورزد و از اسراف و تبذیر پرهیزد. روزه به مسلمانان قناعت را می آموزد و ارزش این صفت و تاثیر آن در ایجاد صفت برجسته دیگر همچون زهد و بخشش بسیار است.

قانع از دیگران بپایز است و تن به ذلت و خواری نمی دهد، جامعه که روح قناعت را می پرورد بر خود متکی خواهد بود و با دوری از مصرف بی اندازه می تواند بر پای خویش بیاستد و از دیگران بی نیاز باشد.

۴- فایده جسمی و بهداشتی

همانگونه که انسان از نگاه روحی و روانی نیازمند به تفریح و استراحت دارد، معده که عضوا از اعضای بدن انسان است نیز نیازمند به تفریح و پالایش دارد، دانشمندان کشف کردند که اکثر امراض از معده نشات میگرد و برای جلوگیری از این امراض باید روزه گرفت تا معده از فعالیت نیفتد.

روزه از نظر بهداشت جسم و سلامت بدن مخصوصا در سلامت معده و پاک سازی از انواع غذاها که موجب بیماری هاست اثرات فوق العاده دارد. معده از اعضای پر کار اندام آدمی است و با سه وعده غذا که معمول مردم است تقریبا در همه ساعات دستگاه به هضم، تحلیل، جذب، و دفع مشغول است روزه باعث میشود که از یکسو این اعضا استراحت کند، و از فرسودگی مصون بماند و نیروی تازه بگیرد و از سوی، دیگر ذخایر چربی که زیان های مهلک دارند از بین

رفته و کاسته شود.

و پیامبر گرامی اسلام می فرمایند: «آن کس که عادت به پر خوری داشته و زیاد می نوشد قلبش سیاه می گردد یعنی آمادگی بیشتری برای جنایت و کارهای زشت پیدامی کند و نمی تواند مخلصانه و با حال بندگی و عبادت خدا را انجام دهد.»

ب) امتیازات ماه مبارک رمضان

ماه مبارک رمضان امتیازاتی دارد که موجب فضیلت و برتری آن بر سایر ماه ها شده است که به بعضی از ان فضایل اشاره میشود:

ماه نزول قرآن:

شهر رمضان الذی انزل فیہ القرآن هدی للناس و بینات من الهدی و الفرقان^۳

یعنی ماه رمضان ماه است که قرآن در این ماه برای ارشاد و رهنمایی بشریت نازل گردیده و فرق میان حق و باطل در آن وجود دارد.

قرآن قانون اساسی مسلمانان است و این کتاب نه تنها قانون اساسی برای این دنیا بلکه، سرنوشت و زندگی آخرت و جهان دیگر را نیز رقم میزند.

ماه استجابت دعا:

پیامبر گرامی اسلام مفرماید: «دعاؤکم فیہ مستجاب»^۴

ماه قبول عبادت:

۱. در فراز دیگر از سخنان آن حضرت چنین آمده است:

«و عملکم فیہ مقبول» یعنی عمل شما در این ماه مورد قبول پروردگار عالم قرار می گردد.

ماه برکت، رحمت و مغفرت:

۱. چون ماه رمضان ماه خداوند است و در این ماه بندگان خداوند مهمان خداست در میان بندگان هم رسم است که، اگر مهمان در خانه انسان بیاید او را به وجه احسن مورد اکرام و احترام قرار میدهد.

و اگر همین مهمان برای صاحب خانه خیانت کرده باشد و حالا که مهمان این خانه است از میزبان خود خواستار عفو و بخشش شود میزبان یقیناً او را خواهد بخشید، خداوند منان که رؤف و مهربان است و رحمتش شامل تمام بندگان می شود.

اگر بنده اش در این ماه دست توبه به درگاه خداوند بلند کند و از عمق دل خود راجع و گناه کار محسوب و تمام اعضا و جوارح خود را متوجه خداوند سازد و از خداوند طلب آموزش گناهان کند یقیناً خداوند منان که جز سعادت و خوشبختی بندگان چیز دیگری نمی خواهد او را خواهد بخشید.

۲. ماه تسبیح نفس ها و عبادت خواب ها:

پیامبر گرامی اسلام مفرماید:

«انفسکم فیہ تسبیح و نومکم فیہ عبادة»

در این ماه نفس که یکی از نعمت های خداوند است و نفس کشیدن (دم بازدم) که در اختیار خود انسان نیست تسبیح حساب.

و خواب که در بقیه ایام یکی از افعال مباح است که در ذات خود نه ثواب دارد و نه گناه در این ماه عبادت محسوب میشود.

۶- ماه بسته بودن درهای جهنم و باز بودن درهای بهشت^۵

علامه طباطبایی در فضیلت ماه مبارک رمضان می فرماید: فرارسیدن ماه مبارک رمضان درهای رحمت پروردگار به روی بندگان گشوده می شود و درهای جهنم مسدود، نورانیت خاص در روح انسان پدید میاید و برای عبادت و تهذیب نفس و اصلاح اخلاق آمادگی خاص در روزه داران نمودار می گردد.

گفتار خود را با آروزی به اتمام رسانم: خدایا! آنقدر پاکم که کمکم کنی، و نه آنقدر بدم که رهایم کنی، میان این دو گمم، هم خود را وهم ترا آزار میدهم. هر قدر تلاش کردم نتوانستم آن باشم که تو خواستی، و هر گیز دوست ندارم آن باشم که تو رهایم کنی، آنقدر به تو تنه ایم که بتو یعنی «هیچ» یعنی «بوج» خدایا هیچ وقت رهایم مکن.

منابع:

۱- محجته البیضاء، ج ۲، ص ۱۲۲

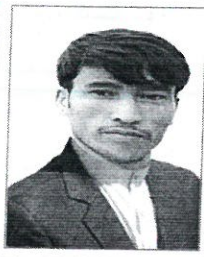
۲- میزان الحکمه، ج ۷، ص ۵۰۴

۳- بقره، ۱۸۵

۴- محمدی ری شهری

۵- منتخب میزان الحکمه ص ۲۲۴

بهار قرآن بهار هدایت و روشنگری

محمدحسین «ناصری»
محصل سال دوم
دانشکده
فقه و حقوق

۲. جایگاه روزه

در ماه مبارک رمضان، یکی از واجبات، روزه گرفتن است. بیان اجر و پاداش روزه در این ماه، زمینه اهتمام به این واجب الهی را فراهم می‌سازد.

همچنین رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: کسی که روزه او را از غذای مورد علاقه اش باز دارد، بر خداوند حق است که از غذای بهشت به او بخوراند و از نوشیدنیهای بهشت سیرابش کند.^[۳] همچنین لازم است که عواقب روزه خواری و عذابهای اخروی آن بیان شود. ما از باب نمونه یک روایت را بیان می‌کنیم. امام صادق (ع) فرمودند: کسی که یک روز از ماه رمضان را بخورد، روح ایمان از او خارج می‌شود.^[۴]

۳. پرورش تقوی

از مسائل مهم در ماه مبارک رمضان پرورش روحیه تقوی و پرهیزگاری در مسلمانان است.

بیان موضوعاتی در زمینه گناه شناسی، راههای تقویت تقوی و روحیه پرهیز از گناه، عواقب گناه در دنیا و عذابهای اخروی گناه، می‌تواند بسیار مؤثر بوده، زمینه رشد و هدایت مردم را فراهم سازد. حالت روزه داری یکی از بهترین موقعیتهای برای تقویت روحیه پرهیز از گناه می‌باشد.

قرآن مجید می‌فرماید: «ای مؤمنان! روزه بر شما واجب شد، همان گونه که بر پیشینیان شما واجب شده بود؛ شاید پرهیزگار شوید.»^[۵] در این آیه فلسفه تشریح روزه، تقوی قلمداد شده است.

پیامبر اسلام (ص) در توصیه‌های خویش برای ماه رمضان می‌فرماید: زیانتان را حفظ کنید و چشمانتان را از آنچه نگاه بدان حرام است فرو بندید و گوشه‌ایتان را از آنچه شنیدن آن حلال نیست، ببندید.^[۶]

۴. توبه

رمضان ماه میزبانی خداوند و مهمانی بندگان او برای پرورش روح معنوی و الهی بندگان و بالا بردن کمال و معنویت انسان‌های بیدار و هوشیار است.

ماه مبارک رمضان ماهی است که خداوند سفره، مغفرت و رحمت خود را گسترانده و آماده پذیرایی از بندگان صالح خود

مقدمه

بار دیگر با فرا رسیدن ماه پربرکت رمضان سفره ضیافت الهی پهن می‌شود. بندگان خدا همه به مهمانسرای حضرت حق دعوت شده‌اند، ماه رمضان، یکی از بهترین فرصت‌ها برای هدایت انسان هاست. سفره پر نعمت و بی دریغ الهی در این ماه در برابر انسان گشوده شده است. آخرین و کامل‌ترین اساسنامه زندگی بشری و بهترین متن تربیتی تاریخ پیامبران (قرآن کریم) در این ماه فرود آمده است.

عالمان دین و روحانیون بزرگوار، این واسطه‌های فیض و نعمت الهی، برای استقبال و پذیرایی از دعوت شدگان الهی کمر همت می‌بندند و به آهنگ تبلیغ معارف دین و احکام شریعت، رهسپار شهرها و روستاهای میهن بزرگ اسلامی می‌شوند. بدین سبب از مساجد و حسینیه‌ها و بسیاری از منازل مبارک و نورانی مؤمنان صدای شیرین دعا و نیایش بلند و آماده پذیرایی از مهمانان خداست.

کلید واژه‌ها:

اهمیت ماه رمضان، جایگاه رمضان، پرورش تقوی، توبه، روزه قلب، دعا

۱. اهمیت ماه رمضان

پیامبر اسلام (ص) در روز آخر ماه شعبان سخنرانی فرموده و با بیان اهمیت ماه مبارک رمضان، مردم را برای ورود به این ماه آماده می‌سازند. ایشان می‌فرمایند: [۲] ای مردم! همانا ماه خدا به سويتان آمد، با برکت و رحمت و بخشش. ماهی که نزد خدا با فضیلت‌ترین ماهها است، روزهایش برترین روزها و شبهایش بهترین شبها و ساعاتش با فضیلت‌ترین ساعات است. این ماهی است که در آن به میهمانی خداوند خوانده شده اید و اهل کرامت الهی قرار داده شدید. نفسهایتان در آن تسبیح [خداوند] به حساب می‌آید و خواب شما در آن عبادت است و اعمال شما در آن پذیرفته می‌شود.

است و اگر کسی به حقیقت و فضیلت واقعی این ماه برسد و معرفت واقعی رمضان نصیصش شود در پایان ماه چون فردی که تازه از مادر متولد شده، پاک و پاکیزه می‌گردد.

آری، ماه رمضان، ماه خودسازی، ماه شکوفایی روح معنویت و کمال و انسانیّت است.

پیامبر گرامی اسلام «ص» در این باره می‌فرماید: همانا رمضان، رمضان نامیده شد چون گناهان ما را می‌سوزاند.

بندگان در این ماه با اعمال صالح و توبه برقراری ارتباط معنوی با خداوند، زنگارهای گناه و معصیت را از قلب خود پاک نموده و به سوی رشد و ترقی و تقرب حق تعالی حرکت می‌کنند.

پیامبر صلی الله علیه و آله می‌فرماید: جانهای شما در گرو اعمالتان است، پس آنها را با استغفارتان آزاد کنید، و پشتهای شما از

گناهانتان سنگین است، پس با سجده‌های طولانی از سنگینی آن بکاهید، و بدانید که خداوند به عزت خود قسم یاد کرده است که

نمازگزاران و سجده کنندگان را عذاب نکند و در روزی که انسانها در برابر خداوند برانگیخته می‌شوند، آنها را با آتش

نترساند. [۷]

۵. روزه قلب

از آنجا که ماه رمضان بهترین زمان رشد و سیر معنوی انسان است، روزه داران می‌توانند علاوه بر خودداری از خوردن و آشامیدن و

کنترل اعضاء و جوارح، به کنترل قلب پرداخته و ضمن پاک سازی درون از کینه، حسد و بدخواهی دیگران، قلب خود را از

افکار پلید و گناه آلود پاک کرده و متوجه خداوند گردانند.

امیرالمؤمنین (ع) می‌فرماید: روزه قلب بهتر از روزه زبان است و روزه زبان بهتر از روزه شکم است. ۸

۶. اهتمام به قرآن

ماه رمضان بهار قرآن است. امام صادق (ع) فرمودند: هر چیزی بهاری دارد و بهار قرآن ماه رمضان است. [۹]

همچنین امام رضا (ع) فرمودند: هر کس آیه‌ای از قرآن را در ماه رمضان بخواند، مانند کسی است که یک ختم قرآن در غیر از ماه

رمضان خوانده است. ۱۰

۷. ماه رمضان، اوج پرستش

همه کارهای نیکو دارای اجر و پاداش است، لیکن همه نیکوها و عبادتها در ماه رمضان از اجر و پاداش ویژه و بسیار گسترده‌تر از

ماههای دیگر برخوردار است.

پیامبر صلی الله علیه و آله می‌فرماید: کسی که نماز مستحبی در ماه رمضان بخواند، خداوند آزادی از آتش جهنم را برای او مقرر

می‌سازد و کسی که عمل واجبی را در آن انجام دهد، ثواب انجام

هفتاد واجب در ماههای دیگر را خواهد داشت و کسی که زیاد بر من صلوات فرستد، خداوند میزان او را سنگین می‌کند در روزی که میزانها سبک است. [۱۱]

۸. دعا

بیان جایگاه دعا و اهمیت آن برای مردم و برگزاری جلسات دعا از برنامه‌ها و موضوعات مناسب در ماه مبارک رمضان می‌باشد. بهتر

است در جلسات دعا فرازی ترجمه و توضیح داده شود. از مسائل دیگری که پسندیده است، عادت دادن مردم به دعا به زبان عربی و

یا به زبان مادری در بعد از نماز است که بدان سفارش شده است.

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: دستهای خودتان را در وقتیهای نماز برای دعا به سوی او بالا برید، برای اینکه این وقت بهترین

زمان [برای دعا] است که خداوند عزوجل به بندگانش نظر رحمت می‌افکند. اگر از او درخواست کنند جوابشان می‌دهد و اگر او را

بخوانند می‌پذیرد و اگر دعا کنند مستجاب می‌گرداند. [۱۲]

۹. رشد عواطف

در ماه رمضان به دلیل کم خوردن و کم شدن شکم بارگیها، آمادگی برای رشد عواطف انسانی فراهم می‌آید. در این زمان،

فرصت بسیار ارزشمندی برای پرورش فضائل انسانی بوجود می‌آید.

پیامبر (ص) سفارش می‌کنند که مسلمانان در ماه مبارک رمضان اموری را رعایت کنند: بر فقراء و بیچارگانان ببخشید، به بزرگانان

احترام کنید، به کوچک ترهائیان محبت کنید و با خویشانان ارتباط برقرار کنید. ۱۳

بر یتیمان مردم مهربان باشید تا به یتیمان شما رحم کنند. ۱۴

همچنین در مورد اطعام روزه داران می‌فرماید: کسی که روزه دار مؤمنی را در ماه رمضان افطاری دهد، نزد خداوند اجر آزاد سازی

بنده‌ای دارد و موجب بخشش همه گناهان گذشته اش می‌شود. ۱۵

وماهم نوشتار خود را باجمله به اختتام می‌رسانم خدایا: گفتم دست خالی زشت است مهمانی رفتن دست پر امدم

دستی پر از گناه، چشمی پر از امید

منابع

[۱] قرآن کریم، بقره، ۱۸۵

کافی، ج ۲، کتاب فضل القرآن، ص ۶۳

[۲] بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۵۶

الانوار، ج ۹۳، ص ۳۴۱

[۳] همان، ج ۹۳، ص ۳۵۶

[۴] وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۴۵

[۶] غرر الحکم، ص ۱۷۶

رمضان!

میرویس "امیری" محصل سمستر اول دانشکده فقه و حقوق

در حدیث آمده که روزه گرفتن بسیار ثواب دارد و شخص روزه دار نزد خداوند متعال رتبه ای عالی دارد پیامبر اکرم (ص) فرمود کسی که ماه مبارک رمضان را جهت رضای خداوند (ج) و کسب ثواب روزه گیرد تمام گناهان قبلی اش معاف میگردند، در روز قیامت به شخص روزه دار بسیار ثواب میرسد. در روایتی دیگر آمده که در روز قیامت برای روزه داران زیر سایه عرش سفره ی پهن میگردد که روزه داران دوران نشسته و از غذاهای که بر آن چیده اند می خورند. در حالی که افراد دیگر گرفتار حساب خود هستند آنها میگویند اینها چه کسانی هستند که ماه در حساب خود گرفتاریم و آنها به خورد مصروف اند؟ به آنها جواب میرسد که آنها افراد هستند که در دنیا روزه بودند و شما روزه نبودید. باید دانست که روزه رکنی بسیار مهم از اسلام است کسیکه در ماه مبارک رمضان روزه نگیرد گنهگار و دینش ضعیف میگردد. دروازه «ریان»: روزی رسول الله (ص) فرمودند: جنت دری به نام ریان دارد از آنجا فقط روزه داران داخل میشوند. به محض دخول روزه داران، آن دروازه مسدود میگردد و دیگر تاقیامت باز نمیشود.

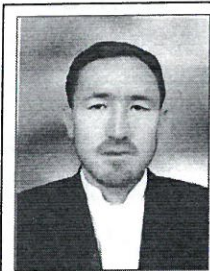
چند ویژگی:

روزی رسول اکرم (ص) با اصحابش گفت و گو میکرد و به آنان چنین میگفت: در رمضان پنج ویژه گی به امتم داده شده است که به امت هیچ پیامبر دیگر داده نشده است در اولین شب رمضان خداوند "ج" به سوی آنان به گونه ویژه ای نگاه میکند و خداوند "ج" به هر که نگاه کرد او راه گز عذاب نمیدهد، فرشته ها شب و روز برای آنها استغفار میکنند خداوند "ج" به اهل بهشت اعلام میکند که به استقبال بندگانم خود را بیارید و آماده شوید بندگانم به زودی از خستگی دنیا نجات یافته و در ضیافتگاه من استراحت خواهند کرد و در آخرین شب رمضان خداوند "ج" همه آنان رامی بخشد. شخصی از بین جماعت پرسید: آیا آن شب شب قدر است؟ پیامبر گرامی (ص) فرمودند: مگر نمیدانی وقتی کارگران کارشان را به آخر میرسانند مزد شان پرداخت می شود.

منابع

۱. زیور بهشت، حکیم مولانا اشرف علی تھانوی، مترجم، محمد امین حسین بر
۲. روزه، ویسل آق کایا، مترجم: فیض محمد "عثمانی"

آثار اجتماعی و تربیتی روزه در آینه آیات و روایات

کمال الدین "عظیمی"

دانشجوی سال دوم

دانشکده

فقه و حقوق

مقدمه :

روزه یکی از عبادت‌های مهم اسلامی است که در هر سال به مدت یک ماه، بر مسلمانان واجب می‌شود. ویکی از بهترین روش‌های خودسازی و تهذیب نفس است. روزه از ارکان پنجگانه اسلام، ابزار رسیدن به تقوی، رمز سلامتی انسان و یکی از بهترین ابزار ترقی و شکوفایی است.

علاوه بر اینکه در ماه رمضان روزه واجب است می‌بینیم که در ماه‌هایی مانند رجب و شعبان روزه گرفتن مستحب است. سؤال اینجاست که روزه چه آثار تربیتی بر انسان می‌گذارد؟ در پاسخ اجمالی می‌توان گفت که روزه نوعی تمرین تهذیب، تزکیه نفس و راهی مناسب برای تحقق تسلط انسان بر نفس خویش و مبارزه با هواهای نفسانی است. روزه در دو بُعد فردی و اجتماعی، افزون بر آثار جسمی، آثار و فایده‌های تربیتی و سازندگی؛ مانند: تقویت صبر، آخرت‌گرایی، قدرت بر کنترل شهوت، شکوفایی حس هم‌دردی با فقرا و کم‌شدن شکاف طبقاتی و ... را به همراه دارد. شایان ذکر است که گرچه اصل روزه در جسم و روان انسان مؤثر است، از این رو روزه یکی از نعمت‌های فراگیر و از مصادیق رحمت عامه خداوند بوده و همه مردم از آن می‌توانند بهره‌مند شوند، ولی اگر این عمل عبادی، با ویژگی‌های روحی و صفات کمالی و فضائل اخلاقی همراه گردد، قطعاً آثار آن در به کمال رسانی نفس انسانی بسیار مؤثر خواهد بود؛ از این رو روزه یک فرد عادی با کسی که مراحل تقوا و کمال انسانی را طی نموده، و متخلق به اخلاق الهی شده، متفاوت است. روزه در دو بعد فردی و اجتماعی، افزون بر ثمرات جسمی، آثار و فایده‌های تربیتی و سازندگی بسیاری دارد. که در این مقاله به برخی از آنها به گونه اختصار پرداخته می‌شود:

آثار فردی روزه

۱. تقویت پایداری و صبر:

صبر یکی از فضیلت‌های اخلاقی و انسانی است که بر تحصیل آن بسیار تأکید شده است؛ زیرا شخص سالک، به سوی قرب الهی در حرکت است و با داشتن این صفت نیکو است که می‌تواند با نشیب و فرازها مشکلات، مصیبت‌ها و

مانند آن دست و پنجه نرم کند و به مقصود خود نایل آید. یکی از راه‌های رسیدن به این توانایی نفسانی و فضیلت انسانی، روزه داری است؛ بر اساس روایاتی که از معصومان به ما رسیده، کلمه «صبر» در آیه مبارکه «وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ» [۱] به روزه تفسیر شده است. [۲]

و نیز پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ماه مبارک رمضان را ماه صبر دانسته و می‌فرماید: «ای مردم! به درستی که ماهی بر شما سایه افکنده است که در آن شیی است بهتر از هزار شب، و آن ماه رمضان است، خداوند روزه گرفتن در آن را واجب نمود... و آن ماه صبر است» [۳].

در حقیقت یکی از مهم‌ترین آثار روزه همین اثر روحانی و معنوی صبر در روح و جان روزه‌دار است؛ زیرا روزه با فراهم نمودن محدودیت‌های موقت در برابر گرسنگی و تشنگی و دیگر موارد، به او توان پایداری، شکیبایی و توان مبارزه با حوادث سخت در زمان‌های ممتد می‌بخشد و چون غرائز سرکش را کنترل می‌کند و بر قلب انسان نور و صفا می‌پاشد. [۴]

۲. آرامش و نشاط:

روزه به ویژه روزه ماه مبارک رمضان، از دو جهت مایه آرامش برای روزه‌دار است و شخص روزه‌دار را از نگرانی‌ها و اضطراب‌ها به دور نگاه می‌دارد؛ یکی از آن جهت‌ها، انسان را به مرحله صبر می‌رساند و انسان صابر را، مسلط بر نفس و پیرو عقل و تسلیم خدا می‌سازد و کسی که چنین باشد دارای نفسی آرام و مطمئن خواهد بود؛ زیرا حقیقت و معنای صبر ملازم با سکون و آرامش نفس است و در واقع صابر کسی است که به زودی تحت تأثیر حوادث واقع نگردد و بادهای مخالف او را تکان ندهد و وی را مضطرب نگرداند. [۵]

از سوی دیگر روزه نوعی یاد و ذکر عملی خداوند است و مسلم است که یاد و ذکر الهی مایه آرامش دل ها است، همان گونه که قرآن کریم می فرماید: الذین آمنوا وطمئن قلوبهم بذكر الله الا بذكر الله تطمئن القلوب» آنها کسانی هستند که ایمان آورده اند، و دل‌هایشان به یاد خدا مطمئن (و آرام است آگاه باشید، تنها با یاد خدا دلها آرامش می‌یابد» [۶] به علاوه، آرامشی که نصیب روزه دار می شود می تواند ناشی از لذتی باشد که هنگام انجام فریضه روزه، به ویژه هنگام افطار از آن بهره مند می شود؛ از این رو امام صادق (علیه السلام) می فرماید: «برای روزه دار دو شادمانی وجود دارد؛ شادمانی هنگام افطار و شادمانی دیگر هنگام ملاقات با خداوند عز و جل» [۷]

همچنین پیامبر (ص) در یکی از سفارش هایشان به امیرالمومنین (علیه السلام) فرمودند: «ای علی! مؤمن در دنیا در سه وقت خوشحال می گردد: هنگام ملاقات با برادران، هنگام افطار در ماه رمضان، و هنگام نماز در آخر شب» [۸]

۳. آخرت گرایی:

یکی دیگر از آثار فردی روزه این است که آدمی را در مسیر آخرت گرایی قرار می دهد؛ زیرا انسان روزه دار با گرسنگی و تشنگی خود، به یاد گرسنگی و تشنگی روز قیامت می افتد و تصمیم می گیرد برای آن روز واپسین، توشه ای آماده سازد.

پیامبر اکرم (ص) در خطبه شعبانیه می فرماید: «با گرسنگی و تشنگی تان [در روزه رمضان] به یاد گرسنگی و تشنگی روز قیامت باشید» [۹] نیز در حدیث دیگری از آن حضرت می خوانیم: «بهشت دری دارد به نام ریان (سیراب شده) که تنها روزه داران از آن وارد می شوند» [۱۰]

مرحوم صدوق در شرح این حدیث می نویسد: انتخاب این نام برای این در بهشت به جهت آن است که بیشترین زحمت روزه دار از ناحیه عطش است، هنگامی که روزه داران از این در وارد می شوند چنان سیراب می گردند که بعد از آن هرگز تشنه نخواهند شد. [۱۱]

۴. قدرت بر کنترل شهوت ها:

از مهم ترین زمینه های دوری از رحمت الاهی و محرومیت از الطاف بی کران خداوند، گرفتار شدن انسان در دام خواسته های نفسانی و شهوت ها به ویژه شهوت جنسی است. در آموزه های دینی دستورالعمل های بسیاری برای کنترل و جهت دهی به آن شهوت ها و تعدیل در غرائز بیان شده که یکی از آن راه کارها، روزه داری است؛ زیرا روزه نوعی

ریاضت طبیعی و معقول است که اگر به گونه منظم و مرتب تکرار شود، به تدریج نیروی خویشتن داری از گناهان را در انسان تقویت می کند و او را بر اراده خود مسلط می نماید، و در این جا است که شخص روزه دار در برابر هر گناهی عنان اختیار از کف نمی دهد، و در تقرب به خدای سبحان دچار سستی نمی گردد، و از گناهان دوری می کند. همان گونه که قرآن کریم با جمله: «لعلکم تتقون» [۱۲] به این مسئله اشاره می

پیمبر اکرم (ص) می فرماید: «ای جوانان! هر کس از شما که از وضعیت زندگانی خوبی برخوردار باشد، ازدواج کند؛ زیرا ازدواج، برای حفظ چشم و فرج، بهتر است و هر کس توانایی مالی برای ازدواج ندارد، روزه بگیرد؛ زیرا روزه برای او کاهش دهنده شهوت است» [۱۳]

۵. عامل تقویت اخلاص:

امیرالمومنین (علیه السلام) هنگامی که فلسفه عبادات را بیان می کند درباره روزه چنین می فرماید: «خداوند روزه را برای آزمودن و آموزش اخلاص واجب نمود» [۱۴]

حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) در این باره می فرماید: «خدا روزه را برای تثبیت اخلاص واجب نمود» [۱۵] بنابراین روزه برای ایجاد، پرورش و رشد اخلاص در انسان مؤثر است؛ زیرا روزه با توجه به این که کف و خودداری است، یگانه عبادت مخفی است و تا خود شخص آن را بیان نکند کسی جز خداوند از آن آگاهی پیدا نمی کند.

آثار اجتماعی روزه:

برخی از آثار اجتماعی روزه داری عبارت است از: یک. شکوفایی حس هم دردی با فقرا و کم شدن شکاف طبقاتی: روزه حس هم دردی و هم سویی با قشر مستضعف را در انسان بیدار می کند. روزه دار با گرسنگی و تشنگی موقتی خود، عاطفه اش شکوفا شده و موقعیت گرسنگان و مستمندان را بهتر درک می کند و مسیری در زندگی او باز می شود که حقوق زیردستان را ضایع نکرده و از دردهای محرومان غافل نباشد. گرچه ممکن است افراد متمکن و ثروتمند را با توصیف حال گرسنگان و محرومان، متوجه حال آنان ساخت، ولی اگر این مسئله جنبه حسی و عینی به خود بگیرد بهتر اثربخش است. در حدیث معروفی از امام صادق (علیه السلام) نقل شده که «هشام بن حکم» از علت تشریح روزه پرسید، امام (علیه السلام) فرمود: «روزه به این دلیل واجب شده است که میان فقیر و غنی مساوات برقرار

گردد، و این به جهت آن است که غنی طعم گرسنگی را بچشد و نسبت به فقیر ادای حق کند، چرا که اغنیا معمولاً هر چه را بخواهند برای آنها فراهم است، خدا می خواهد میان بندگان مساوات باشد، و طعم گرسنگی و درد و رنج را به اغنیا بچشاند تا آنان به ضعیفان و گرسنگان رحم کنند» [۱۶]. دو. حسن معاشرت: روزه داری زمینه پردازش به امور معنوی در انسان را فراهم کرده و عاملی است برای این که او را از ناهنجاری های اجتماعی دور و در مسیر تقوای اجتماعی و حسن معاشرت با هم نوعان خود قرار می دهد. البته این اثرگذاری از ناحیه ماه مبارک رمضان که نوع مردم در آن روزه هستند و شامل برنامه های ویژه ای همچون استحباب افطاری دادن و مانند آن است، جلوه بیشتری خواهد داشت. سه. ایجاد فضای معنوی در جامعه و کاهش آسیب های اجتماعی: روزه، روحیه تقوا و خویشتن داری ایجاد و آن را به مرور زمان افزایش می دهد و در تربیت روحی یکایک افراد جامعه تأثیر مستقیم دارد؛ زیرا بیشتر گناهان فردی و اجتماعی، از دو ریشه غضب و شهوت سرچشمه می گیرند و روزه، جلوی تندی های این دو غریزه را می گیرد. لذا سبب کاهش فساد در جامعه و افزایش تقوا می شود. [۱۷]

نتیجه:

مسلم است جامعه ای که بیشتر افراد آن به ویژه در ماه رمضان روزه دار هستند، از فضای معنوی ویژه ای برخوردار خواهد بود. و نه تنها برخوردار از این نعمت بزرگ رانصیب گردیده، بلکه باعث ایجاد همدلی، همگرایی و کاهش آسیب های فرهنگی و اجتماعی می شود. البته باید توجه داشت که نظریه فرمایش گهربار مولای متقیان، عبادت احرار و آزادگان تنها نگاهی سودجویانه به عبادت و دستورات الهی نیست بلکه توجه به زیبایی معشوق و صفایی معبود در همه حال بیانگر آزادی و حریت است.

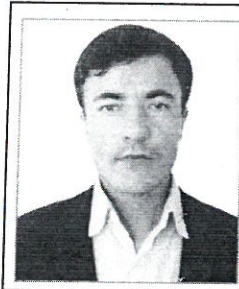
«حافظ شیرین سخن» شرط قبولی روزه ای روزه دار را روزه گرفتن از سرعلاقه و عشق و نه فقط به منظور ادای دین و تکلیف می داند. وی با آوردن حج در کنار روزه به اهمیت آن اشاره می کند و تلاش آن رابه جلوه کلام می آراید.

ثواب روزه و حج قبول آنکس برد که خاک میکده عشق راز یارت کرد.

منابع

- ۱- قرآن کریم.
- ۲- ولی مسلماً منحصر به روزه نیست، بلکه ذکر روزه به عنوان یک مصداق بار روز روشن آن است. زیر انسان در پرتوی این عبادت بزرگ اراده نیرومند و ایمانی استوار پیدا می کند و حاکمیت عقلش بر هوسهایش مسلم می گردد. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱ ص ۲۱۸ دارالکتب الاسلامیه، تهران، چاپ اول.
- ۳- کلینی، محمدابن یعقوب، کافی، ج ۴، ص ۶۶، دارالکتب الاسلامیه.
- ۴- رک: تفسیر نمونه، ج ۱ ص ۶۲۹
- ۵- بانوی اصفهانی، سیده نصرت امین، مخزن القرآن در تفسیر قرآن، ج ۱، ص ۳۰۶، نشر نهضت زنان، تهران
- ۶- قرآن کریم س رعد، آیه ۲۸
- ۷- شیخ صدوق، من لایحضره الفقیه، ج ۴ ص ۱۷۶ انتشارات جامعه مدرسین قم ۱۴۱۳ اق
- ۸- همان، ج ۴، ص ۳۶۰
- ۹- وسایل الشیعه شیخ حر عاملی، ج ۴ ص ۳۱۳.
- ۱۰- همان ص ۴۰۴
- ۱۱- شیخ صدوق، معانی الاخبار ص ۴۰۹ انتشارات جامعه مدرسین قم ۱۳۶۱ ش.
- ۱۲- بقره آیه ۱۸۳ ای افرادی که ایمان آورده اید! روزه بر شما نوشته شد، همانطوری که بر کسانی که قبل از شما بودند نوشته شد تا پرهیز کار شوید.
- ۱۳- محدث نوری، مستدرک الوسائل ج ۱۴ ص ۱۵۳ مؤسسه آل البیت، قم ۱۴۰۸ اق
- ۱۴- سیدرضی، نهج البلاغه، ص ۵۱۲ نشر هجرت، قم، چاپ اول ۱۴۱۴ اق
- ۱۵- بحار الانوار ج ۹۳ ص ۳۶۸
- ۱۶- من لایحضره الفقیه، ج ۲ ص ۷۳
- ۱۷- قرائتی، محسن، تفسیر نور، ج ۱ ص ۲۸۱ مرکز فرهنگی درسهای از قرآن.

قرآن کتاب تدبر و تفکر

سید نظم

"سیرت" محصل

سال سوم

دانشکده فقه

دعوت می نمود با آنکه مردم حجاز از لطافت ذوق و شیرینی بیان بهره مند بودند و فصاحت و بلاغت آنها در جایگاهی بلند و مکان عالی قرار داشت. قدرت رویا رویی با قرآن را نداشتند. و گرنه هنگام بعثت و ظهور قرآن، بجای برخورد های خشن و مبارزات مسلحانه بسیار ساده بود که با الفاظ زیبا و ترکیب جملات زبان مادری شان به میدان آمده با قرآن مقابله می کردند. زیرا قرآن خود مخالفین را به مقابله و معارضه از نظر گیرای بیان و شیوای جمله ها، برتری اسلوب و سطح عالی فصاحت و بلاغت دعوت می نمود.

اما متخصصین فن ادب و شعرای بزرگ و خطبای آنزمان که هنوز بر جهان ادبیات عرب سیطره شگفت آور دارند و از بزرگان و نوابغ این فن شمرده می شود پس از ملاحظه ترکیب زیبای قرآن که از حد و توان بشری خارج بود و شبانه سندهای افتخار خود را که با آب طلا به پارچه های مصری نوشته شده بود و به نام معلقات سبع نامیده بودند از استار کعبه جمع آوری نمودند چون به روشنی دریافتند که بلیغ ترین مردمان نیز قدرت بر ارایه نظیر آنرا ندارد دشمنان پر خاشگر پیامبر، حسرت گرفتن یک اشتباه و لغزش ادبی را با خود به گور بردند.

آری قرآن فروغی جاودانه است که راه هدایت انسان به سوی انسانیت، خوشبختی، سعادت و نجات را به استوار ترین کیفیت نشان داده و به جهتی که قرآن این معجزه جاوید پیامبر تابشی است فروزنده و شعاعی است تابان و برخاسته

با سلام بر پیامبر اکرم (ص)، پیشوایان بزرگ دینی، پاسداران قرآن کریم که راه و رسم نگهبانی و محافظت از قرآن را به ما آموختند.

و با سلام به رهروان راستین قرآن کریم؛ آنانیکه در راه کار آموختن و یاد دادن قرآن و احکام نورانی آن هستند و در اعتلای هر چه بیشتر این کتاب آسمانی تلاش می کند و با سلام به تمام پاسداران قرآن، آنانیکه قرآن را در سینه های خود حفظ کردند و در نبرد با دشمنان قرآن شریعت شهادت نوشیدند.

قرآن کلام خدا و کتاب اوست. نور درخشنده الهی و تجلیگاه خداست. قرآن نشانه لطف خداوند به انسان است. قرآن عظمت و آیتی از بزرگی و کرامات خدا و معجزه جاوید اوست. قرآن نشان دهنده راه خدا، ریسمان محکم الهی، نسخه شفا بخش و نشانه لطف خداوند است. قرآن پرچم نجات بخش است.

قرآن نوری است بی ظلمت، هدایتی است بدون گمراهی، و گنجی است بی پایان؛ قرآن کتاب سیاست، حکومت، شعور، تدبر و تفکر است. قرآن مونس انسان در تاریکی های جهل و هدایتگر انسان در بیراهه های زندگی است.

قرآن راه بسوی بهشت را نمایان می سازد و از راه جهنم باز میدارد قرآن کتاب انسان است و نشان دهنده راه خوشبختی و نجات انسان از گمراهی.

قرآن علاوه بر محتوای علمی و هنری، فکری و عقلی، مادی و معنوی آن، معجزه جاوید آسمانی است زیرا رمز تحدی قرار گرفته و با ندای پر صلابت؛ مردم را به آوردن آن

وحی والهام الهی، این پدیده وحی هرگز به خاموشی نگرایید.

آری! قرن‌ها پیش در عصر حکومت خدایان ساخته دست بشر، در دوران گسترش فرهنگ سیاه شرک و بت پرستی بر سراسر گیتی، در کویر خشک و لم یزرع حجاز، از میان ملت عقب افتاده که کج فکری‌ها، اختلافات، تبعیض‌ها و گمراهی محور آداب و رسوم اجتماعی آنان بود به درجه ای که زنده به گور کردن دختران بی گناه مایه افتخار قرار می گرفت.

در این شرایط سهمگین و اوضاع پر اضطراب، مردی بزرگوار به امر خدای بزرگ، یوغ اسارت و بردگی را از افکار ناتوان جهانیان برداشت و با دستورات الهی خود توانست در کالبد امتی عقب افتاده و یا به عبارتی دیگر؛ ملتی مرده، روح تمدن، عظمت و آقایی بدمد. تاریکی‌های نادانی و نارسایی‌های فکری را با مشعل ایمان و هدایت، محو و نابود سازد و با گسترش علم و دانش، اجتماع مملو از جهل و خرافات، انحراف، هرج و مرج تعدی و ظغیان و تبعیض‌های ناروا را به جامعه صالح و سعادت‌مند تبدیل نماید.

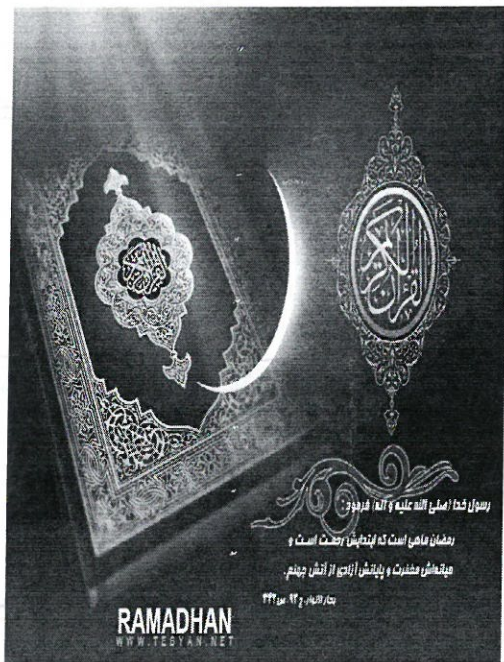
آری! آیین جاودانه او مکمل ادیان گذشته بود و تا قیامت باقی خواهد ماند و قرآن‌کریم که منشور الهی و سند زنده و جاوید حقانیت اوست برای تامین سعادت دنیوی و اخروی مردم نازل گردید.

و هم چنین قرآن این کتابی آسمانی و معجزه جاوید پیامبر(ص) هیچ گونه خللی در آن راه نیافته و آنچه که بر پیامبر اکرم(ص) نازل شده و از هر گونه تغییر و تحریفی مصئون مانده است و پیشوایان معصوم ما نیز همین قرآن موجود را در دست مسلمانان را معیار شناسایی حق از باطل معرفی نموده اند، و آنچه را با قرآن موافق نیست مردود دانسته، بنابراین قرآن به دلیل نظارت دقیق و مستمر پیامبر(ص) در جمع آوری ضبط و حفظ آن و هم چنین عشق عجیب مسلمانان به آن، و در اختیار همگان بودن، اصالت این کتاب جاودان آسمانی مسلم و پا بر جاست، بر خلاف کتب عهدین که تورات حدود هزار سال و انجیل سیصد سال در دست مردم نبود و دستخوش حوادث و انقلابات سیاسی

و نظامی قرار گرفت و بعد از گذشت سالها گرد آوری شد. اما کتاب آسمانی مسلمانان از هنگام نزول همین بوده و اکنون نیز به همان ترتیب می باشد و به هیچ وجه دستخوش نقص و یا زیادتى نشده و در زمان حیات پیامبر(ص) به همین کیفیت امروزی جمع آوری گردید و علمای بزرگ در طول تاریخ، با صراحت هرچی تمام تر اصالت و عدم تحریف قرآن را بیان داشته اند و دستورالعمل‌ها و سفارشات زیادی نسبت به این کتاب مقدس فرموده اند از جمله!

تاکید بر فراگیری قرآن، عمل به قرآن، پاداش خواندن قرآن، لزوم احترام به قرآن، آداب تلاوت قرآن، نگهداری قرآن، گوش فرا دادن به قرآن و از همه بالاتر اهمیت دادن به پیاده نمودن دستورات آسمانی قرآن است که بشر هرگز سعادت و خوشبختی را به خود نخواهد دید مگر در سایه پیاده شدن جزء جزء زندگی فردی و اجتماعی، مادی و معنوی سیاسی و اقتصادی.

به امید انروز که قوانین نور بخش قرآنی در جامعه جامه عمل پوشانیده و در امورات زندگی از راهنمایی‌های سعادت‌مند آن کار گرفته شود.

آثار روزه بر انسان!

آرزو ابراهیمی، دانشجوی سال اول دانشکده فقه و حقوق

مقدمه

روزه نوعی تمرین تهذیب، تزکیه نفس و راهی مناسب برای تحقق تسلط انسان بر نفس خویش و مبارزه با هوس های نفسانی است و عاملی مؤثر در تحقق بخشیدن به مهم ترین هدف و فلسفه حیاتی انسان، یعنی کمال و قرب الهی است.

روزه در دو بُعد فردی و اجتماعی، افزون بر ثمرات جسمی، آثار تربیتی مانند: تقویت صبر، آخرت گرایی، قدرت بر کنترل شهوت، شکوفایی حس همدردی با فقرا و کم شدن شکاف طبقاتی و ... را به همراه دارد. امام صادق (ع) یکی از آثار روزه را این گونه بیان فرمودند: روزه به این دلیل واجب شده است که میان فقیر و غنی مساوات برقرار گردد، و این به جهت آن است که غنی طعم گرسنگی را بچشد و نسبت به فقیر ادای حق کند؛ چراکه اغنیا معمولاً هر چه را بخواهند برای آنها فراهم است، خدا می خواهد میان بندگان مساوات باشد، و طعم گرسنگی و درد و رنج را به اغنیا بچشانند تا آنان به ضعیفان و گرسنگان رحم کنند.

خداوند با تشریح روزه فرصتی مناسب را در بیشتر روزهای سال به ویژه در ماه مبارک رمضان در اختیار انسان قرار داده تا او استعداد بالقوه اش را در راه رسیدن به قرب الهی به فعلیت رسانده، به مقام خلیفه الهی خویش نزدیک گردد. چه اینکه روزه هر چه آثار و فوائد بدنی و اخلاقی و اجتماعی دارد، در مسیر تقوا است، همان گونه که قرآن کریم می فرماید: ای افرادی که ایمان آورده اید! روزه بر شما نوشته شده، همان گونه که بر کسانی که قبل از شما بودند نوشته شد، تا پرهیزکار شوید.

کلید واژه ها:

رمضان، آثار فردی، آثار اجتماعی، حسن معاشرت.

معانی رمضان:

۱. رمضان مشتق از «رَمَض» به معنای شدت حرارت، و حرارت سنگ، بر اثر شدت حرارت خورشید آمده است. [۱] همچنین گفته شده که از «حر» گرفته شده که به معنای برگشت از بادیه به شهر می باشد. [۲] بنا بر این وقتی گفته می شود، اَرْتِمَاضاً [رمض] من الحزن؛ یعنی باطن آن مرد از غم و اندوه سوخت، یا وقتی گفته می شود، اَرْتِمَاضاً [رمض] لِفُلَانٍ؛ یعنی برای فلانی اندوهگین شد، و همچنین وقتی گفته می شود، اَرْتِمَاضاً [رمضت] کَبِدُهُ؛ یعنی کبد او تباه شد؛ مثل این که گونه ای بیماری آن را می سوزاند. [۳]

۲. «رمضان» از «رمیض»، به معنای ابر و باران در پایان چله ای تابستان و ابتدای فصل پاییز است که گرمای تابستان را دور می کند. به این دلیل این ماه را «رمضان» گفته اند که بدن های آدمیان را از گناهان می شوید. [۴]

۳. «رمضان» بر گرفته از «رمضت النصل ارمضه رمضاً» است؛ به این معنا که نیزه را میان دو سنگ می گذاشتند و بر آن می کوفتند تا نازک شود. [۵] به این تعبیر، رمضان؛ یعنی، انسان خود را میان طاعت الهی قرار می دهد تا نفس او نرم و آماده ی بندگی شود.

۴. معنای «رمضان» در روایات؛ در بسیاری از احادیث اهل بیت (ع) از گفتن کلمه ی «رمضان» به تنهایی نهی شده و سفارش شده است که آن را «ماه رمضان» نام گذارند؛ زیرا «رمضان» یکی از اسمای الهی است. [۶] از امام علی (ع) نقل شده است: «نگوید رمضان، بلکه بگوئید ماه رمضان و احترام آن را رعایت کنید». [۷]

اما در اصطلاح، رمضان نام ماه نهم از ماه های عربی و ماه روزه اسلامی است و آن ماه نزول قرآن است.

۱. تقویت پایداری و صبر: صبر یکی از فضیلت های اخلاقی و انسانی است که بر تحصیل آن بسیار تأکید شده است؛ زیرا شخص سالک به سوی قرب الهی در حرکت است و با داشتن این صفت نیکو است که می تواند با نشیب و فرازها، مشکلات، مصیبت ها و مانند آن دست و پنجه نرم کند و به مقصود خود نایل آید.

آثار اجتماعی روزه

برخی از آثار اجتماعی روزه داری عبارت است از:

الف . شکوفایی حسن همدردی با فقرا و کم شدن شکاف طبقاتی: روزه حسن همدردی و همسویی با قشر مستضعف را

در انسان بیدار می کند. روزه دار با گرسنگی و تشنگی موقتی خود، عاطفه اش شکوفا شده و موقعیت گرسنگان و مستمندان را بهتر درک می کند و مسیری در زندگی او باز می شود که حقوق زیردستان را ضایع نکرده و از دردهای محرومان غافل نباشد. گرچه ممکن است افراد متمکن و ثروتمند را با توصیف حال گرسنگان و محرومان، متوجه حال آنان ساخت، ولی اگر این مسئله جنبه حسی و عینی به خود بگیرد بهتر اثربخش است. در حدیث از علت تشریح روزه پرسید، امام (ع) فرمود: «روزه به این دلیل واجب شده است که میان فقیر و غنی مساوات برقرار گردد، و این به جهت آن است که غنی طعم گرسنگی را بچشد و نسبت به فقیر ادای حق کند، چرا که اغنیا معمولاً هر چه را بخواهند برای آنها فراهم است، خدا می خواهد میان بندگان مساوات باشد، و طعم گرسنگی و درد و رنج را به اغنیا بچشاند تا آنان به ضعیفان و گرسنگان رحم کنند.

ب. حسن معاشرت:

روزه داری زمینه پردازش به امور معنوی در انسان را فراهم کرده و عاملی است برای این که او را از ناهنجاری های اجتماعی دور و در مسیر تقوای اجتماعی و حسن معاشرت با هم نوعان خود قرار می دهد.

ج . ایجاد فضای معنوی در جامعه و کاهش آسیب های اجتماعی: روزه، روحیه تقوا و خویشتن داری انسان را ایجاد آن را به مرور زمان افزایش می دهد و در تربیت روحی تک تک افراد جامعه تأثیر مستقیم دارد؛ زیرا بیشتر گناهان فردی و اجتماعی، از دو ریشه غضب و شهوت سرچشمه می گیرند و روزه، جلوی تندیهای این دو غریزه را می گیرد. لذا سبب کاهش فساد در جامعه و افزایش تقوا می شود.

یکی از راه های رسیدن به این توانایی نفسانی و فضیلت انسانی، روزه داری است؛ بر اساس روایاتی که از معصومان به ما رسید. کلمه «صبر» در آیه مبارکه «وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَاةِ» به روزه تفسیر شده است.

۲. آرامش و نشاط:

روزه در ماه مبارک رمضان، از دو جهت مایه آرامش برای روزه دار است و شخص روزه دار را از نگرانی ها و اضطراب ها به دور نگه می دارد؛ یکی از آن جهت که، انسان را به مرحله صبر می رساند و انسان صابر را، مسلط بر نفس و پیرو عقل و تسلیم خدا می سازد و کسی که چنین باشد دارای نفسی آرام و مطمئن خواهد بود؛ زیرا حقیقت و معنای صبر ملازم با سکون و آرامش نفس است و در واقع صابر کسی است که به زودی تحت تأثیر حوادث واقع نگردد و بادهای مخالف او را تکان ندهد و وی را مضطرب نگرداند.

از سوی دیگر روزه نوعی یاد و ذکر عملی خداوند است و مسلم است که یاد و ذکر الهی مایه آرامش دل ها است، همان گونه که قرآن کریم می فرماید: «آنها کسانی هستند که ایمان آورده اند، و دلهایشان به یاد خدا مطمئن (و آرام) است آگاه باشید، تنها با یاد خدا دلها آرامش می یابد.

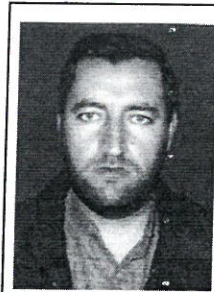
۳. آخرت گرایی:

یکی دیگر از آثار فردی روزه این است که آدمی را در مسیر آخرت گرایی قرار می دهد؛ زیرا انسان روزه دار با گرسنگی و تشنگی خود، به یاد گرسنگی و تشنگی روز قیامت می افتد و تصمیم می گیرد برای آن روز واپسین، توشه ای آماده سازد

۴. عامل تقویت اخلاص:

امیرالمومنین (ع) هنگامی که فلسفه عبادات را بیان می کند درباره روزه چنین می فرماید: «خداوند روزه را برای آزمودن و

رسم و چگونگی بزرگداشت مردم غزنی از ماه رمضان!

بصیر احمد
شریفی،
دانشجوی سال
سوم دانشکده
علوم سیاسی

مقدمه

«رمضان» در لغت از «رمضاء» به معنای شدت حرارت گرفته شده و به معنای سوزانیدن می باشد. ^(۱) چون در این ماه گناهان انسان بخشیده می شود، به این ماه مبارک رمضان گفته اند.

پیامبر اکرم (ص) می فرماید: « ماه رمضان به این نام خوانده شده است، زیرا گناهان را می سوزاند.»

رمضان نام یکی از ماه های قمری و تنها ماه قمری است که نامش در قرآن آمده است و یکی از چهار ماهی است که خداوند متعال جنگ را در آن حرام کرده است. (مگر جنبه دفاع داشته باشد).

در این ماه کتاب های آسمانی قرآن کریم، انجیل، تورات، صحف و زبور نازل شده است. ^(۲)

این ماه، در میان مسلمانان از احترام، اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار و ماه سلوک روحی آنان است و مؤمنان با مقدمه سازی و فراهم کردن زمینه های معنوی در ماه های رجب و شعبان هر سال خود را برای ورود به این ماه شریف و پربرکت آماده می کنند، و با حلول این ماه با شور و اشتیاق و دادن اطعام و افطاری به نیازمندان، شب زنده داری و عبادت، تلاوت قرآن، دعا، استغفار، دادن صدقه، روزه داری و... روح و جان خود را از سرچشمه فیض الهی سیراب می کنند. مردم متدین ولایت غزنی مانند دیگر مسلمانان از فرارسیدن این ماه پربرکت استقبال نموده و در کوشش بهره برداری بیشتری در راستای محو گناهان گذشته و کسب ثواب بیشتر میباشند

از همین جهت، آنچه درین مطلب بصورت مشخص به آن پرداخته خواهد شد اینست که ماه مبارک رمضان از دیدگاه اسلام دارای چه مقام و جایگاهی بوده و بالاخص در ولایت غزنی از این فریضه چگونه

اطاعت میگردد.

کلید واژه ها: رمضان، رسومات، برنامه عبادی.

جایگاه ماه مبارک رمضان از دیدگاه اسلام:

رمضان موسمی است بزرگ که ثواب اعمال در آن زیادتر و دروازه های خیر برای طالبان آن گشوده می گردد، رمضان ماه خیر و برکت و انفاق است. در قرآن از این ماه به نام هدایت کننده مردم یاد شده، اول آن رحمت، وسط آن آمرزش و آخر آن آزادی از آتش جهنم است. احادیث زیادی در بزرگی این ماه روایت شده، در صحیح بخاری و مسلم آمده است که پیامبرص فرمود: چون رمضان فرارسد دروازه های بهشت باز شده و دروازه های دوزخ بسته می شود و شیاطین به زنجیر کشیده می شوند.

همچنین برای تشویق به انجام اعمال صالح دروازه های بهشت باز می گردد و برعکس چون اهل ایمان کمتر مرتکب گناه می شوند شیاطین به زنجیر کشیده می شوند و نمی توانند همچون دیگر ماهها به اهداف خود دست یابند.

خداوند پنج چیز را در ماه مبارک رمضان از خصوصیات امت اسلامی قرار داده است که عبارتند از:

۱- خوشبو بودن دهان روزه دار نزد خدا که در اثر خالی بودن معده به وجود می آید و مردم آن را ناپسند می دانند که این نزد خدا از بوی مشک نیز بهتر است؛

زیرا که در اثر عبادت خدا پدید آمده، و هر چه ناشی از طاعت و عبادت خدا باشد نزد پروردگار محبوب است و خداوند خوبتر و بهتر از آن را به عبادت کننده می دهد.

۲- استغفار ملائکه برای روزه داران تا هنگام افطار شان، ملائکه هایی که معصوم و مکرمند، راستی که این ملائکه های مکرم قابلیت آن را دارند که دعایشان در حق روزه داران قبول شود و این خود دلالت بر بلند قدر بودن روزه داران می نماید.

۳- خداوند هر روز بهشت خود را زینت می دهد و می فرماید: چیزی نمانده که بندگان نیکوکارم مشقت را از دوش بر افکنند و بسوی تو آیند. مشقت یعنی مشقت دنیا. خداوند هر روز بهشت را زینت می دهد تا بندگان را برای رسیدن بدان تشویق نماید.

۴- در این ماه مبارک شیاطین به زنجیر کشیده می شوند و مانند دیگر ماهها نمی توانند به اهداف خود برسند و این از فضل خدا بر بندگان صالح می باشد که دشمنشان را زندانی کرده لذا ما مشاهده می کنیم که پرهیز کاران در این ماه نسبت به ماه های دیگر بیشتر رغبت به انجام اعمال خیر و دوری از گناه را از خود نشان می دهند.

۵- خداوند در آخرین شب این ماه مبارک گناهان امت محمدص را می آمرزد بشرط اینکه حق این ماه مبارک مانند نماز و روزه را به جای آورده باشد. پس ماه مبارک رمضان برای کسیکه از گناهان دوری نماید و مشغول طاعت و عبادت شود نعمت بیست بس بزرگ که شایسته است آنرا غنیمت شمارد.

روزه یکی از بهترین عبادات است؛ زیرا عبادت بیست که بر همه امته فرض گشته است خداوند می فرماید: ^(۴) «ای کسانی که ایمان آورده اید روزه بر شما فرض شده همچنانکه بر امتهای قبل از شما فرض شد تا پرهیز کار شوید».

واجب شدن روزه بر همه امته دلالت بر عظمت و ارزشمند بودن این عبادت می کند، و اینکه روزه دارای ثواب و اجر بزرگی است. یکی از فضایل روزه بخشایش گناهان است. در صحیح بخاری و مسلم از ابوهریره روایت شده است که پیامبرص فرمود: «مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ

ذَنْبِهِ» (۵) «کسی که رمضان را در حال ایمان و اخلاص روزه بگیرد گناهان گذشته اش آمرزیده می شود».

همچنان ماه مبارک رمضان بخاطر موجودیت شب قدر در این ماه، نزول قرآن کریم در آن و... فضایل زیادی دارد که ما از گنجیندن همه فضایل آن در این مطلب کوتاه عاجزیم.

رسوم و چگونگی بزرگداشت مردم غزنی از ماه مبارک رمضان:

همان قسمی که در مقدمه اشاره شد مردم غزنه باستان بیشتر توجه خود را به این ماه پربرکت برای مغفرت گناهان و کسب ثواب بیشتر مبذول میدارند که از گرفتن مکمل سه ماه، روزه که شامل ماهای رجب، شعبان و رمضان می شود گرفته، تا به خیرات و صدقات و دادن افطاری برای روزه داران میتوان یاد کرد. در اکثر جاها بعد از آنکه (شب که فردایش ماه رمضان شروع میگردد) مطمئن شدند که فردا روزه است، تمام امادگی ها گرفته می شود که این اهمات را در دو بخش (اهتمات غذایی و عبادی) میتوان بیان نمود.

۱- **اهتمات غذایی:** این آمادگی ها در حقیقت چندین روز قبل از فرارسیدن ماه رمضان آغاز میگردد. به این معنی که مردم نظر به خود بودجه مشخصی را برای ماه رمضان در نظر گرفته و مواد مورد ضرورت خود را که عبارت از مواد خوراکی اولیه به شمول خرما میباشد خریداری میکنند و در شب اول، زمانکه اطلاع رسید که فردا روزه است همه فامیل ها و مسافر خانه ها و مردان که در اطافهای مسافرت بسر میبرند برای تهیه غذای سخری (پس شبی) آمادگی می گیرند و این آمادگی ها نظربه علاقه مندی اعضای فامیل ها و یا مشتریان مسافر خانه ها، از یک گیلان آب و یک دانه خرما تا به اهمات بالاتر مانند شورا، قورمه، برنج و... متفاوت میباشد. مردم (خصوصا مردم اطراف) برای آگاهی از وقت سحری در گذشته از ناوختن دهل توسط سلمان ها یا مطرب های قریه ها و یا حتی از آذان مرغ (خراس) مستفید می شدند، ولی امروزه بیشتر از طریق ساعت های زنگی و بلند گوه های، مساجد باخبر

میشوند و برای صرف طعام برمیخیزند.

جالبترین وقت برای تمام روزه داران وقت آذان شام است و بیشترین بودجه از نگاه رژیم غذایی معمولاً برای افطاری و نان شب در نظر گرفته می‌شود. برای زمان افطار، بر علاوه خانه‌ها، در مساجد نیز آماده‌گی‌های گرفته می‌شود که معمولاً در بین مسجد دستارخانی هموار میگردد و هرکس نظریه علاقه و توان خود غذای را بنام افطاری به مسجد میاورند و معمولاً بزرگان و محاسن سفیدان در مسجد افطار میکنند. همچنان اگر کدام مسافری در مسجد باشد از این غذاها مستفید می‌شود.

در ماه مبارک رمضان آنچه باعث ناراحتی خاطر اطفال میگردد، معمولاً سرد بودن مجلس صبحانه و نان چاشت است که از یک طرف اعضای بزرگ فامیل در این اوقات غذا سهم و حضور نداشته و از طرف دیگر برای آماده ساختن غذا در این دو وقت نسبت عدم اشتراک بزرگان توجه چندان نمیگردد ولی تقریباً بعد از گذشت نیمی از ماه مبارک رمضان، عادت کردن اطفال به این وضعیت از یک سو و آمد آمد عید و آماده ساختن لباس‌های جدید از سوی دیگر باعث رفع رنجش اطفال از این ناحیه میگردد.

۲- **برنامه‌های عبادی:** بعد از نمازهای روزمره و نمازهای جمعه، چشم امید همه مردم برای پاک شدن از گناه‌های گذشته و کسب ثواب بیشتر و دست یافتن به مقامات بلند معنوی، ماه مبارک رمضان است. این برنامه‌ها نیز مانند اهتمامات غذایی تقریباً در روزهای اخیر ماه شعبان و بخصوص در روز جمعه اخیر این ماه بصورت گسترده آغاز میگردد. بگونه‌ای که ملا امامان و خطیبان مساجد در این روزها بحث‌ها و موعظه‌های خود را، از بیان فضایل ماه مبارک، تابه آداب روزه، شکننده‌های روزه و... برای تشویق مردم جهت بهره‌گیری بیشتر از این فرصت معنوی متمرکز می‌سازند. ولی تقسیم اوقات عبادی مردم عملاً در شب اول ماه مبارک رمضان با ادای نماز تراویح آغاز گردیده با ادای دیگر فرایض، سنن و نوافل پیگیری میگردد. بیشتر مردم برای استفاده بهتر از وقت، بعد از صرف طعام سحری وضو نموده والی فرارسیدن وقت

نماز صبح، به عبادت مشغول میگرددند. همچنان مردم درین ماه سخت میکوشند تا ضمن گرفتن روزه، به نمازهای روزانه نیز خوبتر از گذشته رسیده‌گی نمایند، در یک تعداد از مساجد ختم قرآن عظیم‌الشان با نماز تراویح صورت میگردد. از طرف دیگر تعداد دیگری از مردم بصورت فردی کوشش مینمایند تا بتوانند حد اقل یکبار، قرآن کریم را در طول این ماه ختم نمایند از طرفی هم کسانی که توانمندی مالی دارند، کوشش میکنند تا صدقات، خیرات و ذکات مال و دارائی خود را نیز در همین ماه به فقیران بدهند که این سلسله با پیگیری اعتکاف در ده روز اخیر روزه توسط یک یا دو نفر در مساجد و ادای فطر روزه الی روز عید سعید فطر ادامه میابد.

نتیجه:

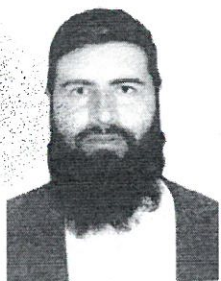
همان قسمی که گفته آمدیم، ماه مبارک رمضان در جمع دوازده ماه سال، نه تنها بزرگترین ماه و بهترین فرصت برای رسیدن به اهداف بلند اخروی، برای بندگان نیک خداوند محسوب میگردد، بلکه یک نمادی جاویدانی است که برپا شدن آن بصورت جمعی، برای متوجه ساختن توانمندان بر حال ناتوانان و آخرین مجالی برای غفلت کننده گان از اوامر الهی در طول یکسال بحساب میاید، تا کسانی که به نحوی فرصت‌های دیگر را از دست داده اند با استفاده از این فرصت بزرگ شامل بندگان مطیع و صالح خداوند شوند.

منابع

۱. مفردات الفاظ القرآن، راغب اصفهانی، ص ۲۰۹، دارالکتاب العربی، بیروت.
۲. بحار الانوار، علامه مجلسی، ج ۵۵، ص ۳۴۱، مؤسسه الوفاء، بیروت.
۳. ر.ک: الکافی، محمد بن یعقوب کلینی، ج ۲، ص ۶۲۸، دارالکتب الاسلامیه، تهران
۵. صحیح بخاری و صحیح مسلم

حکمت روزه در ماه مبارک رمضان

عبدالقیوم فہام،
دانشجوی سال
اول، دانشکده
علوم سیاسی

حکمت روزه: روزه یکی از رکن های پنج گانه است که بنای اسلام در آن استوار است و از حیث معنا به دو قسم منقسم میگردد.

الف: معنای لغوی روزه که عبارت از مطلق نگهداشتن وامساک است. حتی کسیکه خود را از سخن باز میدارد او را صایم (روزه دار) میگویند چنانکه در قرآن گفته شده است: **(انی نذرت الرحمن صوما)** "سوره مریم" یعنی برای خداوند "ج" برخوردار که ساکت باشم (روزه دار باشم) و اسپیی که از خوردن علف خود داری میکند به او نیز صایم (روزه دار) گویند.

و معنای شرعی روزه آنست که شخص روزه دار باید خود را از مضطرات ثلاثه (خوردن، نوشیدن، وجماع کردن) در حالیکه نیت روزه داشته باشد نگهدارد. حکمت مشروع شدن روزه در فرض وعظمت از حکمت مشروع شدن بقیه ارکانهای اسلام کمتر نیست و ما اگر چه درخصوص مشروع شدن این رکنها بیان کنیم بیان ما در حد آنگهی خودماست و به همان اندازه که فکر مامیرسد و عقل ما به آن راه میابد.

روزه در ماه شعبان سال دوم هجری فرض گردید و حکمت در مشروع شدن روزه از جمله حیثیت ها است که ذیلا بیان میگردد.

اولاً شکر خداوند "ج" است از لحاظ اینکه روزه عبادت است

رمضان ماه که در آن قرآن کریم نازل شده است. کتابی که مردم را رهبری نموده و متضمن دلایل آشکار هدایت است، سوره بقره آیه ۱۸۵

۱. آیا روزه قبل از اسلام هم بوده است؟
۲. آیا روزه گرفتن در ماه مبارک رمضان از نگاه طبی فایده دارد؟

بلی در پرتو آیات قرآنی و احادیث خاتم النبیین (ص) روزه دارای حکمت و فلسفه های متعدد طبی است حکم روزه در امتهای گذشته چگونه بوده؟ تفسیر معارف القرآن می نویسد: حکم فریضه روزه با یک مثال خاص برمسلمانان اعلام گردید که فرضیت روزه مختص و منحصر به شما مسلمانان نیست بلکه برامتهای پیش از شما نیز فرض بوده است. دراین باره از یکطرف اهمیت فوق العاده روزه معلوم میگردد و از طرف دیگر برای دل جویی مسلمانان خاطر نشان می گردد که اگر چه روزه گرفتن کار بس دشوار است اما این مشکل را امتهای که پیش از شما بوده اند نیز تجربه کرده اند. و این طبیعی است که هرگاه مردم همه گرفتار مشکل واحد باشند آن مشکل اسان به نظر می رسد. تفسیر روح المعانی الفاظ قرآنکریم **(کماکتب علی الذین من قبلکم)** بیان گر این حکم عمومی روزه است از حضرت آدم "ع" تا حضرت خاتم النبیین (ص) که روزه شامل همه شریعت ها و امتهای بوده است. لذا از این جمله معلوم میشود همان گونه هیچ شریعتی در گذشته از نماز عاری نبوده روزه نیز همان گونه است.

از آیه یاد شده نمیتوان استنباط کرد که روزه ی امتهای قبل از اسلام در تمام صفات و احوال از جمله تعداد روزها و بیان اوقات روزه و غیره با روزه ای که مسلمانان میگیرند یکسان بوده و میتواند روزها در این گونه روزها متفاوت باشد. "روح المعانی"

عبادت بطور مطلق از طرف بنده سپاسگذاری است برای مولا در برابر نعمت های بیشماری که به او ارزانی داشته است. به گونه که خداوند میفرماید "اگر شما نعمت های الله را حساب کنید بدون شک آنرا شمرده نمی توانید" سوره ابراهیم. ثانیاً ضمن مشروعیت روزه به ما می آموزد که چگونه برای امانت مواظبت نمائیم و نگذاریم تا ضایع شود و در نگهداری آن هیچ کوهایی نکنیم و این فرمان خداوند است که بر نگهداشتن خود را از خوردنی، نوشیدنی، و مانند آنها در تمام روزها. و این در حکم امانت است که خداوند به شما سپرده است و نگهداری این امانت رنجها و مشقت های بسیاری را در بردارد. به گونه که نفس را بی طاقت و اعضای بدن را خسته میکند.

به عنوان مثال چون انسان در محلی تنها با نفس خلوت میکند در حالیکه تشنگی و گرسنگی او را بی طاقت ساخته ممکن است بخورد و بیاشامد در این صورت اگر نفس اماره او را به خوردن و آشامیدن تشویق نماید و به انواع مکروافسون این عمل را در نظرش آرایش دهد مانند اینکه بخور و بنوش کسی نیست که تورا ببیند. در این حالت اگر اطاعت نفس را نمود و امور خداوند را فراموش کرد بدانند که در امانت

خداوند خیانت کرده و سزاوار عذاب خداوند است و شما می دانید که اندازه عذاب خیانت کار در دنیا و آخرت تا چه حد است.

حکمت دیگر اینکه خوردن و آشامیدن مانند اینها و همچنان تناول از اشیا لذت بخش از صفات بهیم است و هرگاه انسان اراده تزکیه نفس را داشته باشد باید آن صفت را در خود کم کند تا در صفت ملکیه نزدیکتر گردد و هرگاه چنین شد سایر عباداتی را که انجام میدهد با اخلاص بیشتر صورت میگیرد.

حکمت دیگر اینکه پزشکان گفته اند برای انسان شایسته به خوردن طعام حرص به خرج داد پر خوری نکند زیرا پر خوری کردن برای معده باعث مشکل زیاد میگردد و از غذایی استفاده شود که بدن زیاد به آن عادت کرده و بعضی از حکما گفته اند هر کس زیاد غذا بخورد زیاد آب می نوشد و چون آب زیاد نوشید خوابش زیاد میگردد و هر کس زیاد بخوابد عمرش هدر رفته است.

همراه با نخبگان

این صفحه برای نخبگان علمی کشور اختصاص داده شده است
در این شماره «پیام خاتم» زندگی نامه حضرت آیت الله العظمی
محسنی (دام ظلّه) برای خوانندگان به نشر می رسد.

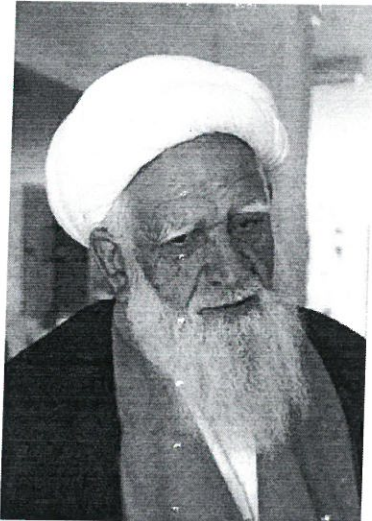

نگاه به زندگی نامه حضرت آیت الله العظمی

محسنی (دام ظلّه)

ولادت:

حضرت آیت الله العظمی محسنی (مدظله العالی) فرزند محمد میرزا محسنی در یک خانواده مذهبی و مومن شب جمعه پنجم ثور سال ۱۳۱۴ خورشیدی مطابق با ۲۲ محرم الحرام سال ۱۳۵۴ قمری مساوی با ۲۶ اپریل ۱۹۳۶ میلادی در شهر قندهار به دنیا آمد. در سال ۱۹۴۹ میلادی با پدر بزرگوارش به پاکستان رفت و در پاکستان زبان اردو را آموخت.

در سال ۱۳۳۱ خورشیدی کارمند اطاق‌های تجارت شهر قندهار شد، اما عشق و علاقه شدید که به تحصیل علوم دینی داشت، این شغل را رها کرد و به تحصیل پرداخت و سپس به ولسوالی جاغوری رفت و به مدت هشت ماه ادبیات و منطق را در آنجا فراگرفت. در سال ۱۳۳۲ خورشیدی به نجف اشرف رفت و در طول دو سال و نیم دروس سطوح را به پایان رساند. سپس به دروس خارج فقه و اصول پرداخت و پیش آیت الله العظمی سید محسن حکیم و آیت الله شیخ حسین حلی و آیت الله سید عبدالاعلی سبزواری و آیت الله العظمی خوئی به شاگردی پرداخت.

خصوصیات و ویژگی‌ها:

هر کس که از نزدیک با وی معاشرت و رفت و آمد کند، بزودی به شخصیت ممتاز و روحیه‌ای ایده‌آل او پی خواهد برد. ویژگی‌های که، وی را به یک الگوی برجسته و عالم ربانی مبدل کرده است که در ذیل، به بعضی از فضایل و مکارم اخلاقی این بزرگوار، که بنده از نزدیک شاهد آن بودم، می‌پردازم

انصاف و احترام به رأی دیگران

چون ایشان عاشق علم هستند و ارادت خاص نسبت به معرفت و رسیدن به حقایق دارند. همواره به رأی دیگران احترام می‌گذارند، همیشه کتاب به دست هستند و هرگز خواندن، تتبع، بحث و آگاه شدن از آرای دیگر علما را فراموش نکردند. لذا گاهی اوقات، ایشان بحث‌های برخی از علما که شاید هم به آن صورت معروف نباشند، مورد مطالعه و بررسی قرار می‌دهد. و این خودش نشانگر این است که وی توجه خاصی و احترام فوق‌العاده‌ای نسبت

او پس از دوازده سال تحصیل در نجف به زادگاهش قندهار بازگشت و حسینیه بزرگ قندهار و مدرسه علمیه آن شهر را تأسیس کرد. در سال ۱۳۵۷ خورشیدی حضرت ایشان به حج رفت و بعد از حج، به سوریه رفت و چند ماهی در شهر دمشق مشغول تدریس علوم حوزه‌ای شد. او سپس به ایران رفت و در فروردین (حمل) سال ۱۳۵۷ خورشیدی با جمعی از روحانیون افغانستان مقیم حوزه علمیه مقدس قم، حزب حرکت اسلامی افغانستان را تأسیس نمودند. حزب حرکت اسلامی به رهبری حضرت آیت الله محسنی دام ظلّه در بُعد نظامی بیش از صد پایگاه نظامی در نوزده ولایت افغانستان ایجاد نموده و هزاران نیروی مسلح را بر علیه متجاوزین اسلام و وطن (شوروی سابق) سازماندهی و رهبری کرد.

در زمان حاکمیت اولین دولت مجاهدین در کابل وی سخنگوی شورای رهبری دولت اسلامی افغانستان بود. پس از وقوع جنگ‌های داخلی بین گروه‌های مجاهدین کابل را ترک نموده و مدتی مقیم شهر اسلام آباد پاکستان شد. در سال ۱۳۷۶ خورشیدی پاکستان را ترک نمود و مقیم شهر مقدس قم در ایران شد. و معظم‌له در این شهر به تدریس خارج فقه، علم کلام و علم الرجال پرداخت.

بعد از سقوط حکومت طالبان، به کابل بازگشت و تاکنون نیز در این شهر سکونت دارد. از مهم‌ترین اقدامات ایشان در کابل رسمیت مذهب تشیع، تأسیس تلویزیون تمدن و ساخت مجتمع بزرگ علمی فرهنگی خاتم النبیین (ص) است که نظیر خود را در افغانستان ندارد.

به رأی دیگران دارد.

ادب و نزاکت در محاوره‌ها

آن چنان که من از نزدیک شاهد این قضیه بودم بارها شده است از معظم له در درس‌ها و بحث‌ها با نزاکت و احترام برخورد نشده است و یا به نوعی عدم آگاهی، طرف باعث این چنین برخورد می‌گردیده است. اما ایشان چنان رفتار و پاسخ می‌دادند که انکار در محضر عالم بزرگتر از خودش قرار دارد و بعضی مواقع هم مثلی یک همشاگرد با دانشجویان و طلبه‌ها به بحث می‌پرداخت و گاهی هم در مقابل روش بحث غلط که در بین دانشجویان و طلبه‌ها مروج است و روی یک نظریه پافشاری می‌کنند سکوت را ترجیح می‌داد که این حکایت از نزاکت و ادب ایشان در محاوره و بحث می‌کند.

توبیت

امروزه رسم بر این است که اکثر از اساتید بدون حق الزحمه حاضر به تدریس نمی‌شود و اگر هم شود اهداف غرض آلود دارد و یا وظیفه خود را به طور احسن نمی‌شناسند که به نوع دانشجویان را سرخورده می‌سازد اما با این همه اساتید هستند. دلسوز، رئوف، مخلص و فهیمه که هدف اصلی خود را تعلیم و تعلم می‌دانند که ایشان همیشه هدفش این بوده است که شاگردش را به نحوی تربیت بکند که در زمینه‌های گوناگون سرآمد روزگار باشد و مثلی یک پدر رئوف و مهربان با دانشجویان و طلبه‌ها تجربه پر بار خویش را در میان می‌گذاشت و آن‌ها را به خوب و بد هشدار می‌دادند قابل ذکر است که آیت الله العظمی سید محسن حکیم، و آیت الله شیخ حسین حلی و آیت الله سید عبدالاعلی سبزواری رحمت الله علیهما و آیت الله العظمی خوئی قدس سره نمونه اخلاق تمام عیار و حسنه بودند. آن چه که من از حضرت آیت الله العظمی محسنی دیده‌ام نیز همان اخلاق حسنه اساتیدشان بوده است و همیشه یادم است که در آخر درس از شاگردانش می‌خواست تا آنچه که نفهمیده‌اند، بپرسد و ضمن موضوع ادب و احترام را نیز مراعات کند و همیشه توصیه می‌گردد که به اساتید و بزرگان علم و معرفت احترام خاصی بگذارند.

پارسائی و تقوا

خیلی از بزرگواران هستند که خویش را از مسائل روز و سرنوشت‌ساز جهان اسلام دور نگه می‌دارد و به نوع کنج عزلت را برمی‌گزینند و خود را از آنچه که در ابهام قرار دارد مخفی نگه می‌دارند. اما ایشان برخلاف این ایده. همیشه در صحنه حاضر بوده‌اند و آنچه که می‌توانسته است با عدالت تمام به اسلام خدمت کرده است و در این راستا هیچ‌گاه هدف شخصی نداشته است،

که امروزه در بین شیعه و سنی مظهر عدالت و تقوا به شمار می‌رود طوری که برادران اهل سنت ایشان را چنان احترام و دوست دارند که نقطه پیوند بین شیعه و سنی و ستاره درخشان جهان اسلام می‌نامند. چنانچه در دروس اخلاق غیررسمی (به طور دوره‌ای در مساجد و حسینیه‌ها برگزار می‌شود)؛ دروس رسمی و سخنرانی‌ها بیشترین شاگردانش و سامعینش برادران اهل سنت می‌باشند.

توسل، توکل، تهذیب و تهجد:

از آن جای که یادم است معظم له همیشه به شاگردانش توکل به خداوند را یادآوری می‌کرد و نتایج توکل خودش را در دوران تحصیل؛ قبل از تحصیل و بعد از تحصیل نقل می‌نمود. و ضمن صحبت این آیه مبارکه را قرائت می‌فرمود **الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ**؛ همان کسانی که ایمان آورده‌اند و دل‌هایشان به یاد خدا آرام می‌گیرد آگاه باش که با یاد خدا دل‌ها آرامش می‌یابد.

وقتی آدم به این وحله برسد دیگر برایش شکست معنی ندارد زیرا همه کارش عبادت است و نفس‌هایش سبحان الله.

تحمل سختی‌ها و مشکلات:

طلبه‌های علوم دینی و دانشجویان جوان مسلمان که مراحل آغازین یا میانی تحصیلات خود را می‌گذرانند و با مشکلات عدیده‌ای مانند: فقر، تنگدستی، غربت، تنهایی، فقدان مسکن، مشکلات و پایبندی‌های اداری و... دست و پنجه نرم می‌کنند، باید به سیره عملی پیر طریقت، بزرگان دین، فقها و مراجع عظام دقیقاً توجه نمایم که با چه مشکلات طاقت‌فرسایی در روند تحصیلات‌شان روبرو بوده‌اند اما با وجود همه این عدم سازش روزگار به تحصیل‌شان ادامه داده‌اند و خلیل یار گردیده‌اند.

حضرت آیت الله العظمی محسنی دام ظلّه علاقه شدید که به تحصیل علوم دینی داشتند با مشکلات بی‌شمار دست پنجه نرم کرده است که هر یک شان قابل تأمل و متفاوت از دیگری می‌باشد که به جز دعوت شده دوست طاقت تحمل آن‌ها را نداشته‌اند و ندارند، از فقر و تنگدستی گرفته که عامل اصلی در این راه است الی غربت.

نظم دقیق در زندگی:

آفرینش بر اساس نظم استوار است و در دستگاه خلقت، هر پدیده‌ای جای خاصی دارد و مأموریت و کار ویژه‌ای به عهده دارد. کرات آسمانی در مدار معینی حرکت می‌کنند، فصول سال و گذشت شب و روز نظم خاصی دارد و خلقت اشیا از اندازه، حد و میزان خاصی برخوردار است. خدای تعالی می‌فرماید: **إِنَّا كُلَّ**

شَيْءٌ خَلَقْنَا بِقَدْرٍ؛ ما هر چیزی را به اندازه آفریدیم. (سوره قمر، آیه ۴۹) بخش عظیمی از دستورات و سفارشات قرآن کریم در راستای تنظیم اندیشه و اعمال انسان است. امیرمؤمنان امام علی علیه السلام می فرماید: «الا ان فيه علم ما ياتي والحديث عن الماضي و دواء دائكم و نظم ما بينكم؛ آگاه باشید که آگاهی از آینده، خبر از گذشته، داروی درد (نادانی و گمراهی) و نظم و ترتیب زندگی روزمره شما در قرآن آمده است. (نهج البلاغه، فیض، خطبه ۱۵۷)

نظم دقیق در زندگی معظم له برای ماها بسیار آموزنده است، در طول تحصیلات و بعد از آن، ساعات و دقائق عمرش تقسیم بندی شده است، نمونه بارز از این نظم دقیق در دوران تحصیل ایشان، حضور مرتب و همیشگی در جلسات درس است که کمترین تخلف و بی نظمی ارادی در برنامه های درسی ایشان دیده نمی شود!

برای افراد عادی بسیار جای تعجب است که حتی در چندین سال حضور در درس خارج، ایشان فقط در یک جلسه یا دو جلسه هم غیبت نداشته است و کلیه جلسات دیگر دروس خارج را مرتب و سر ساعت حضور یافته اند و به شاگردانش نیز پوشیده نیست. معظم له همیشه ۵ دقیقه قبل از شروع ساعت درسی در کلاس حاضر بوده است و ۵ دقیقه گذشته از وقت معین کلاس را به پایان رسانیده است تا باشد وقت عزیز شاگردانش ضایع نگردد.

سفرها:

حضرت آیت الله العظمی محسنی دام ظلّه به کشورهای متعدد سفر نموده است که اکثر این سفرها علمی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی بوده است. از جمله سفرهای در کشورهای همسایه پاکستان، ایران، شبهه قاره هند و ترکیه داشته اند و ایشان مدت ها مدید برای فراگیری علوم اسلامی در کشور عراق نجف اشرف (که مهد علوم آن روز بوده است ساکن بودند و سایر کشورهای عربی همچون سوریه که مدت ها در آنجا تدریس نموده است، عربستان سعودی، لبنان، کویت، امارات متحده عربی و اردن سفرهای داشته است.

علاوه بر این ایشان سفرهای فراقاره ای نیز داشته اند که جهت شرکت در کنفرانس های علمی و سیاسی رفته اند از جمله انگلستان، آلمان، فرانسه، سنگال سودان، مسکو و اتریش.

ملاقات ها

حضرت آیت الله العظمی محسنی (مدظله العالی) یکی از شخصیت های ممتاز و برجسته جهانی می باشد که خواه ناخواه ملاقات های فراوان با رهبران و رؤسای کشورهای جهان داشته است که ما به تعدادی از آن ها اشاره می کنیم:

ایشان در ارتباط به مسائل مختلفی با رؤسای کنفرانس کشورهای

اسلامی، با جنرال ضیاء الحق، غلام اسحاق خان رؤسای جمهور و نواز شریف صدراعظم وقت پاکستان، با رئیس پارلمان فرانسه در سال ۱۹۸۹ م با دبیر کل سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۳ م در اسلام آباد، با حافظ الاسد رئیس جمهور وقت سوریه در سال ۱۹۹۴ م (دمشق) با رئیس جمهور سودان در سال ۱۹۹۲ م (خارطوم) با فهدشاه عربستان با شیخ کویت با حجت الاسلام هاشمی رفسنجانی و حجت الاسلام سید محمد خاتمی رؤسای جمهوری سابق جمهوری اسلامی ایران و همچنان با محمود احمدی نژاد رئیس جمهور وقت جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۶ هـ ق مطابق سال ۲۰۰۷ در کابل و با نمایندگان متعدد سازمان ملل متحد در افغانستان ملاقات های داشته اند.

خدمات

حضرت آیت الله العظمی محسنی خدمات ارزشمند و ماندگاری را از خود به یادگار گذاشت که عمده ترین آنها عبارتند از:

- ۱- مجموعه فرهنگی قندهار (حوزه علمیه و مساجد)
- ۲- تبلیغ مسایل دینی
- ۳- تاسیس شورای علماء
- ۴- رسمیت بخشیدن به مذهب جعفری
- ۵- تاسیس مجتمع علمی خاتم النبیین (ص) (شامل حوزه علمیه، مسجد جامع، کتابخانه)
- ۶- دانشگاه خاتم النبیین (ص)
- ۷- تلوزیون تمدن اسلامی

تالیفات مطبوع

آیت الله العظمی محسنی دام ظلّه العالی دارای بیش از ۶۳ کتاب در امور مذهبی، سیاسی، فقه، علمی و... می باشد از مهم ترین تالیفات مدظله العالی می توان به عناوین زیر اشاره کرد:

۱. کتاب صراط الحق، در سه جلد در علم کلام؛
۲. کتاب حدود الشریعه فی محرمات ها و واجبات ها، در چهار جلد مربوط به علم فقه؛
۳. عقاید اسلامی؛
۴. فوائد رجالیه؛
۵. متافیزیک؛
۶. قرآن یا سند اسلام؛
۷. فوائد دین در زندگانی؛
۸. اقتصاد معتدل؛
۹. معجم الاحادیث المعبره، در شش جلد؛
۱۰. الفقه و مسائل طیبه (در دو جلد)؛

۱۱. حکومت اسلامی؛

۱۲. مشرعه بحار الانوار، در دو جلد؛

۱۳. الضمانات الفقهیه و اسبابها؛

۱۴. القواعد الاصولیه و الفقهیه؛

۱۵. روح از نظر دین؛

۱۶. عقل و علم روحی جدید؛

۱۷. بحوث فی علم الرجال؛

۱۸. تقریب مذاهب از نظر تا عمل؛

۱۹. روش جدید اخلاق اسلامی؛

۲۰. مباحثی درباره حکومت اسلامی؛

۲۱. فواید دمشقیه؛

۲۲. قسمتی از تاریخ سیاسی حکومت مجاهدین (مصوبات

شورای رهبری مجاهدین؛

۲۳. دین و زندگی؛

۲۴. عقاید اسلامی از نظر علم و فلسفه؛

۲۵. دین و اقتصاد؛

۲۶. روابط انسان؛

۲۸. خدانشناسی منها دین؛

۲۹. جوان و دوره جوانی؛

۳۰. عقاید برای همه؛

۳۱. قضاء و شهادت؛

۳۲. جهاد اسلامی، در دو جلد؛

۳۳. تصویب قانون اساسی؛

۳۴. زن در شریعت اسلامی؛

۳۵. توضیح المسائل جنگی؛

۳۶. توضیح المسائل طبی (پزشکی)؛

۳۷. عدالت الصحابه؛

۳۸. جنگ در تاریکی (شیعه و سنی چه فرقی دارند.)؛

۳۹. مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه شریف؛

۴۰. عقاید، فقه و اخلاق؛

۴۱. گوناگون، در دو جلد؛

۴۲. حل ۶۶ سؤال دینی؛

۴۴. وظیفه علما دینی ما؛

۴۵. دفاع و حرکت؛

۴۶. تصویری از حکومت اسلامی؛

۴۹. مسایل لندن؛

۵۰. مسایل کابل؛

۵۱. تفسیر سوره شمس؛

۵۲. حجت؛

۵۳. وحدت امت؛

۵۴. الارض فی الفقه؛

۵۵. نظره عابره؛

۵۶. خواست شیعیان افغانی؛

۵۷. تحقق اتحاد امت اسلامی؛

۵۸. مقالات؛

تالیفات غیرمطبوع:

حضرت آیت الله العظمی محسنی دام ظلله العالی دارای بیش

از ۴۰ کتاب غیرمطبوع نیز در امور مذهبی، سیاسی، فقه، علمی

و... می باشد از مهمترین تالیفات غیرمطبوع ایشان می توان به

عناوین زیر اشاره کرد:

۱. شرح کتاب صوم العروه؛

۲. تعلیقه بر جامع الاحادیث؛

۳. هدایه المومنین؛

۴. دیوان محسنی؛

۶. در پناه دین؛

۷. شرح کفایه الاصول؛

۹. گفتگوی دو رفیق؛

۱۰. شرح طهاره العروه؛

۱۱. عجایب و مطالب؛

۱۲. آینده حوزه های علمیه؛

۱۳. یادداشت های تاریخی و برداشت های تحلیلی؛

۱۴. خاطرات زندگانی (در پنج جلد)؛

۱۵. تعلیقه بر کتاب حدود؛

۱۶. تعلیقه بر کتاب مناسک حج؛

۱۷. شرح کتاب اجاره العروه؛

۱۸. الجواهر المتخبه فی الروایات المعتمره (در شش جلد)؛

۲۰. شرح کتاب زکات؛

۲۱. شرح چند کتاب فقهی؛

۲۲. شرح قصاص؛

۲۳. شرح کتاب الطهاره.

جشنواره تجلیل از دانشجویان برتر سال تحصیلی ۱۳۹۲ و کانکور ۱۳۹۳

شعبه غزنی پوهنتون خاتم النبیین (ص)

وجود ندارد، آموزش علم مرد وزن نمی شناسد، زمان خاص برای آموزش وجود ندارد و مکان خاص نیز در نظر گرفته نشده است، مردان و زنان هر دو باید در طلب علم تلاش نمایند، از کودکی تا پیری و در هر مکان که امکان آموزش علم وجود داشته باشد دریغ نکنند.

ریاست شعبه غزنی افزود هفت سال قبل پوهنتون خاتم النبیین به همت حضرت آیت الله العظمی محسنی بناگذاری شد، با تلاش اندیشمند توانا جناب دکتر عبدالقیوم سجادی نماینده شما در پارلمان و جمعی از نخبگان علمی کشور در رشته های مختلف مورد نیاز جامعه افغانستان فعالیت نمودند که اکنون سه دوره فراغت موفقانه و بورسیه نمودن بسیاری از این دانشجویان در مقطع ماستری، تبدیل شدن از موسسه به پوهنتون و جواز ماستری محصول تلاش های شبانه روزی مسئولین و اساتید این پوهنتون می باشد.

استاد حسین حبیبی در پایان سخنان اضافه نمود خاتم النبیین روی اخوت اسلامی و وحدت مذاهب تاکید دارد این موضوع را تجربه هفت ساله این پوهنتون نشان داده است، در این پوهنتون صمیمیت بین تمام اقوام مختلف افغانستان وجود دارد چون در راس این مرکز علمی حضرت آیت الله

سومین جشنواره تجلیل از دانشجویان برتر شعبه غزنی پوهنتون خاتم النبیین و آغاز سال تحصیلی ۱۳۹۳ برگزار گردید.

این محفل با حضور ریاست و اساتید شعبه غزنی پوهنتون خاتم النبیین، ریاست شورای ولایتی، معاونت علمی تدریسی پوهنتون غزنی، ریاست صحت عامه ولایت غزنی، رسانه ها، خانواده های دانشجویان برتر و دانشجویان، در این پوهنتون برگزار گردید.

محفل با دو بخش برگزار گردید، بخش اول: تلاوت آیات از کلام وحی توسط حشمت الله جلالی از دانشجویان آغاز گردید، سپس سرود ملی توسط گروه سرود خواهران پوهنتون خاتم النبیین شعبه غزنی اجرا گردید، در ادامه برنامه های متنوع با سرود های محلی هزاره گی و پشتو توسط خواهران دانشکده طب و قابلگی، سخنرانی ریاست شعبه استاد حبیبی، معاونت علمی_تدریسی خانم دکتر حسینی، عبدالرحیم نورزی معاونت علمی_تدریسی پوهنتون غزنی، عبدالجامع جامع رئیس شورای ولایت غزنی پایان یافت و بخش دوم برنامه با اهدای تندیس و لوح تحسین برای دانشجویان برتر سال تحصیلی ۱۳۹۲ و کانکور ۱۳۹۳ خاتمه یافت.

استاد حسین حبیبی رئیس شعبه غزنی پوهنتون خاتم النبیین، در بخش از سخنانش در مورد ارزش علم و دانش گفت: در احادیث بزرگان و خلفای راشدین درباره علم و دانش قید جنسیت و قید زمان و مکان

العضمی محسنی محور وحدت و اخوت اسلامی قرار دارد.

سخنران دیگر محفل عبدالرحیم نور زی معاون علمی - تدریسی پوهنتون غزنی بود، وی علم و دانش، تعلیم و تربیه را دو رکن اساسی جامعه دانست و دانش بدون پرورش و تعلیم بدون تربیه را ناقص تلقی کرد و گفت این دو در کنار هم مکمل همدیگر هستند که در پوهنتون خاتم النبیین هر دو در کنار هم قرار دارند.

یکی از سخنرانان محفل خانم دکتر حسینی معاون علمی- تدریسی شعبه غزنی خاتم النبیین بود، وی خطاب به دانشجویان گفت: رسالت دانشگاه آماده سازی جوانان برای زندگی در جامعه است، جوانانی که می بایست به گونه ای تربیت شوند که بتوانند به عنوان عضو موثر جامعه قله های دانش و اخلاق را فتح نمایند. ورود شما به دانشگاه نشانه ی اشتیاق شما به علم آموزی و نقش آفرینی هر چه بیشتر در پیشرفت علمی و اجتماعی جامعه گردد.

احساس من در این جمع، احساس معاون علمی- تدریسی

دانشگاه خاتم النبیین نیست، احساس من همچون احساس یک دانشجوی این دانشگاه است. رسالت اصلی دانشگاه تولید علم و فناوری است، البته همانطور که دانشگاه شهروند متخصص ساخته تحویل جامعه می دهد شخص مشارکت جوی آگاه را نیز تحویل جامعه می دهد و از این منظر است که دانشجو باید به مسایل فرهنگی و اجتماعی به معنای عام آگاه و آشنا باشد. قدرت در دنیای امروز در سایه ی علم و دانش است، بی تردید دانشجو باید مدیریت فردی نسبت به خود داشته باشد تا بتواند به دست آوردهای خوب دست پیدا کند و در همه زمینه ها جایگاه و منزلت دانشگاهی کشورمان به استاندارد جهانی برسد.

بخش دوم برنامه اهدای تندیس و لوح تحسین به دانشجویان برتر سال تحصیلی ۱۳۹۲ و کانکور ۱۳۹۳ شعبه غزنی پوهنتون خاتم النبیین بود که با شور شوق خاص دانشجویان پایان یافت و محفل با دعائیه مولوی قریشی خاتمه پیدا کرد.

آمریت فرهنگی- تربیتی شعبه غزنی

سینار علمی وضعیت بیماری توبرکلوز در افغانستان

توبرکلوز پرداخت.

وی گفت توبرکلوز، بیماری مسری است که از طریق دستگاه تنفس انتقال می یابد. توبرکلوز از لحاظ اقتصادی یکی از امراضی است که بالاترین هزینه های مالی را حتی با وجود تداوی روش داتس در بخش بیماریهای عفونی ایجاد می کند. معاونت طب شعبه غزنی در این سینار افزود: توبرکلوز یک هشدار جهانی است بیماری توبرکلوز همراه با ایدز و مالاریا بزرگترین علل مرگ در جهان است، اگرچه در مقابل این مرض دواهای ضد توبرکلوزی توسعه پیدا نموده اما بازهم تلفات را نشان می دهد همچنان بیماری توبرکلوز به آن بیماری مسمی است که به اقتصاد جامعه لطمه وارد می کند. طبق گزارشات سال

سینار علمی از طرف USAID و TB CAREI

و پروگرام ملی کنترل توبرکلوز و دانشکده طب معالجوی پوهنتون خاتم النبیین (ص) در ۲ سرطان ۱۳۹۳ برگزار گردید. در این سینار علمی شخصیت های علمی دانشگاهی، به ایراد سخن پرداخته و موضوعات سینار را مورد تحلیل قرار دادند.

دکتر محمد رشیدی از طرف MSH و دکتر محمد خالد صدیق از طرف مرکز پروگرام ملی کنترل توبرکلوز، دکتر مکارم بختیاری رئیس دانشکده طب معالجوی و استاد خانعلی محمدی معاونت دانشکده طب معالجوی شعبه غزنی از سخنرانان این محفل بودند.

استاد خانعلی محمدی ماستر صحت عامه، استاد پوهنتون خاتم النبیین و معاونت دانشکده طب شعبه غزنی، به بررسی میزان آگاهی، نگرش و رفتار شهروندان در مورد مرض

۲۰۱۱ مایکوبا کتریوم توبرکلوز عوارض خطرناک را بجا گذاشته و در صورتیکه تداوی درست انجام نشود کشنده خواهد بود.

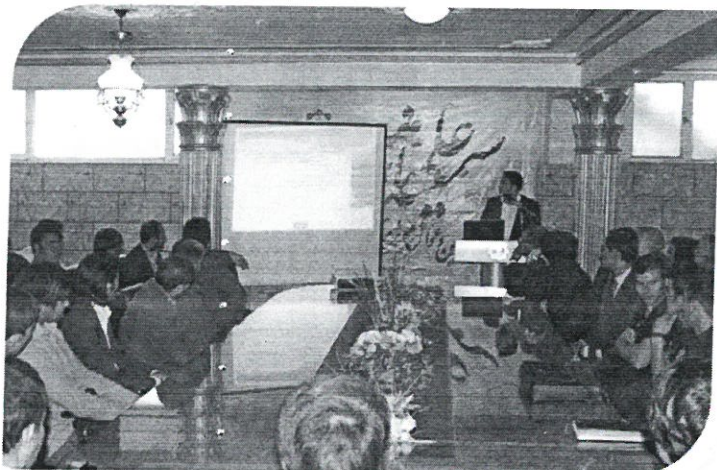
همه ساله انسانهای زیادی را به کام مرگ میکشاند که از آن جمله در افغانستان مرگ و میر و شیوع زیاد مرض می باشد که در سطح منطقه نظیر ندارد. با وجود تمام داروهای موثر و ضد توبرکلوزی، وسایل مجهز تشخیص، تأسیس سازمانهای صحتی جهان، رفتارهای پیشگیرانه، برگزاری برنامه های آموزشی ... به عنوان بزرگترین قاتل انسانهاست رو به گسترش است. اهمیت توبرکلوز در افغانستان به این دلیل است که مطالعات در افغانستان نشان می دهد. یکی از بخشهایی که در این زمینه اهمیت دارد عدم آگاهی، نگرش یا اعتقاد غلط و رفتار نادرست صحتی در مورد راههای پیشگیری از بیماری توبرکلوز است.

استاد محمدی اضافه نمود حدود یک سوم افراد مورد مطالعه آگاهی، نگرش و رفتار مناسب صحتی نداشتند، که در این متغیرها با نسبت وضعیت اقتصادی آنان، ارتباط معنی داری پیدا شد ($P > 0.05$) و با جنس افراد مورد مطالعه رابطه ای معنی داری وجود نداشت ($P < 0.05$). مهمترین تفاوت این تحقیق، میزان پایین بودن آگاهی، داشتن نگرش مناسب و عملکرد ناصحیح صحتی در مورد راههای پیشگیری از بیماری توبرکلوز می باشد، پس پیشنهاد میشود برنامه آموزشی برای افراد با آگاهی پایین طراحی شود.

این سیمینار با اهدای لوح تحسین به افراد ارایه دهنده مقاله من جمله استاد خانعلی محمدی کارش را پایان داد.

سمینار علمی لغزش زمین و عوامل موثر آن

سمینار علمی با موضوع لغزش زمین و عوامل موثر بر آن در دانشکده انجینیری دانشگاه خاتم النبیین برگزار گردید.

تلاوتی چند از آیات قرآن کریم آغاز گر این سمینار علمی بود. بعد از آن استاد انجنیر کاظمی ریاست محترم دانشکده انجینیری برگزاری سمینار های علمی را جز یکی از اصلی ترین برنامه های هر دانشکده اعلام نموده با ابراز تشکر و سپاس از استاد علیپوری و استاد محمدی که این برنامه علمی را تهیه نموده بودند از دانشجویان خواستند تا آنها نیز روحیه تحقیق و پژوهش را در خود تقویت نمایند.

استاد سید محمد علیپوری ماستر زمین شناسی در ابتدای برنامه با ابراز تاسف و تأثر از وقوع لغزش زمین در ولایت بدخشان، با بازماندگان این حادثه همدردی کردند.

این استاد دانشگاه با پخش کلیپ تصویری از وقوع لغزش زمین در یکی از کشورهای اروپایی، حاضرین را با مفهوم اصلی لغزش آشنا نموده و در ادامه با استفاده از اسلاید های تصویری به شرح بیشتری در مورد این حادثه و اثرات مخرب آن اشاره نمودند. انواع لغزش، شناسایی لغزشها، روشهای کنترل لغزش در ادامه این بحثها صورت گرفت.

در پایان استاد علیپوری با نشان دادن تصویر ماهواره ای از این منطقه در سال ۲۰۰۴ میلادی، موقعیت قرار گیری این منطقه را به حاضرین نشان دادند و گفتند که این منطقه در سال های بسیار دور شاهد یک زمین لغزش دیگر بوده که از آمار تلفات آن گزارشی در دست

نیست. همچنین علت اصلی وقوع این پدیده را به احتمال زیاد فعالیت های تکتونیکی، جنس نرم سنگها و همچنین میزان بارندگی و رطوبت زیاد و وجود یک زمین لغزش قدیمی اعلام نمودند. همچنین این استاد دانشگاه پیشنهاد کردند با توجه به اینکه کشور افغانستان یکی از مناطق مستعد لغزش میباشد باید با استفاده از تکنالوژی روز این مناطق شناسایی شده تا از تلفات بیشتر جلوگیری به عمل آید. همچنین ضرورت آموزش کمک های اولیه به دانش آموزان و دانشجویان تا حد زیادی به کاهش تلفات در همچون حوادثی کمک های زیادی می نماید. در پایان نیز حاضرین با تشویق فراوان از ایشان تقدیر و تشکر نمودند.

سخنران دوم استاد مرضیه محمدی ماستر محیط زیست بودند که ایشان نیز با بازماندگان این حادثه المناک همدردی نمودند. این استاد دانشگاه نیز به معرفی مختصر لغزشها پرداخته و در ادامه به انواع خسارات این پدیده اشاره نمودند. ایشان با مطالعات تکتونیکی و گسلهای فعال کشور افغانستان، یکی از دلایل وقوع این لغزش را وجود گسل بدخشان که نرخ حرکت آن ۱۲ میلیمتر در سال است دانسته و گفتند احتمالاً وجود این گسل یکی از اسباب این حادثه بوده است.

مخفل با برنامه پرسش و پاسخ از استاد علیپوری و استاد خانم محمدی پایان یافت.

باز دید هیئت وزارت تحصیلات عالی کشور از شعبه غزنی

پوهنتون خاتم النبیین (ص)

۹۱

شعبه غزنی پوهنتون خاتم النبیین مورد استقبال گرم رئیس، اساتید و دانشجویان این پوهنتون قرار گرفتند؛ هیئت وزارت ضمن بازدید از لابراتوار های دانشکده طب، کتابخانه، ساختمانهای دانشکده اقتصاد و مدیریت، حقوق و علوم سیاسی و طب معالجوی، در نشست کوتاهی که این معینان با رئیس و اساتید شعبه غزنی پوهنتون خاتم النبیین داشتند، پوهنتون خاتم النبیین را یکی از پوهنتون های برتر کشور ذکر کردند.

روز سه شنبه ۱۳۹۳ / ۴ / ۱۰ وزیر تحصیلات عالی کشور، طی سفری به ولایت غزنی دانشکده معدن شناسی را افتتاح نمود. در این سفر وزیر تحصیلات عالی کشور را معین بازسازی و معین مالی اداری همراهی می کردند و هدف از سفر این هیئت در شهر باستانی غزنی افتتاح دانشکده معدن شناسی و بررسی از وضعیت تحصیلات عالی در این ولایت ذکر شده است.

در پایان سفر هیئت تحصیلات عالی کشور از شهر غزنی، داکتر حسینیان معین بازسازی و داکتر ولی زی معین اداری و مالی از شعبه غزنی پوهنتون خاتم النبیین (ص) نیز باز دید نمودند.

معینان وزرات تحصیلات عالی کشور در

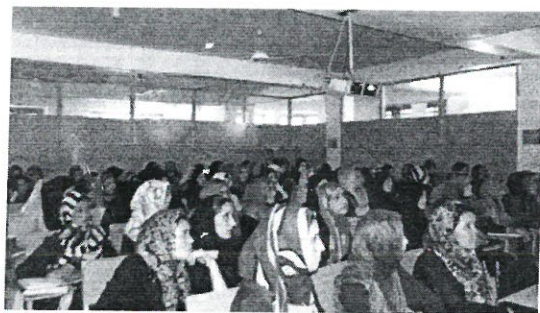
سمینار دانشجویان دیپارتمنت قابلگی

شعبه غزنی پوهنتون خاتم النبیین (ص)

با عنوان:

مراقبت‌های

دوران پری ناتال

قابلگی (obstetrics) یا (midwifery) شاخه ای از طب است که با مراقبت و درمان بیماری های زنان در سنین باروری به ویژه در حاملگی، قبل و بعد از زایمان سر و کار دارد.

باتوجه به دامنه گسترده فعالیت در رشته قابلگی این سمینار در تاریخ ۷ سرطان ۱۳۹۳ با هدف آشنایی دانشجویان گرامی با حیطه فعالیت رشته قابلگی، مهارت‌های تخصصی رشته قابلگی و مکان های کاری فارغ التحصیلان قابلگی اجرا شد.

در بخش اول سمینار؛ تاریخچه قابلگی، تعریف علمی قابلگی، صفات قابله، مسئولیتهای قابله، محیط های کاری از جمله شفاخانه، زایشگاه، کلینیک، معاینه‌خانه، پزشک قانونی و ... معرفی شد.

در بخش دوم سمینار مراقبت‌های دوران پری ناتال-به عنوان یک مهارت تخصصی در رشته قابلگی- به ترتیب ذیل مورد بررسی قرار گرفت.

- اهمیت مراقبت های پری ناتال
- تعداد مراقبت های ضروری در دوران پری ناتال
- تاریخچه بیماری های طبی و ژنتیکی در مراقبت های پری ناتال
- نقش تاریخچه بارداری قبلی در مراقبت های پری ناتال
- اقدامات طبی و دارویی قابل ارائه در هر نوبت مراقبت
- آزمایشات ضروری دوران پری ناتال
- مصون سازی دوران پری ناتال
- آموزش های مهم دوران پری ناتال
- نقش مراقبت های پری ناتال در ارتقاء شاخص های حیاتی در جهان

انامه و انالیه راجعون

دگذشت نابهنگام جناب دکتر سید محمد هادی محقق را به نام جامعه علمی کشور، دوستان و دانشجویان عزیز تسلیت عرض مینمایم مرحوم دکتر محقق انسانی با اراده، سخت کوش و استاد توانمند در جامعه علمی و دانشگاهی کشور بود، ریاست پوهنتون جناب دکتر عبدالقیوم سجادی، مسولین، اساتید کارمندان، خاتم النبیین (ص) کابل، غزنی و جاغوری این ضایع بزرگ را به خانواده محترم شان و جامعه علمی و فرهنگی کشور تسلیت گفته و از بارگاه خداوند متعال برای ایشان، مغفرت و برای بازماندگان صبر جمیل استدعا دارم.

شعبه غزنی پوهنتون خاتم النبیین (ص)

د روژي مبارکي مياشتي دڅښتن تعالی دمیلستيامياشتي
درارسیدو له کبله دنړی ټولومسلمانانوپه ځانگړي توگه
دافغانستان شريفوخلکوته مبارکي وايو

ماه خدا

